

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

3

marec 1986

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1986

3

letnik LXXXVI izhaja od leta 1895

vsebina

Tone Strojín	Slovenski planinki — za dan žena	97
Mitja Košir	Dosledno upoštevati norme o varovanju okolja	99
Andrej Vovšek	Granitna podružnica na severni meji	100
Tone Strojín	Tumova srečanja	106
Tomaž Banovec	Triglav, 2864 metrov	108
Vlado Paveo	»Ko te zagrabi, se ne moreš več odtrgati«	109
Miro Simčič	Družbeni dogovor o postojankah	112
Mitja Košir	Nagrada sarajevskega Oslobođenja	113
Aleš Rotar	Z vzgojo k naravovarstveni ozaveščenosti	114
Matevž Pečelin	Belo jadro	116
Ivanka Korošec	Divje babe	118
Franc Ježovnik	Na Stolu ima veter mlade	122
Božo Jordan	1126 zmagovalcev Savinjske poti	124
Božo Zorko	Predstavljamo planinsko pot Rečica ob Savinji—Mozirska koča	125
Milan Vošank	Zanimivo za turizem na obeh straneh	126
Tomislav Jagačić	Na samotnih poteh	127
Ivan Jenko	Tudi tako se kujeta bratstvo in enotnost	129
Andreja Čibron	Društvene novice:	
Matej Svetel	Gore v mrak blesteče črtajo obrise	131
	Planinski vestnik in slovenska kultura	132
	Kulturna srečanja na Uršlji gori	133
	Iz planinske literature	136
	Razgled po svetu	139
	Malenkosti, ki pa niso malenkosti	141
	Resolucija z zahtevo po ohranitvi Tare	144

Na naslovní strani:

Priljubljená, čeprav prepovedana pot iz Ruš k Ruški koči, je vodila po drvarski ríži. Na sliki je zadnji ostanek ríže pri Sumiku. (Posnetek Julij Jurše)

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, poštni predal 214. Revija praviloma izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Milan Čilenšek (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja, Matej Šurc, Nevenka Vogelnik in Božo Zorko; predsednik izdajateljsko-založniškega sveta Ante Mahkota. Prispevke pošiljajte na naslov: Milan Čilenšek, Uredništvo Večera, 62000 Maribor, Svetozarevska ulica 14, ali na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Letna naročnina je 3000 dinarjev in jo lahko naročniki plačajo v dveh obrokih: prvega v februarju, drugega v juniju; za tujino znaša naročnina 30 dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in to s tiskanimi črkami. Upoštevamo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne moremo sprejemati. Tiska Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Avgusta 1925 — v Slovenski smeri v Triglavski severni steni: poleg plezalcev tudi ženske — ene naših prvih alpinistk. Od leve: Al. de Reggl, Danilo Martelanc, Pavla Jesih, Alojz Volkar, Edo Deržaj, Božo Adlešič, Josipina Majcen in Diva Medić

Posnetek Pavla Jesihova

SLOVENSKI PLANINKI — ZA DAN ŽENA

Dr. TONE STROJIN

Slovenska žena — dekle, ženska in mati, vrstni red bi bil lahko tudi obraten, nikoli Ti pravzaprav na straneh tega glasila niso priznavali posebne vloge. Edino v alpinistiki so Ti morda odstopili nekaj več prostora. Tudi struktura v kandidiranju za mesta v planinski organizaciji Te je obšla, bolj kot zaslužiš po številu članstva, še bolj po svoji vlogi v življenju.

Ostajala si nekako v ozadju, a navzoča v planinskih vrstah, pišoča v Planinski vestnik, predvsem pa družabna, izpolnjujoča lepši del dneva in družb.

Ob Tvoji vlogi kot človeka se tudi planinstvo kot pojav in gibanje lahko vpraša, ali je hoja v gore, posebno alpinistika, herojski del tega gibanja v življenju izbranih, ali še kaj in celo — več? Ti, ženska s praktičnim smislom, si odgovor, kaj planinstvo je in naj bo, kot doživetje človeka, čustva, prirode, načina življenja morda ali še česa.

V zgodovini planinstva so Te pozno priznali za enakovredno v gorah, v odborih in odsekih planinske organizacije. V ženski daljnovidnosti si si sama izbirala vlogo, ki ti je najbolj ustrezala — biti praktična.

Kakšne ture si si izbirala in kakšne možnosti v planinstvu so se Ti ponujale? Gotovo je Tvoj pojav v gorah, v navezi, na izletih ali kot oskrbnica vnesel v planinstvo nekaj več sodelujočega, bližnjega in družabnega. Morda si kdaj le hotela tekrovati z močnejšim spolom in vsaj z alpinistiko izravnati svojo enakopravnost. Tudi Ti si dvigala ženske višinske rekorde in težavnostne stopnje in prodirala v tuja gorstva.

Zgodovina Ti v gorništvu ne očita zamudništva za moškimi tovarišem v gorah. Predsodek, češ — ženska v gorah, je bil še pred nekaj desetletji premočan, da bi tvegala svoje mesto v družbi. Tudi moda, s palico ali coklami v gorah, ženski takratne dobe ni pristajala, razen majericam. Sufražetstvo je bilo herezija, ženska, ki jo je tvegala, je bila družabno skoraj izobčena.

Zgodovina pa vendar tudi pri ženski išče prvo, ki je zakoračila na Triglav ali se povzpela čez njegovo Severno steno. Tudi ženski takih vrčin ni bil lahak položaj. Miselnost dobe je bila zanjo težja ovira od previsov in grebenov.

Kaj je gnalo Rozalijo Škantar iz bohinske Srednje vasi na Triglav kot prvo Slovenko na najvišji gori? Morda zgled v družini slavnih Škantarjev, očetov ukaz ali ženska nečimrnost. Lahko le ugibamo, kot za danes legendarno Vahico onkraj druge strani Triglava, v dolini Vrat.

Kaj je privedlo Mašo Švigljevo v gore? Mož dr. Anton Švigelj, sodobnik dr. Henrika Tume, eden naših prvih alpinistov, je bil širokih obzorij, ki so daleč presegala meščansko poštiranost in etiketiranost.

Kaj bi rekli za magistro Nevino Rebek-Prevčevno, prvo Slovenko v Triglavski steni, že kmalu potem, ko je dr. Klement Jug opravil svoja alpinistična in etična junaštva v Triglavski steni?

Iz današnje razdalje že težko vrednotimo nekdanja pravila obnašanja, tudi mesto ženske v gorah. Toda česar ni sprejemal vek, je ugladil čas.

Tako kot je Turistovski klub Skala prerodil slovenski alpinizem, je prevrednotil tudi tabuje, izravnal predsodke, revolucioniral stališča. Zato je tudi TK Skala prvi priznal žensko v gorah — in ne samo to, temveč tudi kot partnerko v gorah. Toda tudi skalašica je morala prehoditi pionirsko pot žene v gorah. Le prvenstvene smeri so ji tudi izborile vlogo v Skali.

Mira Marko-Debelakova in Pavla Jesihova sta ne le prebili, temveč tudi izenačili ne samo predsodke, ampak tudi dejanja v stenah. Če kdo, se je takratna alpinistka iskala kot ženska med meščanskimi predsodki do alpinistike posebej in osvoboditve ženske. Živeti v polno je bilo možno le v gorah, prvenstveno samostojno in osvobojeno.

Če je bil že pojav ženske v gorah osupljiv pojav v tradicionalno zagotovljenem primatu moškega v gorah, je bil prvi pristop v steni že nezaslišano dejanje za žensko. Pojav, ki še dandanes niti alpinistično niti sociokulturno ni povsem ovrednoten, niti s strani žensk samih. Odtod še dandanes žal izhaja zamudniška vloga našega ženskega alpinizma.

Žena alpinistka se je v skalaškem obdobju tudi kot ženska pričela uveljavljati kot pisatelj in fotograf. Spet je bila skalašica (Mira Marko-Debelakova) prva, ki je v Planinski vestnik zapisala prvo alpinistično sporočilo in objavila prvo fotografijo (Dana Kuraltova). Kjer ni sporočila, ni dogodka. Žena v svoji intuiciji je to dobro občutila. Pisala je jedrnato, skoraj telegratsko, in svoja občutja zadržala zase. Alpinistični zapisi naših alpinistk so v slovenskem alpinizmu dovolj močni, da prek njih ne more noben zgodovinar, niti kritik.

Slovenska ženska alpinistka je uživala gore, ne glede na to, ali je plezala prva, v spremstvu moškega tovariša ali najetega vodnika.

Že prav na začetku slovenskega ženskega alpinizma imamo primer, ko je bila Mira Marko-Debelakova edini alpinist — ne le alpinistka, ki je bila član elitnega dunajskega Alpen Cluba, s čimer se v medvojnem obdobju ne more pohvaliti noben naš moški tovariš alpinist. Seveda je bila tudi v evropskih razmerah najvidnejši predstavnik našega alpinizma tudi v tujih alpskih revijah.

Ni čudno, da je bila ob stoletnicah tujih alpinističnih organizacij v zborniku ÖAV edini slovenski predstavnik. Malokdo ve, da je bila pred vojno izmed slovenskih alpinistov prav ženska — spet Mira Marko-Debelakova — tista, ki je predavala pred alpinistično publiko na Dunaju, v Münchnu, Londonu in na Škotskem, a tudi pri nas — v Mariboru, Zagrebu in še kje. Menda bi prav zanjo lahko rekli, da je bila v medvojnem obdobju prav ona najvidnejši predstavnik tiste smeri alpinizma, ki jo je zagovarjal in podpiral Henrik Tuma — kulturnega alpinizma. Alpinistika, prvenstveni vzponi, slikarstvo, preučevanje zgodovine, etnografija, fotografija — vse je povezano in zastopano v delu in življenju še danes prve dame slovenskega alpinizma in alpinistike, Mire Marko-Debelakove. Zakaj slovenski alpinistiki ni dovolj znana še danes? Odgovor si je nekoč in nekje — v svojem dnevniku — zapisala sama: ker sem ženska!

Od nje — kot Pavle Jesihove, Ane Escher in drugih odličnih alpinistk — je konkurenca zahtevala preveč, in v posameznostih so drobili tisto, česar je bilo v njih kot alpinistkah preveč in preveliko za drobnaško kritiko. Zato še danes nimamo ničesar analitičnega o vlogi naše žene alpinistke v slovenskem alpinizmu, niti o prvi izmed prvih — Miri Marko-Debelakovi.

Krivični smo še do drugih, še do cele vrste odličnih predvojnih in zlasti povojnih alpinistk, že s tem da jih ne omenjamo; a kaj, ko je prostor za uvodnik omejen!

Katera se je hotela povzpeti najvišje in najtežje? Katera je iskala notranje sreče skozi previse in prvenstvene smeri? Koliko mladih življenj je končalo pod stenami? Na nekatera od njih spominjajo iskrene opombe v Planinskem vestniku.

Kako smo po vojni v Planinskem vestniku sledili napeti, žuboreči govorici Stazike Černič? Vse ostrice francoskih, posebno chamoniških gora, so nam s to žensko pripovedjo postale človeško bližje.

Ali kako smo svoječasnno sledili Nadji Fajdigi skozi evropske stene? Kaj je pod azijskimi sedemtisočaki in na njih, v Pamiru in Kavkazu, doživljala nesrečna, prezgodaj preminula Barbka Lipovšek?

Kaj je občutila Slava Mužarjeva v daljni Aziji ob slovenskem ženskem višinskem rekordu? Vse premalo so še zapisale naše ženske same.

Tudi Tamara Likar je nesrečno končala pod Mangrtom. A koliko bi se dalo še zapisati o domačih ženskih uspehih!

Naš ženski alpinizem počasi in vztrajno sledi moškemu odpravarstvu. Ženska odprava na Demavend je bila »ženski Trisul«.

In kako je na žensko gledal naš gornik, alpinist in umetnik v gorah? Zakaj je moral šele pisatelj Tone Svetina načeti večno temo — gora in ženska — in dilemo alpinista, za kaj se bo odločil? In kaj vse so skovali o tragediji Klementa Juga v Triglavski steni? Zakaj o slovenski materi, ki je ljubeče pokrižala sina, ki je odšel v steno, še ni pisal nihče? Zakaj je materinska ljubezen, čeprav najlepše poglavje vsake žene, ostala tako tiha in globoka intima? In vendar je bila vsakomur izmed nas mati prva, ki je imela pomislek pred goro. Zakaj je strah pred goro tak ženski atavizem, ko gre za sina ali hčer pred vstopom v neznano? Kje si, odgovor, kam si zakopan v globine vsake matere?

Zakaj ti, mož, ki izostajaš nedeljo za nedeljo z doma, tako malo veš za svojo ženo? In ali res naš planinski mož nikoli ni ničesar čutil do svoje žene?

Mar niso planinska klasika besede nepozabljenega Franceta Avčina svoji bolni ženi Liljani? Ali — kako gornik občuti izgubo svoje žene, je v svojih spominih izpovedal Pavel Kunaver.

Torej le nismo tako siromašni.

Res se je v devetdesetih letih Planinskega vestnika malo nabralo v mošnjiček planinske besede, a kar se je, je vezilo naši ženi planinki za njen dan. Naj ji bodo tudi te vrstice pušelj za spomine v gorah, kjer je spoznala fanta, moža ali vsaj prijatelja. Srečno, tovarišice!

Komentiramo

DOSLEDNO UPOŠTEVATI NORME O VAROVANJU OKOLJA

Ko je slovenski človek še znal živeti po človeški meri, je naravi jemal le toliko, kot je potreboval za preživetje, in še to je jemal tam, kjer je bilo škode najmanj. Profit in navidezna gmotna blaginja za vsako ceno sta mu bili še kategoriji, njegovemu bivanju vsaj neprimerni, če že ne neumljivi, kajti toliko je bilo še prvinskega kmečkega instinkta v njem, da se je zavedal svoje absolutne odvisnosti od okolja, od narave.

Pa danes? Koliko gneva in ogorčenosti je bilo že izrečenega na račun (nes)pametni, ki ji ni mar izkušnja, ki ji nista mar ne včeraj in ne jutri, zato pa natančno vidi danes, ki je poln zlaganih obljub. Koliko upravičene jeze je že steklo po papirju, pisale so se knjige in študije, v katerih se je tehtno dokazovalo, da se do svojega okolja obnašamo poniglavo in za kulturno ljudstvo, kakršno hočemo biti, sramotno! Pa nič! Nič se ne spreminja, če blagohotno spregledamo prej poslansko in zdaj delegatsko sprejemanje posebnih zakonskih aktov, katerih edini smisel je normiranje in družbeno vrednotenje

gospodarjenja s prostorom, še zlasti z naravnimi okolji, ki so vsaj relativno še neokrnjena. Res je, to zakonsko urejanje je naša zgodovinska in kulturna dolžnost, do nas samih in do rodov, ki prihajajo. Toda naša dolžnost je predvsem hkratno upoštevanje teh norm in varovanje naravnega okolja povsod in brezkompromisno.

In resnica? O njej vedo veliko povedati ljudje ob Krupi, Reki, Meži, Savi in revirjih, na Jesenicah in še kje. Na delu je namreč očitno neka posebna, destruktivna zavest, ki ne prizna ovir in ne sprejema nikakršnih argumentov. Padla so stebrišča v Rogaški Slatini. Izginila so pročelja spominskih hiš v Piranu in še kje, kajti najlažje je s spomeniki in naravnimi lepotami, ki jih ni. Jih ni treba varovati.

Bistvo zapletenosti (tragedije) je globoko zakopano. Je v nas samih, v naši volji in hotenju — biti samozavestno, kulturno ljudstvo. Sta nam ta volja in hotenje dosegljiva? To bomo morali sebi in zanamcem šele dokazati. Brez zakonov, upravnih organov in prisile.

Mitja Košir

GRANITNA PODRUŽNICA NA SEVERNI MEJI

PO 85 LETIH DELA, POTEK KO SO 8. APRILA 1901 USTANOVILI V RUŠAH PODRAVSKO PODRUŽNICO SLOVENSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA, ŠTEJE PLANINSKO DRUŠTVO RUŠE DANES 1185 ČLANOV ● NENEHNA SKRIB ZA PLANINSKE POSTOJANKE NA POHORJU ● BOJ ZA NARODNOSTNE PRAVICE ZAMENJAL BOJ ZA ZDRAVO IN ČISTO OKOLJE

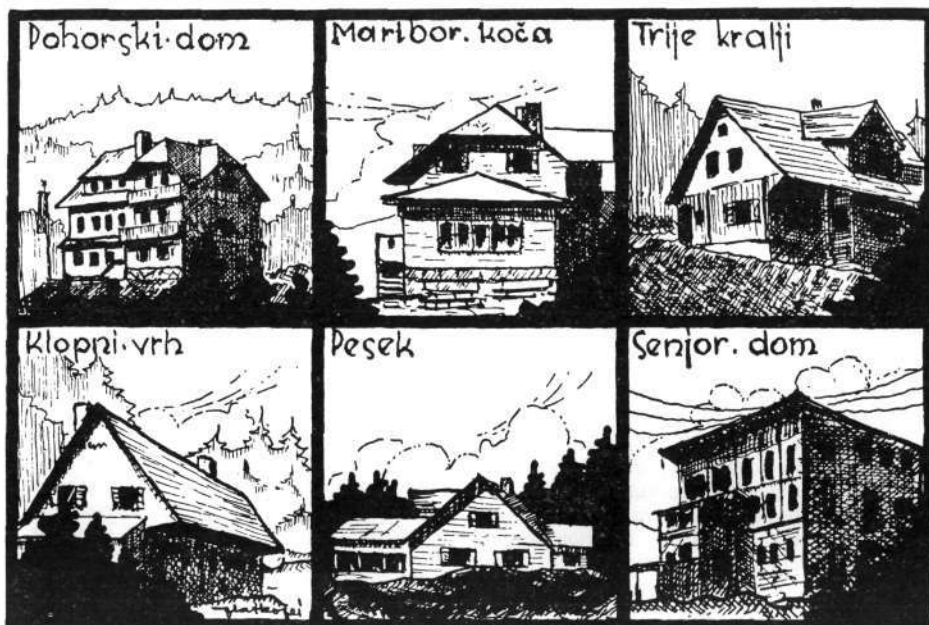
ANDREJ VOVŠEK

V času, ko je prodiralo mariborsko nemštvo z velikim kapitalom v Slovensko Podravje in z ideologijo nemškega nacionalizma ustvarjalo živi nemški most med strnjanim nemškim ozemljem, nemškimi otoki med slovenstvom in Jadranom, se je zdramil Tine Lesjak: slovensko zemljo in njene lepote Slovincem! Odkar se je leta 1893 udeležil ustanovitve Slovenskega planinskega društva v Ljubljani, ni nehal misliti na povezavo ljubiteljev Pohorja in Kozjaka. »Kdor svoje rodne zemlje ne ljubi in ne spoštuje,« je poudarjal Lesjak, »se ne more in ne sme prištejati k poštenim, značajnim in zavednim Slovincem.«

Drugi, nam sovražni narodi so prej spoznali lepote slovenske zemlje, po kateri so začeli segati. Planinska društva, zlasti osrednje slovensko, so po Lesjakovem mnenju opravila svoje narodno poslanstvo.

»Rodoliubi v Rušah so sklenili ustanoviti« — pravi dalje — »enako podružnico za zeleno Pohorje in Kozjak, ob katerega silno butajo valovi nemškega morja.«

Na velikonočni ponedeljek 1901 je Lesjak sklical ustanovni shod v gostilni Mulej v Rušah. Po daljši razpravi so sklenili ustanoviti Podravsko podružnico SPD v Rušah. Društvo bi naj povežalo ljubitelje planin mariborskega, slovenjegraškega, lipniškega (za Kozjak), ptujskega in ljutomerskega okrajnega glavarstva ter konjiškega sodnega okraja. »Naše društvo sprejmlje v svoje okrilje radostnim srcem vsacega poštenega Slovenca ter ne pozna strankarstva,« je bilo rečeno na ustanovnem občnem zboru. SPD v Rušah je predstavljalo izjemno, spodbudno in delovno središče vsega slovenskega planinskega gibanja v severovzhodni Sloveniji vse do konca avstro-ogrske monarhije, ko je začel to vlogo prevzemati Maribor.

Planinski domovi na Pohorju, ki so bili zgrajeni po prvi svetovni vojni (Po zborniku Slovenskega planinskega društva Ruše, izdanem leta 1937)

Tekmovalci s pohorskimi sanmi — okoli leta 1930

ŽE V PRVEM LETU MARKIRANIH 33 POTI IN PRIČVRŠČENIH 81 TABEL

Že v prvem letu obstoja so ruški planinci markirali 18 poti in nabili 43 orientacijskih tabel na Pohorju ter 15 poti in 38 orientacijskih tabel na Kozjaku. Markacijske table so napisali v pristni slovenščini. Markiranje je bilo možno po gozdovih in posestvih falskega grofa Zabea, medtem ko nemški veleposestniki, kot baron Rosmanit, Reiser in Thurnov gozdni urad, niso dovolili markiranja, češ da hribolazci plašijo divjad. Zaradi markiranja poti od Brvi čez Pesek na Roglo in odtod čez Volovico v Mislinjo je nastala med Podravskega podružnice SPD in grofom Thurnom pravda, ki se je za društvo iztekla slabo in mu povzročila sto kron stroškov. Več uspeha je imelo društvo leta 1937, ko je veleposestnik Pavel Glančnik tožil ruško SPD zaradi motenja posesti, zaprl vse planinske poti iz Ruš in od Ruške koče proti slapu Šumiku ter dal odstraniti napisne deske SPD, kažipote in markacije. Tožba je razburkala javno mnenje ne samo v Rušah, temveč tudi v širši Dravski dolini in v Mariboru. Glančnikova tožba pa je bila sredi leta 1937 zavržena.

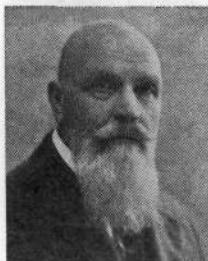
LETA 1907 PRVA PLANINSKA POSTOJANKA NA POHORJU

Gospodarska dejavnost društva je bila vsa leta obstoja zelo živahna. Tako je že leta 1903 stal na Žigartovem vrhu 36 metrov visok razgledni stolp, ki pa ga je še isto leto porušil strašen vihar. Ruški pla-

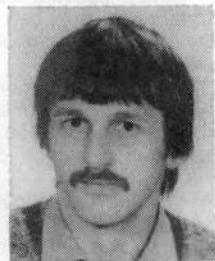
ninci so ga na novo postavili oziroma obnovili še trikrat, vendar je danes zopet že zgolj »spomenik« in čaka na ruškega Eiffela.

Jeseni leta 1903 so ruški planinci odprli planinsko gostišče na Klopnem vrhu — v lovski koči grofa Zabea. Istega leta so od Savinjske podružnice SPD prevzeli kočico na Boču.

Že leta 1907 je bila slovesno odprta Ruška koča, prva planinska postojanka na Pohorju. Zemljo pri Arehu so podarili ruški kmetje, lastniki pašnikov in gozdov okrog Areha, nekaj gozdov in drugih zemljišč pa je Podravska podružnica SPD odkupila. Septembra 1912 je bila slovesna otvoritev depandanse Ruške koče — Planinke, ki je žal pogorela ob sokolskih smučarskih tekmah februarja 1938. Nova Planinka je bila dograjena 1940. leta. Lepa in zelo funkcionalna Planinka pa je kljubovala vojni vihri le do novembra 1943. Na njenih temeljih in po njenih le nekoliko pre-

Davorin Lesjak,
ustanovitelj in
dolgoletni predsednik
SPD Ruše

Andrej Vovšek,
sedanji predsednik
Planinskega društva
Ruše

Pogorišče pri Arehu, kakršno je bilo leta 1945. Na levi so ostanki koče Planinke, spredaj ostanki kaplanije in skrajno desno zgoraj ostanki Čandrove koče

urejenih načrtih je leta 1946 zrasla današnja Ruška koča.

Agilnost Podravske podružnice SPD je spodbudila Bergverein Marburger-Hütte, da je leta 1913 zgradil uro hoda proti vzhodu svojo postojanko, današnje Mariborsko kočo. To pa ni pomenilo samo konkurenco, temveč tudi ukinitve podpore dunajskega ministrstva Podravski podružnici SPD za Ruško kočo (500 kron letno). Toda našli so se drugi dobrotniki in podarili društvu zemljo, gozd ali denar. Tudi obisk Areha se je iz leta v leto večal, tako da so ruški planinci leta 1922 dogradili še drugo depandanso — Čandrovo kočo. Odnosi z nemškim planinskim društvom so se vedno bolj zaostrovali, tako da je oblast pozvala obe društvi, »da si ne konkurirata pri potih in ne stavita v neposredni bližini drug drugemu konkurenčnih podjetij«.

Gradbeno žilico ruških planincev je opazil tudi dr. Johannes Frischauf, ki je večkrat prihajal v Ruše. Prigovarjal je Rušanom, naj postavijo planinsko kočo še na Peci.

Po ustanovitvi Slovenskega planinskega društva v Mariboru leta 1919 so ruški planinci razdelili svoje območje in delo. Tako so mariborski podružnici prepustili planinsko delo predvsem na narodnostno ogroženem Kozjaku in svojo kočo na Klopnem vrhu, zemljišče na Boču so od-

stopili podružnici SPD v Poljčanah, sklad za Koprivnikovo kočo na Pesku pa planinski podružnici v Konjicah. Za marenberški okraj (Marenberg — danes Radlje ob Dravi, op. ur.) so organizirali podružnico v Vuzenici (1926). Sekvestrirano premoženje nemškega planinskega društva je prevzela mariborska podružnica, medtem ko je bila Marburger-Hütte last skupine bogatih mariborskih Nemcev, tako rekoč privatna lastnina, ki ni bila nacionalizirana in so jo morali odkupiti. Bilo je mnogo političnih in celo državnih intervencij v Beogradu, da bi Marburger-Hütte ostala v rokah mariborskih Nemcev. Zmagalo je stališče, da šovinizem ne spada v planinstvo ter da objekti, ki so rabili šovinističnim in potujčevalnim namenom, ne morejo ostati v tujih rokah.

PIONIRSKO DELO PRI RAZVOJU ZIMSKOŠPORTNEGA TURIZMA NA POHORJU

Podravska podružnica SPD je opravila tudi pionirsko delo pri razvoju zimskošportnega turizma na Pohorju. Leta 1928 so ustanovili zimskošportni odsek, ki je že leta 1931 priredil pri Ruški koči dve smučarski tekmi in velik, 50 kilometrov dolg smučarski tek. Zelo priljubljene so bile sankške tekme Areh—Ruše, ki jih je društvo prire-

Slap Šumik sredi pragozda, ki je postal zaščiten leta 1967

jalo in jih še prireja. Organizacija smučarskih tečajev je bila redna dejavnost društva. Kdo bi si takrat mislil, da bo nastal pri Arehu takšen zimskošportni center, ob gradnji katerega so mnogi prerokovali konec Ruški koči in planinskemu Arehu?

Za leta pred drugo svetovno vojno je zanimivo še omeniti razglasitev Pohorja za klimatsko cono. Vsak obiskovalec, ki je prišel na Pohorje in se tu zadržal najmanj osem dni, je imel pravico (s potrdilom oskrbnika pohorske planinske postojanke) do brezplačne povratne vozovnice na vseh progah Jugoslovanskih železnic. Z razglasitvijo Pohorja za klimatsko cono leta 1934 se je obisk turistov zelo povečal.

POŽGANE POHORSKE PLANINSKE POSTOJANKE

Leta 1941 so nacisti prevzeli društveno imovino. Blagajniško in bančno knjigo ter članski imenik so po »Hitlerjevem nalogu« odnesli, ves društveni inventar in 200 izvodov knjige »35 let Podravske podružnice SPD v Rušah« pa zažgali. Živi planinski inventar — odbornike — tiste, ki

so bili že leta 1914 ob izbruhu prve svetovne vojne med prvimi zaprtimi Rušani — so polovili, odpeljali v meljsko kasarno v Mariboru in jih od junija 1941 dalje začeli pošiljati v izgnanstvo v Srbijo. Tudi mlajše odbornike, »ki se ne dajo prevzgojiti«, so pozaprli in izselili na vse strani. O tem je odločal dvanajstčlanski svet pri gestapu v Mariboru. Ker so Nemci uporabljali pohorske planinske postojanke za svoja oporišča in izhodišča za hajke na partizane, so le-ti novembra 1943 požgali tudi vse planinske postojanke pri Arehu.

Po osvoboditvi so ruški planinci skupaj z mariborskimi že 30. septembra 1945 odprli planinsko kočo nad Šumikom, ki se je pridružila trem planinskim kočam v slovenskih gorah, ki so bile ob koncu leta 1945 oskrbovane (Dom v Kamniški Bistrici, Erjavčeva koča in Dom na Krvavcu). Do 20. oktobra 1946 pa so udarniške roke ruških planincev dogradile in opremile današnjo Ruško kočo.

MLADINSKI ODSEK

Za povojno obdobje delovanja društva je značilno uspešno delo mladinskega od-

DVA ČRNA DNEVA NA ŽIGARTOVEM VRHU NA POHORJU

Novembra 1903

Ruški planinci so 6. septembra 1903 slovesno odprli 36 metrov visok lesen razgledni stolp na Žigartovem vrhu — nadeli so mu vzdevek »prst na vrhu Pohorja«. Kolikšnega pomena je bil stolp, naj pove dejstvo, da se je njegove otvoritve udeležilo več kot sedemsto ljudi. A že čez poltretji mesec — sredi novembra 1903 — jim je hud vihar razgledni stolp podrl. Pohorski Tijek je o črnem novembrskem dnevu zapisal v svoj dnevnik:

»Še nešni dejn colo dobro vejm, kak no kodi je blo glih tak, ko bi te kroniš bukve brao. Blo je glih tejsto lejto, ko sma s Tinejom pojedla eno cejlo rajnglo pečenih pouho no kseliga zela pr oči Grizati. Prpovejdvali so nama, de hodijo usako jutro u pantoflah vunta na gang glejdat, če tisti prst na vrhi Pohorja še luka vunta prejk kres smreke. Toti prst či biti keka druga ko Žigartou turn. Visok je biu tak, de bi človek zgr na vrhi lahko mejsnc u nous štokno.

Oča Grizat so hodli usako jutro vunta glejdat, no prst je usako jutro vunta

lukao. Eno jutro, dva kedna po vernih dušah, pa prsta več ni blo!

Strašna žalost je rengirala po cejlem Pohorji.

Očo Grizati je skoro srce na dvouje poknilo.«

Marca 1978

Drugo žalost so Pohorci v zvezi z Žigartovim vrhom doživeli 8. marca 1978. Tega dne so se na Žigartovem vrhu zbrali možje, oblečeni v zeleno ter oboroženi s sekirami in žagami motor-kami. Ogledovali so si prelepe zelene sestoje mladih smrek in jelk, ki naj bi jih podrli. Do večera je bil Žigartov vrh videti kot pokošeno polje: padlo je na tisoče dreves v najlepši rasti. »Pokosili« so deset hektarov najlepšega mladega gozda.

Pohorski kmetje in ljubitelji narave in gozdov nikakor niso mogli doumeti, zakaj so jim posekali najlepši mlad gozd, ko je vendar nad Ribnico in okrog Ribniške kočee tja do Pungarta na voljo dovolj smučarskih terenov, odprtih vse do Velike in Male Kope.

(Iz zbornika ob 85-letnici PD Ruše, Ruše, marca 1986)

Slovesnost ob odprtju prenovljene Ruške koče leta 1977

seka in nekaj časa tudi alpinističnega odseka. Skorajda ni Rušana, ki ne bi vsaj nekaj časa kot pionir ali mladinec deloval v planinskih vrstah in si na dobro organiziranih izletih, pohodih, taborih ali orientacijskih tekmovanjih nabiral planinske izkušnje. Člani, ki zapustijo mladinske vrste, se raje sami ali v manjših skupinah odpravljajo v gore, čeprav smo prav v zadnjem času priča vse večjemu številu organiziranih izletov.

Areh z Ruško kočo je v srcu skoraj vsakega Rušana še vedno tisti kraj, kamor se nenehno vrača, kjer se počuti domačina in ki ga obišče večkrat na leto, zlasti ob raznih osebnih, planinskih, cerkvenih ali drugih praznikih. Ljubezen in zaupanje v Ruško kočo sta se posebno pokazala ob kampanji sosednjega gostinskega podjetja, da priključi Ruško kočo k Šport hotelu Aréh. Tako odločnega in glasnega »ne« tudi odborniki društva nismo pričakovali.

BOJ ZA ZDRAVO IN ČISTO OKOLJE

Boj za narodnostne pravice je dandanes zamenjal boj za zdravo in čisto okolje, saj že ob naših planinskih poteh opazamo propadanje mnogih drevesnih vrst: bresta, kostanja, jelke in sedaj že smreke. Tudi človeška roka je po našem mnenju posegla v prečudoviti areški svet že do skrajnih meja, zato se bomo borili za popolno zaščito tega območja. Kljub dejstvu, da pišemo leto 1986, pa je gradbena žilica ruških odbornikov ostala nespreme-

njena. Na temeljih bivše Čandrove koče, pogorele leta 1943, raste s pomočjo Tovarne dušika v Rušah nova Čandrova koča.

Mislím, da je dobro okarakteriziral ruške planince dr. Josip Tominšek leta 1937 v članku Naša granitna podružnica, kjer s to staro, žilavo kamnino primerja odbornike Podravske podružnice SPD in moleduje, da bi se še rodili Tineti Lesjaki in njemu podobni. Sodim, da je bila njegova prošnja uslišana — kako si sicer razlagati naprednost idej in neverjetne organizacijske in delovne uspehe, kot so: v štirih mesecih in pol po vojni vihri odpreti planinsko postojanko na Šumiku, v pičem letu dni po odločitvi odbora v tistih hudih časih 1946 zgraditi novo Ruško kočo, leta 1956 elektrificirati areško Pohorje, doseči zaščito pragozda Šumik, imeti mladinski odsek, ki že več kot 30 let pomeni najaktivnejšo organizacijo mladih v kraju in okolici, in končno, nenehno posodabljanje Ruško kočo in s pomočjo Tovarne dušika Ruše graditi novo Čandrovo kočo! Svojo častitljivo obletnico bodo ruški planinci počastili z izdajo posebne publikacije — kronike društva, s slavnostnim občnim zborom dne 22. marca, ki bo v Ruški koči pri Arehu, z bogatim programom izletov in otvoritvijo Čandrove koče pri Arehu.

Viri:

Viktor Vrbnjak: Ruška kronika
Davorin Lesjak: Podravska podružnica SPD
Josip Teržan: 65 let PD Ruše — PV 2/65

TUMOVA SREČANJA

ODLIČNA ZAMISEL KOMISIJE
ZA KULTURNO DEJAVNOST

V počastitev dela našega velikega in vsestranskega gornika dr. Henrika Tuma se je komisija za kulturno dejavnost in preučevanje zgodovine planinstva, ki deluje pri Planinski zvezi Slovenije, odločila predlagati, da bi vsako leto na obletnico Tumove smrti (drugi teden v aprilu) organizirali Tumova srečanja. O tem je Tone Strojín govoril na skupščini PZS, na kratko pa smo to omenili že v prejšnji številki PV; op. ur.

Tumova srečanja bi bila namenjena kulturnim delavcem, propagandistom, mladini, študentom fakultete za telesno kulturo, specialistom posameznih področij in drugim interesentom.

Namen Tumovih srečanj naj bo večstranski:

- utrjevati slovensko gorniško izročilo;
- dati gorniški kulturi smernice, kam na posameznih področjih usmeriti prizadevanja, sprejeti naloge in organizirati akcije;
- v obliki pisanih zbornikov ustvariti in posredovati poljudno, a tudi znanstveno zastavljeno besedo o dogajanjih v našem gorskem svetu in planinstvu;
- vzgajati kadre in poglobljati znanje prek izpopolnjevalnih tečajev;
- dokumentarno opozarjati na pomen gorništvu za zdravje, telesnokulturno etiko, domovinsko kulturo, varstvo naravne dediščine ipd.

S tem je nakazan ne le načrt, ampak tudi poslovnik Tumovih srečanj.

Tumova srečanja naj bi bila vsako leto, tema srečanj aktualna in vsako leto druga. Prispevki, zbrani v zborniku, naj bi rabili kot priručnik, kot gradivo za seminarske naloge, diplomska dela ipd., predvsem pa naj rabijo za poglobljanje planinskega znanja.

Kolikor bi Tumova srečanja postala tradicionalna, bi prek zbornikov dobili samostojno planinsko zbirko strokovnega značaja.

Težko je že zdaj sestavljati delovne teme za desetletje naprej, ker bi tako vezali roke organizatorjem. Kot morebitna taka področja naj omenimo varstvo okolja v gorah, odgovornost in etiko, gorniško imenstvo, sociologijo gorništvu, alpinizem in alpinistiko jutri itd.

Namen Tumovih srečanj, predvsem pa razprav, bi bil opozoriti in pokazati, da gorništvu ni zgolj telesna kultura ali oblika za uveljavljanje prestiža naroda v tujem svetu, temveč da je v vseh pogledih potreba sodobnega človeka po življenju v zdravem okolju, določena stopnja v človekovih odnosih do narave in stvar domovinske kulture.

Tone Strojín

TRIGLAV, 2864 METROV

NAŠA NAJVIŠJA GORA JE DEJANSKO ZA
DEVET CENTIMETROV VIŠJA OD NOVE
VIŠINSKE OZNAKE, KAKRŠNA VELJA OD
LETA 1978

TOMAŽ BANOVEC

Ko smo pred osmimi leti praznovali 200-letnico prvega vzpona na Triglav, smo ob vseh dogodkih in slovesnostih prvič natisnili lepak, zemljevide, vodnike in razglednice z novo višino našega očaka — 2864 metrov — ali en meter več, kot smo bili navajeni. Tudi v uradnih kartah in učbenikih se je nova višina kaj hitro uveljavila. Spominjam se sestanka na založniškem odboru PZS, ko smo se za to dogovorili. Kako se je to pravzaprav dogodilo?

Ob pripravi karte Triglava v razmerju 1 : 20.000 smo skupaj s kartografi Geodetskega zavoda SRS ugotovili, da je višina kamna na vrhu 2863,63 metra. Navzoči na sestanku so bili večkrat na vrhu, vedeli smo, kje je ta kamen (na skici označen Z 2), in tudi to, da je sam stolp višji, tako njegovi temelji kot prag, še višji pa je del še raščenega terena ob stolpu. Ocenili smo, da lahko Triglav zato povišamo za okroglo en meter, dejansko pa za manj — za 37 centimetrov, kolikor je manjkalo do 2864 metrov. Kdor ni topograf, se bo vprašal, zakaj te višine preprosto ne zaokrožimo navzgor — kot dinarje in pare. Odgovor: metodologija izdelave topografskih kart zahteva zaokroževanje navzdol, velja samo dopolnjeni cel meter.

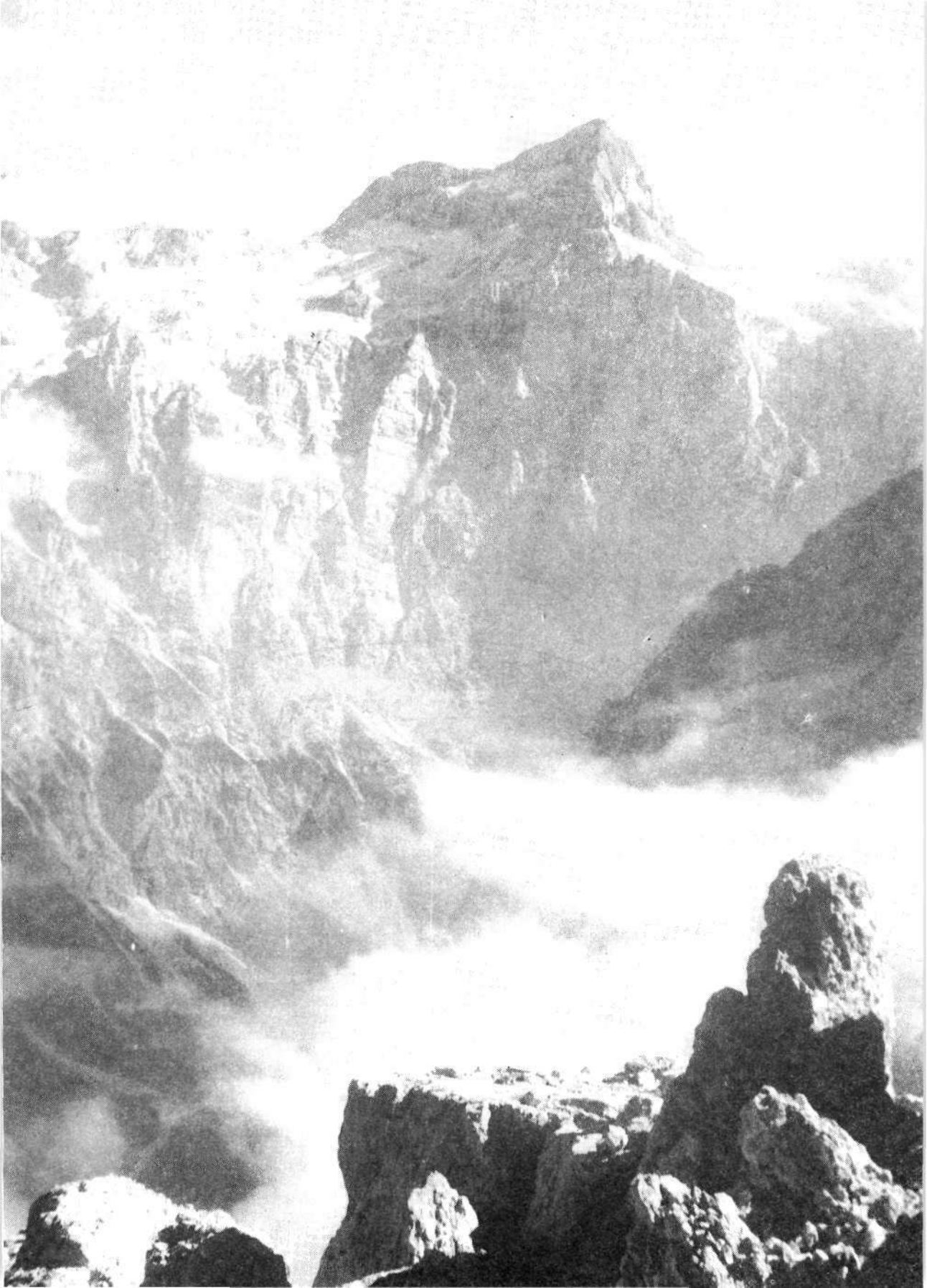
Republiška geodetska uprava je naročila Geodetskemu zavodu SR Slovenije, da v letu 1985 ponovno izmeri višino Triglava: izračunali so novo višino 2864,09 metra in tako potrdili, da je bila odločitev ob 200-letnici pravilna, čeprav ne dovolj utemeljena.

Kako in zakaj lahko pride do tega?

— Prvi možen razlog je geološke narave. Gorovja in celine »rastejo« in »padajo«, vendar je to mogoče opaziti in meriti v zelo dolgih časovnih obdobjih. Znano in izmerjeno je, da se na primer naša jadransko-

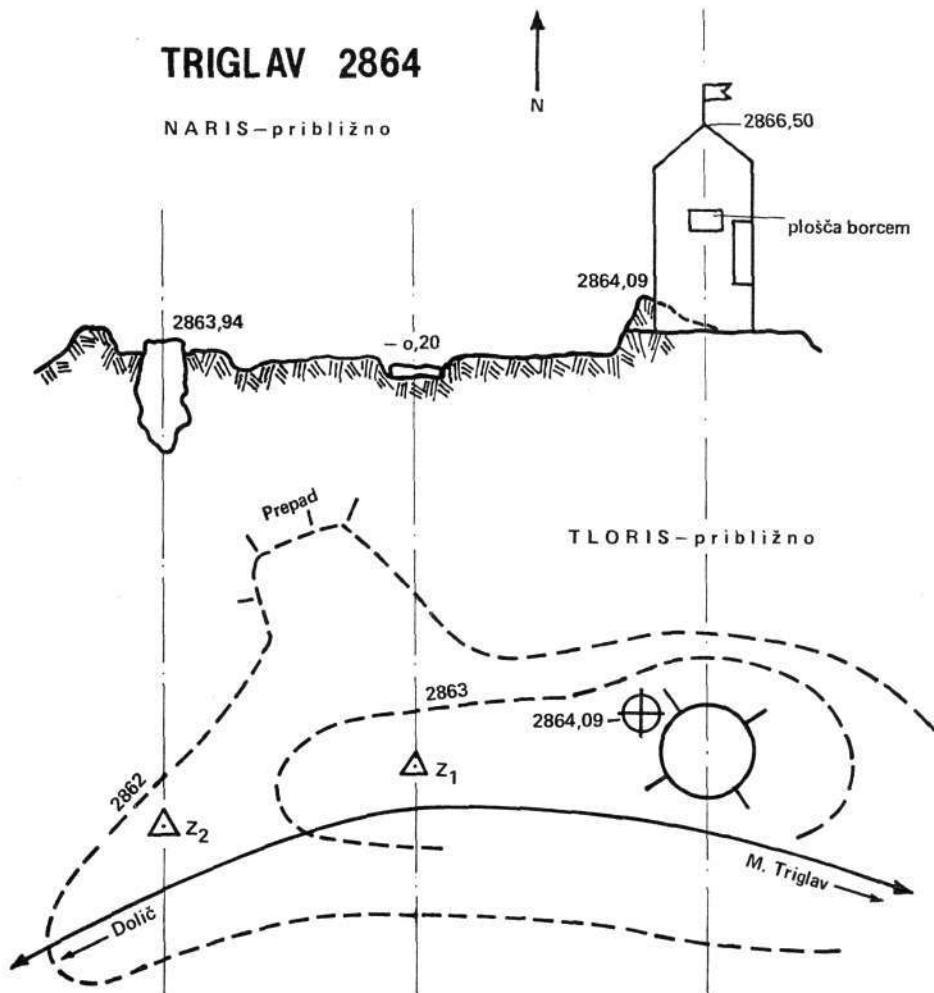
Na sliki desno: Triglav — po lanskih meritvah z najnatančnejšimi napravami in na najsodobnejši način so izračunali, da je visok 2864 metrov in devet centimetrov. Pogled na najvišji vrh Jugoslavije s Skrlatice

Posnetek Milan Cilenšek

TRIGLAV 2864

NARIS — približno

ska obala pogreza približno milimeter na leto, v 2000 letih že dva metra — zato so stara rimska priobalna naselja že krepko pod vodno gladino. Julijske Alpe rastejo, seveda ne tako hitro, da bi dobili 37 centimetrov v 33 letih — med 1953. in 1985. letom. Torej lahko ta razlog opustimo.

— Drugi možen razlog je v netočni določitvi vrha — oziroma trigonometrični kamen ni vgrajen natančno na najvišji točki. To je tudi znan problem Golemega Koraba in še nekaterih gora.

Stolpa in terena okrog njega ne kaže podirati zato, da bi imeli trigonometrično točko postavljeno na najvišjem mestu. Aljažev stolp stoji na vrhu več kot 90 let, kamen je precej mlajši. Iz planinske zgodovine vemo, da je stolp kasneje postal merska točka in s tem zaščiteno, uporabljajo ga kot signal — tarčo za opazovanje in merjenje smeri z zunanjih točk, geodet tako v daljnogled ujame konico stolpa, če meri azimut ali kote s Škrlatice.

Kadar na vrhovih ni trigonometričnih točk, in taki vrhovi oziroma kote so v večini, pa je določitev položaja vrha še bolj zamotana; odtod tudi višinske razlike v več metrih za iste kote v SR Sloveniji.

— Tretji razlog je v tehniki izmere in metode, ki se prav tako spreminja. Tako so tehnike vedno popolnejše, pridobljeni podatki tudi vedno boljši. Za novo višino Triglava je pomembno tudi to. Sodobne tehnične metode, izbor orodij in postopek izmere so izredno korektni. Meritve v letu 1985 je opravil delavec Geodetskega zavoda SRS Matjaž Acceto, inženir geodezije, ki je v poročilu med drugim napisal, da je dosežena srednja napaka v višinski razliki, merjeni od Loga v Trenti do vrha, $\pm 0,032$ metra ali ± 32 milimetrov. To je dosegel s posebnimi tehničnimi sredstvi in metodami, ki se učeno imenujejo: vključitev preciznega nivelmana, elektrooptično merjenje stranic v trikotnikih z milimetrsko natančnostjo (vrh — Trenta), uporaba naj-

natančnejših kotomernih naprav — teodolitov, ki merijo sekundo, in seveda računalniški izračun.

Kakorkoli že, natančnejšo obrazložitev, kako to geodeti delajo, bomo težko predstavili, še naprej bi prišli do pojmov geoid, refrakcije, elipsoid, zakrivljenost Zemlje, modulacija koordinat in drugih, vendar — verjamemo jim. Taka merjenja niso sama sebi namen, take točnosti so potrebne, na to visoko natančno mrežo in njeno točnost so naslonjene vse sodobne karte, katastrsko-zemljiški načrti, veliki cestni objekti pa tudi tektonske in geološke raziskave.

Preciznost merjenja je omogočila tudi Accetovo oceno, da sam stolp s časom pleše in se premika. Če so že vse višine povprečno višje za 0,35 metra, so po njegovi oceni vetrovi in ljudje na osnovi podatkov iz meritev v letih 1953, 1971 in 1985 spremenili lego stolpa v premeru desetih centimetrov.

Na koncu predlaga Acceto, da bi podobno meritev izvedli še z jeseniške strani. Tako bi iz bohinjske smeri (stari podatki) in nove trentске smeri (1985 — novi podatki)

dobili še jeseniški ali severni podatek. Planinska zveza Slovenije bo seveda vesela, če bo meritev višine vrha Triglava iz te smeri tudi uspela in če bo republiška Geodetska uprava skupaj s strokovnjaki Geodetskega zavoda SRS to izvedla.

Sprememba višine vrha take gore, kot je Triglav, pa seveda ni preprosta zadeva. Vsi učbeniki, geografske karte in atlasi, monografije, razglednice in žigi se temu postopoma prilagajajo; večinoma smo se že navadili na novo višino — tisti, ki živimo z goro in planinsko organizacijo, nekoliko prej, drugi kasneje.

Očak sam pa se nam ob tem lahko samo smeje, nič se ne počuti višjega ali nižjega; tudi ko bomo lahko merili višine na desetinke milimetrov natančno, ne bo bistveno drugačen. Nove meritve v metrih večjih sprememb ne bodo dale. Skromnih devet centimetrov več kot 2864 metrov (2864 + 9 cm) pa moramo ohraniti: če posamezniki še vedno odbijajo kapnike v jamah in če je že marsikdo kopal ali ril po vrhu, se nam lahko dogodi tudi to, da bo »snel« tistih nekaj centimetrov; a dopustili tega ne bomo.

PORTRET PLANINKE

MARIJA VILD, STAROSTA POMURSKIH PLANINCEV

»KO TE ZAGRABI, SE NE MOREŠ VEČ ODTRGATI«

ZA GOREČO PLANINKO GORE IN HRIBI NISO KONJIČEK, AMPAK STRAST, KI SE JI NE MORE IN NE MARA UPRETI ● VSAK NOV PLANINEC — NAJVEČJE PRIZNANJE

Kako predstaviti ženo, ki se je povzpela na Triglav, vrh slovenstva, pred slabimi tremi desetletji in postala »sužnja« gora? Pa ne le zase, ampak tudi v prid planinske ozaveščenosti na stotine Pomurcev, posebno delavk in v zadnjem času tudi delavcev soboške tekstilne tovarne Mura. Kako zapisati njene občutke, ko je nešteto krat znova in znova doživljala vršace in njih prelesti, ko je bil vsak zunanje in notranje doživetje zase? Kaj žene Marijo Vild, da ne odneha? Še več, še vedno se razdaja po organizacijski plati, predvsem pa vzgaja mladi rod ljubiteljev planin.

ROJSTVO LJUBEZNI OB UGAŠENI PETROLEJKI

Namesto stereotipnega vprašanja — kako je zaneslo Panonko, Prekmurko, iz ravnice v gore, si osvežimo spomin, kaj je o tem sama zapisala Marija Vild pred dobrimi osmimi leti. Prav tako v Planinskem vestniku v tekstu Moja pot v gorski svet:

Ob redkih večerih, ko je bil oče z nami, je skoraj vselej beseda nanesla na kraje, kjer je mlad služboval. Ti kraji so bili na Gorenjskem, zato je v pogovor vpletel tudi

gore. Kdaj sem prvič slišala zanje? Kakor daleč mi seže spomin, so v njem trdno zarisani njihovi obrisi, taki, kot jih je videl oče, in še mnogo lepši, taki, kot si jih je lahko zamislil in o njih sanjal otrok. Še preden sem prestopila šolski prag, sem poznala Medji Dol, Savske jame, predvsem pa pobočja Golice in Rožce. Domače mi je bilo cvetje tamkajšnjih gora, občudovala sem toplo prelivanje jesenskih barv v gozdovih nad Jesenicami. Nikoli nisem videla ne duhala narcis, vendar sem vedela, kako opojno dišijo livade od Španovega do Črnega vrha, vse do doline Sv. Križa, ko se razcveto. Slišala sem zjutraj zvončkljanje ovčk, ko so šle na pašo, in opoldne odmev iz vaškega zvonika, ki je nad skodlastimi strehami klical k počitku. Poznala sem Kopišarjevega ata in mamo, njihov dobri »krop« in veselo pesem.

Marija Vild na vrhu Skute

je bila popolna, ko je za planinstvo navdušila še moža in hčerko. Ko je hčerka pred devetnajstimi leti dopolnila enajsto leto, si je Marija rekla: »Sedaj je čas, da pričnemo zahajati v gore!«

»V visoke hribe otrok ne smemo siliti prezgodaj, saj je planinstvo naporen šport. Otrok mora biti toliko pri močeh, da bremena zmore zlahka, sicer se mu lahko vse skupaj priskuti. Takrat smo začeli Slovensko transverzalo, si jo razdelili na pet odsekov in jo premagali v toliko in toliko letih.«

Potem ko sta prvi del opravili s hčero sami, ker je bil mož Jože, sicer navdušen tabornik, službeno zadržan, je Marijo čakalo ob vrnitvi domov — prijetno presenečenje: Jože se je sklanjal nad planinskimi kartami. Da bom vedel, kam pojdemo skupaj prihodnje leto, ji je odgovoril na vprašujoč pogled.

PLANINSKI DUH ZA TEKOČIM TRAKOM

Uspeh v družini je Marijo Vild opogumil. Zakaj ne bi poskusila navdušiti še delavcev v svoji delovni organizaciji — Muri? Ko so pred 18 leti pognali korenine, jih je bilo organiziranih v sekcijo pri takratni Matici planinskega društva v Murski Soboti iz Mure deset.

»Same ženske in ženska družčina smo ostale še dolga leta. Da smo postali planinci v Muri ‚pravi ljudje‘, kot je to reči v navadi, se imamo zahvaliti Frančku Šemrlu, ki se

»Da, tako sem vzljubila gore, preden sem jih uzrla. In to ob ugašeni petrolejki v dolgih zimskih večerih,« se še danes spominja Marija Vild. »Ker nismo bili premožni, nam oče ni mogel dati ničesar drugega, kot da nas je peljal v naravo nabirat rastlinje, in obljube, da nas bo popeljal v hribe. Čeprav tega ni mogel nikoli uresničiti, se je v meni porodila velika želja, da sem jo morala kasneje sama uresničiti.«

Marija Vild se je za to ljubezen očetu znala oddolžiti. Pri njegovih osemdesetih, pa tudi petinosemdesetih letih sta bila skupaj na toliko dragi Golici; še bi šla, vendar težko, da bo oče naslednje leto pri devetdesetih to še zmožgel.

»HRIBI TE OSVOJIMO«

»To ni več konjiček, ampak strast in potreba. Dolgo nisem mogla razumeti denimo alkoholikov, kadilcev ali ženskarjev, sedaj jih razumem. Potrebo po gorah občutim fizično, ta strast povzroča, kadar je nepotešena, bolečino.

Ko se peljem mimo Zidanega Mosta in vidim kamnolom, stene, me zaskeli v prstih. Prime me, da bi potegnila ročno zavoro v vagonu in se spoprijela s temi stenami, vedno in znova.«

Seveda to nekateri ocenjujejo drugače, Marija Vild pa tega ne skriva. Njena sreča

Marija Vild pred 15 leti z družino v Julijch

nam je priključil prvi. Sladki so spomini, kako smo ga podile v gorah in hribih stran, kadar smo se sončile na sončnih rebrih...»

Ker Murini planinci pod vodstvom Marije Vild niso želeli zapravljati časa s sestankovanjem in brezplodnim sedenjem in papirji, so se po petih letih osamosvojili. *»Nikdar nismo potrebovali in ne potrebujemo ničesar razen pametnega programa in dobre volje,«* razlaga samostojno organiziranost v planinsko društvo Vildova. Ob ustanovitvi je PD Mura štela 110 članov, danes jih je čez 500. Planinci so vsi — delavci za stroji in direktorji. Ko so lani praznovali 60-letnico tovarne Mura, so želeli to obeležiti s 60 »muraši« na Triglavu. Na njegov vrh se jih je povzpelo 87, od tega šest direktorjev.

»Mislim, da delamo dobro, saj pripravimo letno do 15 akcij in pohodov. Smo prava planinska družina in takšni so tudi naši občni zbori. Ko končamo uradni del, sežemo v nahrbtnike po hrano in prigrizek — in dobro razpoloženje sta tu. Vsi delamo prostovoljno in želim, da bi tako tudi ostalo. Za Kredarico smo zbrali čez 200 tisočakov z obveznicami, prostovoljnimi prispevki in delom. Pripravljeni smo pomagati tudi drugim, saj se zavedamo, da ne skrbimo za planinske postojanke in premoremo zato več časa. Že večkrat nam je kdo ponudil v oskrbo kakšno kočo, vendar je to za nas predaleč in zaradi tega predrago.«

PLANINEC MORA BITI TUDI VZGOJITELJ!

Kot pravo planinsko dušo Marije Vild ni nikdar mamil blišč odlikovanj, zato je srebrni častni znak PZ Slovenije, ki ga je prejela leta 1977 za odlično organiziran dan slovenskih planincev na Pindži na Goričkem, sprejela brez »ceremonij«.

»Čeprav mi je ob tej priložnosti takratni predsednik Planinske zveze Slovenije Miha Potočnik dejal, da sem zaslužila zlatega, to zame ni pomembno,« razgalja svoja globoka prepričanja. *»Za največji uspeh si štejem, ko prepričam vsaj enega človeka, da se nam priključi in vzljubi gore. Tudi takrat, če je to le enkrat in nepozaben spomin. Še več, ko vidim, da mi mladi zaupajo. Že sem zasačila mlada dekleta v tovarni, ko so trgala naše planinske plakate. Ko sem jih vprašala, zakaj to počenjajo, so odgovorile, da zato, da jih bodo pokazale doma, in starše prepričale, s tem, ko bodo videli, da vodim pohode, da bodo lahko šle z nami.«*

Narediti je treba le prvi, seveda najpomembnejši korak. Kako pa naprej, kako doseči, da ne bomo v gorah z odmetavanjem odpadkov in drugimi »potrošniškimi« navadami onesnaževali narave in motili naravnega tihožitja?

DRUŽBENI DOGOVOR O POSTOJANKAH

Obsežno gradivo so predelali delegati na 2. seji Glavnega odbora PZS, ki je bila v soboto, 22. februarja. Sprejeli so srednje- in dolgoročni plan PZS do leta 1990 in 2000 (delegati so največ razpravljali o gibanju članstva v organizaciji ter o planinskih postojankah), sprejeli besedilo družbenega dogovora o nadaljnjem financiranju sanacije, gradnje in vzdrževanja visokogorskih postojank in potov do leta 1990 (nekateri delegati so hoteli v ta sklop posto-

jank »stisniti« vse koče in domove, kar seveda ni mogoče), sprejeli denarni načrt PZS za leto 1986, spregovorili o kritični analizi političnega sistema in o resoluciji 10. kongresa ZKS — oboje v zvezi s planinstvom, ter imenovali uredniški odbor Planinskega vestnika in komisijo za gorsko reševalno službo. Za načelnika komisije za vzgojo in izobraževanje so izvolili Srečka Pungartnika.

M. C.

»Žal je tega še precej. Če znamo mlade navdušiti za naravo in jo tudi vzljubiti, smo storili največ. Ko so v gorah pravi planinci, vlada tam planinska kultura. Vsak planinski funkcionar, planinec in oskrbnik mora biti vedno tudi vzgojitelj!«

Da gre, je Marija Vild poskusila na svoji koži pred kratkim, ko je »prebolevala« upokojitev v Staničevem domu pod Triglavom. Takole razlaga: *»Hotela sem ugotoviti troje. Ali se ne da v koči obiskovalcem ustreči, ali se ne da rentabilno gospodariti, ali se da ustvariti pravo, zdravo planinsko razpoloženje? Ugotovila sem, da je vse troje mogoče, le ozračje malce trpi ob hudi gneči. Planinci smo veseli, vljudni ljudje, radi si pomagamo in ljubimo red in čistočo.«*

IZZIVI — BREZPOTJA

Celih 14 let naša sogovornica ni bila na morju, vse dopuste in proste sobote in nedelje preživi v gorah. Štirikrat je premagala Slovensko transverzalo, sedaj jo kot vodnica dela petič. Pa Pot treh dežel, prav tako v družbi najbližjih, in številne slovenske vrhove, pokukala pa je tudi v visoki svet zunaj naših meja. Vedno bolj pa jo vleče v stene, čimbolj navpične.

»Človek si vedno želi več in neznanega,« meni. *»Iz Pomurja je do tja daleč, ob dela prostih sobotah smo si lahko največkrat privoščili le Boč, Raduho, Pohorje, Peco; za več ni bilo časa, to sem poskusila nadomestiti ob dopustih. Sedaj, ko sem v pokoju, bo drugače. Vedno so me mikala brezpotja. Da sem pri močeh, sem ugotovila lani, ko sem se povzpela na Mont Blanc. Za letos imam 'nagledane' Dolomite, malo pa 'špicam' tudi na Matterhorn. Osnovna pogoja sta, da si še bolj utrdim roke, kajti noge so prave, in da dobim vodnika.«*

— Ali to pomeni, da ste vse domače vrhove že spoznali?

»Kje pa! Šele sedaj jih bom začela temeljiteje spoznavati. Načrt je narejen in tudi volje ne manjka. Čakajo me Zahodni Julijci. Za začetek se bova letos z možem lotila sten pod Pokljuko, skal, ki se dvigajo nad dolino Krme, Draškega vrha, Vernerja...«

— Lahko skleneva z mislijo, da ste s telesom v ravnici, z duhom pa v gorah?

»Ne, to pa ne. Ljubim ravnino, gore mi jo le dopolnjujejo, in to na najlepši način.«

Občutke pa sva kar pustila ob strani, saj so vedno in znova neponovljivi. Drugačni in enkratni, pa najsi bo v planinah sama ali v družbi družine ali članov društva. Ali na Slovenski planinski transverzali, ali na Poti prijateljstva treh dežel, ali na Triglavu, ali na Mont Blancu ali Breithanu. Naj ostanejo le njeni, last 54-letne Marije Vild, ustanoviteljice in osem let predsedujoče planinkam in planincem v Muri, pet let planinski družini Pomurja, vodnici, vzgojiteljici in planinki. Planinki z veliko začetnico, Ko je nastajal ta poskus portreta na njenem domu v Murski Soboti, v domači knjižnici, prepolni planinske literature, je bila z mislimi proti koncu že drugje:

»Že danes moramo pričeti priprave na planinsko šolo!«

Kot dosedanje tri bo tudi četrto v Planinskem društvu Mura vodila Marija Vild.

NAGRADA SARAJEVSKEGA OSLOBOĐENJA

TRIGLAVSKI NARODNI PARK JE NAJVEČJI NARODNI PARK V JUGOSLAVIJI — LANI JE V NJEM BILO 1,3 MILIJONA NOČITEV

Triglavski narodni park je dobil letošnje visoko priznanje NIŠRO Oslobođenje iz Sarajeva, ki ga ta velika časopisna hiša vsako leto podeljuje za ohranjevarje naravnih dobrin in kulturno-zgodovinskih znamenitosti. Kot nam je dejal **Borislav Voinov**, pomočnik predsednika Poslovodnega odbora NIŠRO Oslobođenje, je namen te nagrade spodbujanje pozitivnega odnosa družbene skupnosti in ljudi, da bi tovrstne dobrine varovali in urejali, razvijali in uporabljali na najprimernejši način. Gre za visoko jugoslovansko nagrado (edino te vrste v državi), ki jo letos podeljujejo sedmič. Eno leto jo namenjajo gradbenim stvaritvam oziroma njihovemu ohranjanju, drugo leto pa ohranjanju naravnih dobrin. Visoko priznanje so doslej dobili naslednji jugoslovanski biseri arhitekturne in naravne dediščine: narodni parki Kozara, Pelister in Deliblatska peščara, za varstvo objektov pa staro mestno jedro Novega Sada in Dubrovnika ter samostan Piva v Črni Gori.

Na željo delavcev Triglavskega parka jim bodo priznanje podelili 30. maja letos. V Triglavskem narodnem parku štejejo namreč 28. maj za svoj dan, saj so pred petimi leti na ta dan v republiški skupščini sprejeli poseben zakon o tem narodnem parku. Res pa je, da se je načrtno varstvo tega območja pričelo že leta 1903, čeprav razumljivo z različni vnemo in rezultati, odvisno pač od vsakokratnih okoliščin v minulih 78 letih.

V delovnem kolektivu Triglavskega narodnega parka so kajpak zelo veseli tega pri-

znanja. Kot nam je povedal **Ivan Fabjan**, direktor delovne organizacije, se kolektiv in celoten Triglavski narodni park lahko pohvalita z lepimi rezultati. Danes je to največji narodni park v Jugoslaviji. Lani je na primer v narodnem parku bilo 1,3 milijona nočitev, med obiskovalci je bil vsak tretji tujec.

Posebnih problemov nimamo, pravi Fabjan, največ težav je pri preprečevanju spreminjanja namembnosti avtohtone arhitekture, ko na primer poskušajo hleve in druga gospodarska poslopja spremeniti v počitniške objekte in podobno.

Zavest o varstvu okolja se je spremenila na bolje in velika večina obiskovalcev in planincev se drži načela: »Smeti odnesi s seboj nazaj v dolino!« Veliko so v tem pogledu naredile šole, pa tudi množična javna občila.

Največji onesnaževalci okolja v Triglavskem narodnem parku so planinski domovi, pravi Fabjan. Ne gre za nemarnost ali neozaveščenost, temveč kratkomalo za tehnološko velik problem, ki ga vsi želijo rešiti na ustrezen način in ki tudi ne bo predrag. Doslej so smeti metali v različne prepade, kjer so se pasli krokarji; danes je to prepovedano.

Triglavski narodni park ima danes 18 nadzornikov in šest strokovnih delavcev (arhitekta, biologa, pravnikar idr.), ki si izredno prizadevajo, da bi naravna in kulturna dediščina na tem območju ostala ohranjena tudi za prihodnje rodove. Nagrada Oslobođenja je nedvomno prišla v prave roke.

Miro Simčič

NAROČNIKOM PLANINSKEGA VESTNIKA

Pri plačevanju naročnine za Planinski vestnik smo uvedli novost: naročnine za leto 1986 vam ne bo treba plačati naenkrat (kot smo natisnili še v kolofonu prvih dveh letošnjih števil); poslej jo boste lahko plačali v dveh obrokih po 1500 dinarjev: prvi obrok v februarju, drugega v juniju. Naročnino boste lahko plačali neposredno pismonoši, ki vam prinaša revijo. Zato vas vljudno prosimo, poravnajte mu naročnino za prvo polletje v naslednjih dneh, ko vas bo obiskal.

Sočasno vas prosimo, sporočite ob tej priložnosti pismonoši morebitne spremembe svojega naslova ali imena ali česa drugega, ali pa to sporočite neposredno Upravi Planinskega vestnika, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9.

Za razumevanje in še nadaljnjo naklonjenost se vam najlepše zahvalujemo!

Vaš Planinski vestnik

Z VZGOJO K NARAVOVARSTVENI OZAVEŠČENOSTI

MORDA SE BOMO SPAMETOVALI OB SPOZNAVJU, DA NISMO ULOVILI NE NAPREDKA NE PROFITA, KI NAJ BI NAM GA DAL NAŠ NAPREDEK, ZATO PA SMO GRADILI IN UNIČEVALI, PODIRALI, IZSUŠEVALI IN PREKOPAVALI, BETONIRALI IN ASFALTIRALI — OD JADRANSKE OBALE DO PREKMURSKIH RAVNIC

Peter Skoberne: »Naš gorski svet je pokrajinska vrednota, dragocena, občutljiva in bogata s krajinskimi, kulturnimi, naravnimi in zgodovinskimi posebnostmi, nenehno vpljoča po varovanju in ohranjanju prvobitnosti.«

S Petrom Skobernetom, načelnikom komisije za varstvo narave in gorsko stražo pri Planinski zvezi Slovenije, sva se pogovarjala na prvem mestu, v njegovi delovni sobi na Zavodu SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, kajti tudi pogovor je stekel o problemu varovanja okolja, posebno gorskega sveta. Sogovornik pa je tudi imel kaj povedati. Najprej seveda nisva mogla mimo 30-letnice Gorske straže, specializirane organizacije, ki se ukvarja s problematiko varovanja narave, ustanovljene po zgledu avstrijske Bergwacht, vendar z veliko manjšimi pooblastili, zato pa izrazito množične.

»Veliko nas je,« pravi Peter Skoberne, »in naše delo je pravzaprav omejeno predvsem na vzgojo. Reči pa moram, da se odnos do naravnega okolja, še zlasti v gorskem svetu, dokaj hitro menja na boljše. Vsaj deklarativno. Tako smo že sprejeli vrsto dokumentov, ki urejajo gospodarjenje z okoljem, omeniti moram zakon o Triglavskem narodnem parku, ki

ščiti celotno osrednje območje Julijcev. Žal pa praksa ne sledi deklarativno sprejetemu, dogovorjenemu.«

Povedal je tudi, da planinci in drugi obiskovalci naših gora pogosto menijo, da so gorski stražarji nekakšni planinski »komunalci«, ki naj bi se po svoji dolžnosti ukvarjali s smetmi in vso drugo nesnago, »produktom« in rezultatom naraščajoče planinske množičnosti.

»Gorski stražarji bi radi prevzgojili planince, jim vcepili zavest, da smeti ne sodijo na planinska pota in obnje, ampak na urejena smetišča, še najbolj tista v dolini, kajti tudi planinske kočje imajo hude probleme z odlagališči.«

Torej je vzgoja prva stopinja k akcijskemu cilju — ekološki zavesti, naravovarstveni ozaveščenosti. In tukaj se začenja pomembno delo Skobernetove komisije. Sedaj ima komisija registriranih okrog 80 instruktorjev varstva narave, aktivno pa jih deluje pri posameznih planinskih društvih širom po Sloveniji nekako polovica. Instruktorji oziroma tisti, ki to želijo postati, morajo obiskati enega od tečajev, vendar Skoberne dodaja, da so izpiti, za razliko od tistih za gorske stražarje, zelo strogi in je zaradi tega tudi osip dokajšen. Zavedati se namreč moramo, da smo planinci edini, ki nad gozdno mejo ogrožamo naravo, tja gor ne sežejo ekonomski interesi gospodarstva, saj ni več ne gozdov in ne pašnikov, množičnemu turizmu pa so tja, kjer ga še ni, vsaj za zdaj pota še zaprta (v mislih imam hotele in žičnice). Tako smo tam zgoraj planinci edini, seveda zavedajoč se svoje množičnosti in vseh nevšečnosti, ki jih ta množičnost prinaša s seboj.

NOVE POTI LE IZJEMOMA

Ko sva se s Petrom Skobernetom pogovarjala o gradnji novih poti, ki na marsikaterem območju, zlasti v okolici Triglava, postajajo resen problem škodljivega poseganja v okolje, mi je povedal, da je komisija za varstvo narave in gorsko stražo že sprejela stališče, naj bi nove planinske poti gradili, označevali in zavarovali le izjemoma, o teh

izjemah pa naj bi se dogovarjali strokovno in demokratično, brez vsiljevanj in ilegalnih gradenj. Govorila sva tudi o planinskih kočah in problemu njihove zastarelosti, utesnjenosti in o velikih željah planinskega gospodarstva po njihovi posodobitvi. Tukaj se krog sklene, saj, denimo, povečana in posodobljena planinska postojanka pri strogo zaščitenih Sedmerih triglavskih jezerih pomeni dodatno in v marsičem usodno obremenitev občutljivega ekološkega ravnotežja, kar spet vso zapletenost varovanja narave v prid planinstvu le zapleta in je v ničemer ne razrešuje.

Rekli smo — krog je sklenjen, in spet smo pri vzgoji. Le ozaveščen planinec ne bo na sleherni poti puščal sledov za seboj in bo imel oko za lepo cvetico v njenem naravnem okolju in ne za ovenelo doma v stanovanju, kjer blišč usahne, na trati pa zija praznina. Sem seveda sodi tudi hrup, ki ga je veliko preveč, saj mora najpogosteje vsa dolina vedeti, da smo zlezli na kakšen kucelj.

Skoberne nadaljuje: »Vsako leto imamo zbor instruktorjev varstva narave, vsako leto se pogovorimo o svojem delu, predvsem pa izmenjamo izkušnje, ki jih pri našem delu ni malo, in potrdim lahko, da so tisti, ki na te naše zборе prihajajo, aktivno jedro našega delovanja. Z njimi se odpravljamo tudi na strokovne ekskurzije, namenjene dodatnemu izobraževanju in spoznavanju problematike in novih zahtev varstva narave in človekovega okolja nasploh.«

TRIGLAV — DAVEK MNOŽIČNOSTI

Ena najpomembnejših nalog komisije in Planinske zveze Slovenije v celoti na področju varstva narave je povezana s Triglavskim narodnim parkom, ki se že desetletja lahko »pohvali« z zdaleč najmnožičnejšim planinskim obiskom, pri čemer je prav gotovo rekorder Triglav in njegova najožja okolica. Res, da je to območje zavarovano s posebnim zakonom, vendar je za planince povsem dovolj, če se ravnajo po kodeksu svoje organizacije, pa ne bodo prišli navzkriž z zakonskimi določili. Večja je seveda odgovornost tistih planinskih društev, ki imajo v Triglavskem narodnem parku planinske postojanke.

Problematika je torej zapletena, zato je komisija za varstvo narave in gorsko stražo pripravila posebno gradivo *Slovenski gorski svet*, v katerem je nanizala vrsto predlogov, kako varovati in urejati planinski prostor, in ga ponudila skupščini PZS v obravnavo in sprejetje. V tem gradivu so, pravi Peter Skoberne, predvideli smernice bodočih posegov v planinski prostor. Šlo naj bi predvsem za gradbene posege, za planinska pota, za oskrbo planinskih postojank in še za vrsto drugih dejavnosti. Za slehernega teh posegov bi morala veljati stroga pravila: kje, kdaj in zakaj. Najpoprej pa mora ostati pravilo — izogniti se kakršnemukoli posegu, če je le mogoče, ko pa do posega pride, naj le-ta ostane v mejah človekovega merila in čimbolj vkomponiran v naravno okolje, pa naj gre za planinsko kočjo ali nadelano, zavarovano in označeno planinsko pot. Poti naj bi v prihodnje gradili čimmanj ali pa sploh nič več, saj naj bi planinstvo težilo k razvoju, ki ga bo vedno bolj približeval alpinističnemu obvladovanju visokogorja. Brezpotje sicer terja veliko več znanja, a v zameno ponuja neslutene užitke tiste svobode, ki jo je doslej užival alpinist na nezavarovanem grebenu kje v Mar-tuljkovi skupini.

Ko se s sogovornikom še enkrat ozreva na povedano, postane temeljni cilj naravovarstvenikovega prizadevanja otipljivejši, njegovo doseganje pa nujnejše kot kdajkoli prej. Kajti naš gorski svet je pokrajinska vrednota, dragocena, občutljiva in bogata s krajinskimi, kulturnimi, naravnimi in zgodovinskimi posebnostmi, nenehno vpijoča po varovanju in ohranjanju prvobitnosti. Za vsako ceno, sicer bomo plačali še kaj hujšega: osiromašitev kulturnosti in zavesti, in kar bo najbolj boleče, zaničevanje prihodnjih rodov, ki smo jim dolžni zapustiti vsaj delček tistega, kar uživa zdaj naša in so tudi starejše generacije uživale in nerazsodno, barbarsko uničevale, loveč toliko opevan tehnološki razvoj in profit.

KJE SO »NEBESA POD TRIGLAVOM«, KJE »VESELI LJUDJE«?

Morda se bomo spametovali ob spoznanju, da nismo ulovili ne napredka ne profita, ki bi nam ga dal ta napredek, zato pa smo gradili in uničevali, podirali, izsuševali in prekopalvali, betonirali in asfaltirali od jadranske obale do prekmurskih ravnin, od Gornjancev do Triglava. Kje so zdaj Cankarjeva »nebesa pod Triglavom«, kje njegovi »veseli ljudje«? Kurent bi ne pel, Kurent bi jokal, ko bi videl pustošenja človekove (nes)pameti, ko bi pil zastrupljeno vodo in dihal strupeni zrak. Zato je res čas, da se zavemo samih sebe, da ponovno spoznamo, kako so tod živeli slovenski rodovi tisočletje in več in bodo morali s tem, kar sploh še imajo, živeti še dolgo. Dajmo, zavajemo se lastnih korenin, ne spodsekajmo se, ne postanimo umirajoče drevo sredi naravne in kulturne puščave!

BELO JADRO

JUNIJSKA PLEZARIJA V ŠESTTISOČAKU BOLIVIJSKIH KORDILJER

ALEŠ ROTAR

Ne vem, kako sem začel tisti dan.

Prav pri vrhu vreče mrzlo veje. Potoček hladnega zraka se zliva prek obraza proti nogam. Napnem mišice, kot bi hotel skočiti iz mrzle truge, ki jo je telo izoblikovalo v led. Obrnem glavo in v tilniku me zbode. Prekleti mraz! Zdajle bom potegnil zadrgo in moral bom začutiti njegovo trdo roko. Ledenik žge v hrbet, ne meneč se za polimerne verige, ki jih človek podlaga pod svoje kosti. Zaprem oči in se poskušam prevarati. Nad mano ni stene, vse je mirno. Vstal bom in odšel v recepcijo gledat, ali so že prišli. Potem bomo odšli proti Chachacumaniju in se lepo sprehodili po tisti vršni planjavi. Trenutek zatem roka odpre vrečo.

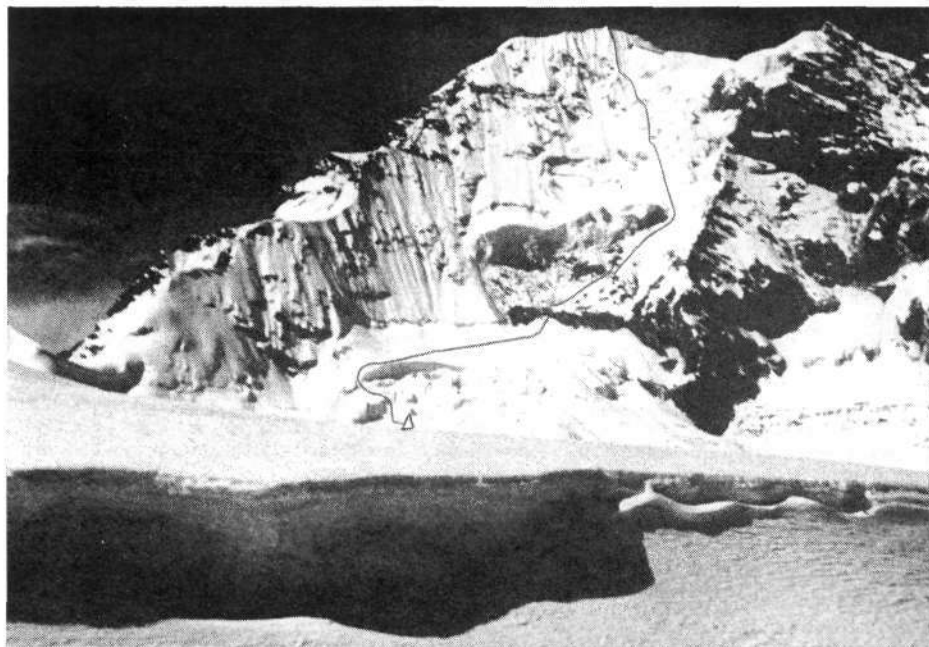
Trenutek zatem roka odpre vrečo. Popravim si kapo in se naslonim na komolce in mežikam v platneno steno. Zelo svetla noč je. Veter se zaganja v veliko jadro, ki se dviga nad Altiplan. Prek zapestja potegnem rokav in s težavo razberem številke. Janez, poslušaj, dve je že. Zvezde se spet vidijo. Ja, pa vleče precej. Nič ne odgovori. Gotovo tudi on vidi zvezde, ki se svetlijo skozi preperelo platno. Nekaj trenutkov ležim s čelom, naslonjenim na poledenelo dno šotora. Posedel se je, ivje se vsipa po vrečah in šari, razmetani povsod naokoli. V neredu poiščem gorilnik. Malo te bomo segreti, pa bo. Prsti nervozno drobijo trdi špirit. S konico noža ga stlačim v obroč pod gorilnikom. Vžigalnik prasketa in vdrugo plamen zaživi. Modrikasta svetloba liže kovino. Pustim oko, da zabriše ostre robove predmetov. Neresnične podobe vstajajo in migotajo. Dolge trenutke se spet sprašujem. Veter se lovi v stene šotora in mi lega na prsi. S svojo težko roko me duši. Napol se usedom in lažje mi je. Toplota, ki jo mehanični vulkanček oddaja proti mojemu licu, daje varljiv občutek domačnosti. Misel takoj zgrabi vabo. Nočem ven, nočem. Končno se roka samodejno stegne in lonec se napolni s snegom. Čutim, kako kopnim skupaj z nenavadnimi poledenelimi zrni. Upiram se, a ne gre. Plamen je močnejši. Glavo zarijem v topli puh. Ne, ne. Vzdihnem. To je prvi človeški glas mojega boja. Kot bi se ga ustrašil, trznem in se mrzlično lotim dela. Najprej mleko. Bel prah se vsipa v mlačno vodo.

Bel prah se vsipa v mlačno vodo. Z žlico razbijem kroglice in sproti vsipavam sladkor. Janez, alo, zbudi se! Brskam okoli vreče in končno izvlečem zaledenelo gamaše. To bo še hudič! Gibanje me pomirja. Le v kolenih še čutim drhtenje. Prsti privajeno pomagajo telesu v pisane oklepe. Opasam se in stiskam pesti. Poglej, ali je še kaj zdroba. Bolj redka bo. Keksi se lepijo na nebo. Toplo vrečo tlačim v nahrbtnik. Požrešno požira drobnjarje. S privajenimi gibi ga zaprem. Poslušaj, a bova šotor zrezala? Ustrašim se svojih besed. Milan je rekel, da so spali že v počih. Tudi onadva sta bivakirala. Stena nad nama je ogromna puščava.

Stena nad nama je ogromna puščava. Do kdaj naju bo držala? Janez se še ureja. V luknji ni dovolj prostora. Ali imaš kaj za skalo? Tri, dovolj bo. Ja, saj je vseeno. Ni. Vem, da ni. Kovina, prijema se na prste. S privajenimi gibi jo stlačim med nered na pasu. Vrv je trša. V dlaneh jo premotam in se stegnem po tleh. Tako, tu okoli, še zanka. Z zaprtimi očmi tipam voz. Kolikokrat že! In kolikokrat še! Janez, dovolj je tega cirkusa. Spokajva. Jaz grem ven, dosti je. Poglej, ali je še kaj mojega tam zadaj. Čuden nemir se seli iz kolen v komolec. Roke so v rokavicah. Čelada drsi v njih. Obredno jo posadim na glavo. Zdaj bom pogledal steno.

Zdaj bom pogledal steno. Z derezami bo še hudič, si rečem, ko priletijo iz šotora. Poklekнем kakor pred majhnim oltarjem. Pobožno primem trde jermene v roke in butnem z nogo v kovino. Led zahrešči in v vetru je ta zvok kot podiranje nebotačnika. Vsak korak se bo takole podiral vame, z neznosnim hrupom. Zdaj bom dvignil glavo in pogledal jadro. Oko drsi prek ledenika, preskoči krajno poč in se znajde pod skalami. Vidiš tistole zajedo? Teško, tudi jaz jo le slutim. Toliko sva govorila o steni, da se nama zdi že domača. Jasno nama je, skozenjo bova vstopila. Nad njo je tisoč štiristo metrov niča. Nad opastjo ničesar več. Meja. Štiri je.

Štiri je. Zvezde se utaplajo v prvih valovih svetlobe. Na robu velike ustnice sva. Globoko v njeni globini je mir. Tu se začena belo platno jadra. Vse naokrog buči. V ušesih se srečujeta hladni veter z Altiplana in moj vihar. Nalašč zadiham globoko, tako, še enkrat. Povesim glavo. Roka se oklene kovinskega ratišča. Janez, grem. Ne vem, ali sva se spogledala, videla sva se. Bel kit je zagrabil, okel se mu je zadril v poledenelo kožo. Miren sem. Kot dno razpoke. Tisoč štiristo metrov višje. Eno starost kasneje. Grabim v strm prostor. Šele glas iz sveta me ustavi. V mračnem kotu pod skalami se ustavim in zamahnem. Vpnem se in potegnem. Brez besed gre, brez vzdihov. Skozi

Zahodna stena Huayne Potosí (6094 metrov) z vrisano smerjo vzpona

Posnetek Aleš Rotar

vijoličasti polmrak se bliža bela čelada. Orjaški pajek steguje kovinske tipalke. Mimo je in že se zaje v kot med dve veliki granitni plošči. Za trenutek se otipata. Močna sva. Udari po požledeni skali. Jeklo ječi pod nogami, praska po kamniti knjigi. V divjem plesu se objameta in drgetata. V ramenih napnem mišice.

V ramenih napnem mišice. Na vrsti bom. Obotavljam se, ko pospravljam kramo. Začnem, grabim za poledenelo skalo. Sopiham, kremplji stokajo. Okla ob skali krušita iskre. Vzdihi so vedno glasnejši, kot v divji igri se mi vrh zajede izviije vzklik olajšanja. Zgledam ga. Čepi v skalni kotanji in skozi roke se mu vleče barvast živec. Jasno, v desno. Zgoraj je serak. Milan je opravil. Ko ga bo lizalo sonce, se bo zdramil. Del se ga je pred dnevi naveličal kljubovati suhemu vetru. Leži tam spodaj na ledeniku. Prek razpok se je razbil. Stran, zagrabim v desno. Hiter sem. Leden je in trdo, tole, ej, igračka. Še dvakrat se takole raztegne najin živec — in že stojiva v žlebu. Plitva bela promenada za veter tam od jezera. Ledeni zvonik iz zelenega alabastra je v najini višini. Razpoka v njem je lepa. Toda nihče nič ne reče. Živčno se zakadiva še dlje v desno. Zdaj se le zgani, velika ladja. Veličasten mora biti tvoj potop! Postalo je svetlo.

Postalo je svetlo. Ni se potopila, še naprej bo rezala zrak. Za naju je ni več. Zdaj je tu sneg. Obsedena sva. Komaj sedem je — in že sva pri razpoki. Pa ta tvoja ura prav dela? Ura, čas, želodec. Konec je pravljíčne grozljivosti. Tukaj, zdaj. Nekoliko močnejše brcnem v sneg. Z roko se naslonim na kovinsko tipalko in odprem nahrbtnik. Izvlečem temno rjav lonček. Plastika je trda in v mrazu poka. Kako prozaično je vse skupaj. S prsti si tlačiva v usta temno maso in ugibava. Nekje daleč pod gorvenjem se mi poraja grenak občutek. Svetloba je popila vso temačnost, vihar v meni se je umiril. Ves miren in zbran sem. Zdaj bodo ostali le še metri. En jaz se umika. Drugi je tu. Začeli bomo ples. Pazi na prvi takt.

Pazi na prvi takt. Spominjam se, bilo je v osmem razredu. Plesali smo. Bila je morda celo kak prst višja od mene. Ne vem, a vedno me je privlačilo najino enakomerno gibanje. Težko si zamislim obraze. Vem, da je bil starejši plesni učitelj, lani je, mislim, že umrl. Nato smo se vrteli. Polni pubertetniškega zanosa in še paglavske nagajivosti. Z desno naprej. Preveč smo gledali pod noge, nekje smo prebrali, da jih ne smemo pohoditi. Proti maju so si nekateri premislili, le še nekaj nas je ostalo. Tekmovali smo. Ko so nato ocenjevali, me je zalila rdečica. Pa saj ne zna čez kozo skočiti... Všeč mi je bilo tisto lepo, enakomerno vrtenje, čeprav smo poznali le dve sliki, pa tla so bila iz linoleja, končno je bila le zatohla šolska avla.

Pazi na prvi takt. Kladivo zagrabim in dihanje mi daje ritem. Zasanjam se v nov ples na tem jadru. Gibi so mehki. Višina naju nič več ne pritiska k tlom. Pod rokami se poraja najina umetnina, plitva, komaj vidna sled vodi z vrha seraka nazaj v levo. Zgoraj

nekje je. Izmenjavava se, zdaj sem drug človek. Žlebiči so izjedeni v plitev sneg. Vmes kamni. Znajdeva se pod sivo, ledeno ploščo. Spet se naseli mrščenje v telo. Tukaj in zdaj. Z desno naprej, nato dvigneš rame, za trenutek zastaneš in se spustiš v obrat. Ne nosi je, le vodi, z ramo.

Ja, zmeraj sem pri obratu preveč stopil nazaj, tudi kasneje. Danes me boli pod lopatico. Pazi, kaj boš delal, če se bom moral ustaviti še na plošči. Nenavadno se trese in enkrat mi noga zdrsne za ploščo. Pazi! Preidem v obrat, nalahko postavljam noge v namišljene stopinje. Gladko, kot bi plesal, gre navzgor. Kakšen občutek, ustvarjam! Sredi dopoldneva je, ko naju lovijo sence. Že sva v višini, kjer se začneta osrednji raz. Belo rezilo. Zibljeva se po strmih žlebičih navzgor. Ni več dvomov. Jadro je napeto, veter se ujema vanj in enakomerno drsiva navzgor. Noževno rezilo naju vabi. Tam zgoraj pod vrhom je prehod.

Tam zgoraj pod vrhom je prehod. Temna vrzel v beli steni. Prigrize se podno in se ustavi. Nekaj vzklikne. Ne slišim, veter je premočan. Splezam k njemu. Tesno mi postane. Ali je kaj narobe? Ozrem se v vrzel. Temna zajeda. Kot zasnežena cev. Skoznjo se valijo kepice pršiča. Strmejša je kot stena. Prekopljem se do polovice. Kaj je za vogalom? Stegnem vrat. Noga drsi. In druga, pazi! Beli kristali se spremene v moko. Mesim jo, vzdihujem, cepin je le še veslo. Gor, gor, tam je rob. Janez! Rok! Zgrabita rezilo. Pljuča, hropem. Rob je trd, zabijem klin. Pridi! Tam zgoraj je opast. Še malo, in ven bova. Raztegujeva živca, in ko naju senca že skoraj zapusti, stojim tam. Na vrhu rezila sem. Pet metrov višje. Eno starost kasneje.

Eno starost kasneje.

Dne 15. junija 1984 sva z Janezom Zupancem preplezala zahodno steno Huayne Potosi (6094 m), Cordillera la Real, Bolivija. Ocena: vstop 45°, 200 m, sicer 50–60° z enim težjim mestom, skupaj 1300 m, 10 ur. Sestopila sva še isti dan na sedlo Zongo (4700 m).

DIVJE BABE

PO SKALNIH ROBOVIH TOLMINSE DEŽELE, PO MALO ZNANEM, A IZREDNO LEPEM, SKORAJDA DIVJEM SVETU VISOKO NAD REKO IDRJICO

MATEVŽ PEČELIN

Morda bo kdo ugovarjal, da ne bom povedal nič novega, če bom pisal o divjih babah. Ženska je pač ženska, in vsi vemo, da je včasih tudi divja, posebno takrat, kadar pridemo domov namesto ob osmih zvečer šele ob štirih zjutraj. Lahko bo kdo pomislil, da hočem pripovedovati o raznih divjih ženah, kot so bile Vandotova Pehta, Jaga baba, slivniške coprnice... Vse polno jih je v ljudskih bajkah in povestih. Ne, opisal bom kraj z imenom Divje Babe, ki leži tam v skalnih robovih pozabljenih tolminske dežele, pod Šebreljsko planoto. A kje so zopet Šebrelje? No, pojdemo lepo po vrsti!

Nešetokrat sem se vozil z avtobusom ali kakšnim drugim prevoznim izumom po dolini Idrijce, od Cerknega proti Tolminu. Takoj za križiščem proti Želinu se že tako ozka dolina še bolj zoži – prostor je le za cesto in reko. Desni breg je nekolikanj bolj odprt in položen, leví pa je prava strahota. Kar z reke se dvigajo navzgor strmi in skaloviti robovi. Če hoče človek videti vrh teh grebenov, mora tako nagniti glavo, da si skoro zlomi vrat ali pa ga vrže na hrbet. Tu in tam opazimo v bregu visoko nad Idrijco malo položnejše čisti-

ne. Na njih čepe revne domačije; nekaj je še naseljenih. S cesto, ki teče po desnem bregu, so povezane z visečimi mostovi in brvmi. Viseče brvi so značilnost tolminske dežele. Sicer jih poznajo povsod po svetu, vendar so tukaj dobile »domovinsko pravico«. Nič koliko jih je v dolinah Idrijce, Bače, Soče.

Pri vasički Reki se dolina nekolikanj razširi. Strm skalnat greben se poganja od vode prav do vrha robov. Na vrhu tvori greben nekakšen pomol, na katerem štrli v nebo cerkveni zvonik. Vedno, kadar sem se peljal mimo, sem ga opazoval. Kaj je gnalo naše prednike, da so v tej strmini zgradili cerkev? Kako so le spravili tja gor gradivo? Kakšna je pokrajina tam gori? Vprašanja so se kar vrstila. Vsakič sem sklenil, da se enkrat povzpnem k cerkvi, z očmi sem že izbral najprikladnejši pristop. Dolgo je ta sklep ostal le želja, vendar je prišel čas, ko je šlo zares.

Bili smo štirje. Naš pohod se je začel v vasički Reki. Takoj na začetku smo se znašli pred vprašanjem, kako prečkati Idrijco. Težava pa je pri priči odpadla, ker smo našli viseči most. Na eni strani reke sta namreč v razširjenem delu doline čepeli dve samotni kmetiji in most ju je

povezoval s cesto. Obstali smo sredi mostu in si ogledali reko. Kakšna reka neki, to je pravi biser. Pod mostom širok, smaragdno zelen tolmun, globok pa tako, da se ne vidi do dna. Po njem plavajo tolste postrvi. Z desne se vanj zliva v slapiču majhen potoček. Ob robu je nekaj ogromnih skal, bregovi pa so obraščeni z bujnim vrbovjem in jelševjem. Ob tolmunu stoji samotni ribič. Da, Idrijca je prava lepota. Koliko takšnih tolmunov, brzic, zalivov, tesni je na njej! Kljub industriji v Idriji je ostala dokaj čista.

Pri hoji se most ziblje sem ter tja, da komaj lovimo ravnotežje. Na oni strani se povzpemo do obeh kmetij, pri zadnji nas oblaja pes. Kakšen pes, to je prava zverina: velik kot teliček, kosmat kod Bedanec in dolgih, ostrih zob. Varna je domačija, ki jo čuva takšna pošast! Takoj ugotovimo, da mora biti pes križanec medveda in nilskega konja. Še dobro, da je zver priklenjena na debelo verigo. Ker pa verigi prav nič ne zaupamo, jo urno poredimo naprej.

Za hlevom naletimo na dobro markirano stezo. Kasneje izvemo, da tod poteka Idrijsko-Cerkljanska planinska transverzala. Napotimo se ob markacijah prek pašnikov navzgor. Steza je sprva neugledna, precej zaraščena in se ji vidi, da jo le malo uporabljajo. Vije se sem ter tja, navzgor, med zakrnelimi borovci, gabri, macesni, bukva-mi, skozi leščevje in vsakršno podrast.

SAMOTNE DOMAČIJE NA KOMAJ DOSTOPNIH BREGOVH

Ker se v travi svetlika jutranja rosa, smo kmalu mokri do kolen. Ko pa dosežemo greben, se stvar krepko spremeni. Greben je skalnat, kvišku kipijo mogočne pečine, stene, prepadi. Steza bi se lahko grebenu izognila, pa je kot zanalašč speljana prav skozi ta skalni blodnjak. Ponekod je vsekana v živo skalo in se vije navzgor v ostrih okljukih. Imamo občutek, kot da hodimo po stari italijanski »mulatjeri«, kje v trentarskih gorah. Steza je zelo razgledna. Večkrat se ustavimo in opazujemo pokrajino okrog sebe. V daljavi se vidita Kojca in Porezen, tik pred nami je gmota Bevkovega vrha, na njegovih pobočjih so raztresene samotne vasi: Otalež, Plužne, Jazne, Straža... Svet pod nami je razbrazdan z divjimi, skoro neprehodnimi grapami. V komaj dostopnih bregovih čepijo na krčevinah samotne in borne domačije. Na Tolminskem je že tako: kjer je obstajala le ped zemlje, primerne za obdelovanje, tja se je naselil človek, Tolminec, garač, trdoživ in klen, v zgodovini nič kolikokrat preizkušan. Tlačili so ga oglejski patriarhi, Goriški grofi, italijanski fašizem — ta je Tolmince hotel celo iztrebiti. Vseh teh že zdavnaj ni več, Tolminci

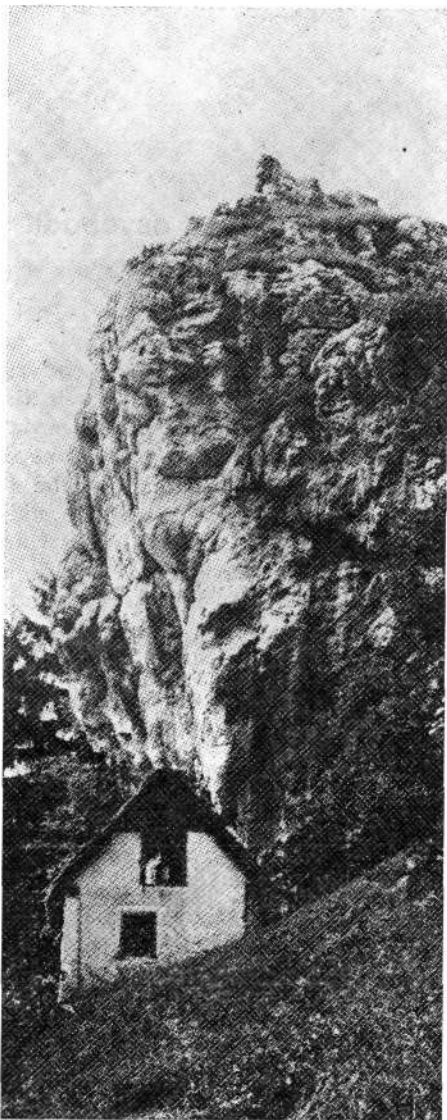
Sadna sušilnica — pajštva, last Petra Mlakarja v Šebreljah

pa še vedno obdelujejo borne laze v svojih samotnih hribih.

Da je ta svet zares strm, neprikladen, bogu za hrbtom, priča tudi naslednja šala, za katero upam, da mi vrli Tolminci ne bodo zamerili. Dva Tolminca sedita v gostilni in se pogovarjata. Prvi je tožil, kako zelo strm svet je na njegovi domačiji. Veliko mora delati, malo pridelati, ker so vse njive in travniki v bregu. Drugi pa se pohvali: »Moja zemlja pa je res dobra. Skoro vse, kar pridelam, lahko znosim domov v košu.«

RAZSEŽNA ŠEBRELJSKA PLANOTA

Tako je šlo navzgor sem ter tja, razgled se je vrstil za razgledom. Nenadoma se je steza izmotala izmed skal — in presenečeni smo obstali na razsežni Šebreljski planoti. Kdo bi pričakoval sredi teh strmin tako veliko ravnino? Pred nami je bil skalni pomol, ki sem ga tolikokrat opazoval iz doline. Na skrajnem koncu pomola, tik na robu, je stala prijazna cerkvice; posvečena je Ivanu Kresniku. Ustno izročilo pravi, da je na tem mestu stal v daljni preteklosti poganski tempelj, kjer so častili boga Sonca. Izročilu bi kazalo verjeti, saj bi težko našli kraj, ki bi bil pripravnejši za kaj takega. Pa tudi arheologi so spodaj na Reki našli stare keltske izkopanine. Nasploh je dolina Idrijce zelo znana po prastarih, najdbah, ki

Bajta pod robom na Šebreljskem vrhu — na veliko starosvetnosti bo naletel, kdor se bo namenil v malo znani svet po tolimskih hribih. (Sliki smo povzeli po knjigi Šebrelje skozi stoletja, ki jo je leta 1976 izdala založba Partizanska knjiga v Ljubljani. Knjigo nam je ljubeznivo posodil avtor zapisa o Divjih Babah Matevž Pečeljin.)

pričajo, da je tukaj obstajala civilizacija že v sivi davнинi. Najbolj znano je grobišče Rimljanov na Mostu na Soči. Tamkaj so odkrili tudi temelje stavb iz rimskih časov. Tudi sicer je dobro znano dejstvo, da so ljudje v krščanski dobi zidali svoje cerkve na temeljih starih poganskih svetišč.

Stopili smo do cerkve — na njej je letnica 1870. To je letnica, ko so cerkev na novo pozidali. Prejšnja cerkev, ki je po

pisanih virih stala že leta 1152, je namreč bila porušena po odredbi avstrijskega cesarja Jožefa II. leta 1763. V boju za oblast je tiste čase dal prav Jožef II. razpustiti veliko samostanov in porušiti mnogo cerkva, da si je lahko prilastil njihova zemljišča.

Z obzidja, ki obdaja cerkev, je prečudovit razgled. Vidijo se vsi bližnji in daljni hribi krog in krog, le dolino Idrijce nam zakriva bujno grmovje, ki se je razbohotilo tik pod obzidjem; le slutimo lahko prepade, ki se takoj pod našimi nogami poganjajo proti reki. Na severu gledamo Šentviško goro — sredi njenih strmin je pripeta vas Police. Posrečeno ime! Zgoraj breg, spodaj breg, vmes pa ravnica, na kateri stoji vas. Res je videti, kot bi bila postavljena na polici. Vidimo prelaz med Šentviško goro in Kojco, kjer kraljuje vas Bukovo. Čez ta hribovski prehod je nekdanj peljala pomembna rimska cesta, ki je povezovala Primorsko in Gorenjsko. Kojca in Porezen sta kot na dlani. V njunem območju se belijo cerkljanske vasi: Jesenice, Orehek, Ravne. V ozadju vidimo pogorji Krna in Kanina. Iznad grebena Bohinjskih gora se dviga v nebo konica Triglava.

Po slabi cesti se napotimo čez planoto. Kmalu smo v Šebreljah, in sicer v Dolenji vasi. Šebrelje sestavljajo trije zaselki: Dolenja, Srednja in Gorenja vas. Nekdo izmed nas je imel s seboj vodniček Idrijsko-Cerkljanske poti. V njem je pisalo, da je v vasi planinsko zavetišče. Ker nas je zapraskalo po grlu, smo ga sklenili poiskati. Res smo v Srednji vasi odkrili združni dom, kjer naj bi bilo zavetišče. Pa smo ostali z dolgimi nosovi, ker to ni nikakršno zavetišče, ampak navadna krčma, in še ta je odprta le ob nedeljah. Ker je bila tisti dan sredo, je bila zaprta tudi trgovina, kjer smo si hoteli kupiti malico. Suhih grl in sestradanih želodcev smo se torej napotili naprej v Gorenjo vas. Tu smo pri prvi hiši »vprašali za pot«. To v našem žargonu pomeni, da smo poprosili za žganje. Prijazna gospodinja je res natočila vsakemu šilce dobrega domačega sadjevca. V tisti hiši se dobi tudi žig. Med pogovorom smo izvedeli za Divje Babe. Oho, to si moramo ogledati, pa četudi so še tako divje! Ko nam je gospodinja opisala pot, smo se poslovili in se zapodili nazaj čez planoto k svetemu Ivanu.

Šebrelje so zelo raztresena vas, ki leži na obsežni valoviti planoti. Najstarejši pisni viri o Šebreljah segajo v leto 1152, predvidevajo pa, da je bil tukaj človek naseljen že mnogo prej. To bi lahko potrdila izkopavanja na kraju z imenom Merišče, kjer naj bi po ustnem izročilu bilo pogansko pokopališče. Vas je bila med vojno do tal požgana, sedaj pa je lepo obnovljena. Širi se in ne umira kakor mnogo vasi na Tolminskem.

RAJ ZA ARHEOLOGE

Spet smo pri Ivanu Kresniku. Razgled od njega je tako imeniten, da se zlepa ne moremo odločiti za sestop. Potem poiščemo v bližini cerkve staro, mogočno bukev. Njeno deblo ima blizu dva metra premera. Kdove koliko stoletij že kljubuje času, snegu, mrazu in viharjem, ki jih je v teh hribih na pretek? Pri bukvi se začne slaba stezica, ki nas popelje navzdol v gozd. Napravili so jo arheologi, ki so se spuščali s Šebreljske planote k Divjim Babam na izkopavanje. Zaidemo med prepade. Steza se prebija navzdol med bukvi, skalami, previsi, pečinami. Mestoma je izpostavljena in za neveščega gorohodca kar malce nevarna. Nekoliko sredi strmine končno dosežemo Divje Babe. Pod mogočnim previsom zazija pred nami temno žrelo. To je vhod v podzemsko jamo. Pretipamo se kakih deset korakov v notranjost. Ker smo brez svetilk, se vrnemo. Pred vhodom je v grušču izkopana štirioglasta jama, podobna grobu. To je delo arheologov, ki so tukaj iskali sledove jamskega človeka. Jama je na zelo skritem in malone nedostopnem kraju. Zgoraj previs, spodaj navpična strmina, le pred vhodom je majhna ravnica. Zelo spominja na Potočko zijalko pod Olševo, le da ni tako razsežna.

Po stezici se spustimo pod previsi, ki se nadaljujejo v desno. Hodimo mimo špranjastih votlin, ki pa se ne nadaljujejo v notranjost. Po nekaj sto metrih pridemo do druge votline, ki je precej večja od prve. Tukaj naletimo na pravo gradbišče. Videlo se je, da so arheologi pošteno pljunili v roke. Povsod naokrog je razkopano, izgrebli so že več deset kubikov grušča. Po napetih vrvicah, s katerimi merijo debeline posameznih odkopanih plasti, smo sklepali, da so bili na delu prav pred kratkim. V kotu leži cel kup izkopanih kosti. Menda so našli zelo pomembne najdbe pračloveka, kakšne, ne vem. Videti je, da bodo izkopavanje na-

daljevali, ker obstaja možnost, da izgrebejo celo okostje jamskega človeka. Tudi ta jama se nadaljuje v notranjost. Žal nam je, ker nimamo svetilk. Ob vhodu je na pločevinasti tablici napis: »Divje Babe, naravni in kulturni spomenik. Ne razkopavaj!«

Arheologi so najprej stanovali v Šebreljah in so se k votlinam spuščali po stezici, ki smo jo uporabili tudi mi. Sedaj so si napravili stezo navzdol in prihajajo k Babam z Reke. Pri izkopavanjih se jim je pripetila tudi huda nesreča: nekdanji ravnatelj šole v Cerknem se je smrtno ponesrečil; menda je padel po skalovju.

Za spomin si vzamemo vsak po eno koščico. Kdove kateri živali so pripadale, morda celo človeku? Spustimo se po slabi stezici navzdol, na nekaj mestih je celo zavarovana z leseno ograjo. Niže doli se strmina unese, kmalu smo na pašnikih. Mirno se spuščamo navzdol, ko nenedoma za seboj zaslišimo nečloveški krič. Tako je moral kričati pračlovek, ki ga je napadel jamski medved. Obrnem se in kaj vidim? Prijatelj, ki je hodil za menoj, se je zapletel v žico električnega pastirja. Vsakih nekaj sekund, ko je dobil sunek, je zverinsko zakričal, da bi skoraj pognal v beg bližnjo živino, ki se je mirno pasla. To je trajalo toliko časa, dokler ga nismo izmotali iz nesrečne žice.

Pri kmetiji nas je zopet pozdravil volkodlak. Ker si nismo prav nič želeli njegovih čekanov, smo jo urno pobrisali naprej. Niže doli smo srečali starčka, ki se mu je že od daleč poznalo, da ga je krepko srknil. Imel nas je za arheologe in nas je spraševal, ali smo kaj našli. Ker se nismo hoteli z njim prepirati, smo ga pustili v prepričanju, da smo res arheologi. Kakšna čast: od navadnega delavca sem se v hipu dokopal do tako imenitnega poklica!

Pri mostu se umijemo, občudujemo prelepo Idrjico, vržemo še zadnji pogled na razdrapano skalovje Divjih Bab — in naš pohod je pri kraju. Spoznali smo še en delček enkratne tolminske dežele.

FRANCA ROBANA NI VEČ

Že po sklepu redakcije te številke Planinskega vestnika smo zvedeli, da so se prebivalci Zgornje Savinjske doline poslovili od 76-letnega Franca Robana, gospodarja stare, znane kmetije v Robanovem kotu, dolini pod mogočno Ojstrico v Savinjskih in Kamniških Alpah. Franc je bil najmlajši brat pokojnega Jožeta Vršnika-Robana, znanega ljudskega pisca in turističnega delavca.

Slovenskim planincem bo ostal Franc Roban v spominu kot njihov veliki prijatelj ter zanesljivi in hitri obveščevalec gorske reševalne službe in lovec, ki je zelo rad zaigral na citre, ljudsko glasbilo, ki ga v slovenskih domovih zasledimo čedalje redkeje.

M. C.

OBRAZ V GORAH

NEKDAJ SE JE PRIJAZNO SMEJAL KOT POŠTAR, SEDAJ Z NASMEHOM POZDRAVLJA PLANINCE ● NAJVEČJI PROBLEM NA STOLU — POMANJKANJE VODE

NA STOLU IMA VETER MLADE

MARTIN DIJAK — OSKRBNIK PREŠERNOVE KOČE

Martin in Milka Dijak: »Če ne bi imela veselja do gora, prav gotovo ne bi vsako leto preživela tri mesece tik pod vrhom Stola.«

Da je oskrbnik Prešernove kočice na Stolu Martin Dijak, upokojeni pismonoša pošte Radovljica, smo pravzaprav zvedeli šele v začetku septembra iz Glasa, kjer je bil o njem napisan članek. Pri PTT Radovljica je bil zaposlen od 4. januarja 1949 do 7. maja 1977. Čeprav je že devet let v pokojju, se ga še vedno dobro spominjamo, kako je prihajal s poštno torbo čez rame, vedno dobre volje in vedno pripravljen na pogovor. Ker je vedno našel čas za vsa-

kega in tudi lepo in prijazno besedo, je ostal med nami tako priljubljen, da smo se odločili, da ga obiščemo v njegovi postojanki, Prešernovi koči na Stolu.

Sopihali smo na Stol, peš vse od železniške postaje Žirovnica, kajti tiste, ki se pripeljejo z avtomobili do Valvasorjevega doma, ne štejemo za čisto prave planince. Čudovit dan je bil, zadnja nedelja v lanskem septembru, in ko smo se vzpenjali po stezi, ki je privita čisto ob mogočno pobočje Stola, smo se dostikrat ustavili — ne samo zato, da bi lovili sapo, ampak da bi občudovali čudovito panoramo, ki se je z vsakim višinskim metrom bolj odpirala. Pod nami je bila skalnata Ajdna, pa kočice in stanovi na planinah, z rdečim dimom zakrite Jesenice, ob vznožju Stola pa vasice, spete s cestami kot z belim trakom. Blejsko in Šobčevo jezero sta se svetlikali kot ribji očesci.

Končno smo prispeli na vrh. Kočo so z vseh strani oblegali planinci. Martina smo zagledali za točilno mizo, nekoliko drugačnega, kot smo ga navajeni. Zdej nosi sivo-črno brado, in ko se je prismejal izza pulta v pumparicah in coklah, se mi je zdelo, da je podoben pravemu Kosobrinu. Rokoval se je z nami, resnično vzradoščen ob srečanju. Medtem ko smo se odžejali in odteščali, nam je pripovedoval, kako z ženo Milko gospodarita na tem dvatisočaku. A moral je spet k šanku, kajti žejni gostje so ga že pričakovali.

Pozdravili smo tudi njegovo ženo Milko, ki je v kuhinji pripravljala ričet. Dela ima čez glavo, a ker ga je vajena in ker je marljiva kot čebela, ji gre vse dobro izpod rok.

Kasneje je za šank stopil Martinov sin Jože in Martin se je izmuznil za kratek čas z nami ven na sonce.

Dva kmeta iz Smokuča sta prišla sem po ovco, ki si je bila zlomila nogo, in Martin kar ni vedel, kaj bi. Ne more gledati, da bi žival trpela. Posodil jima je rjuho, da bi si ovco lahko oprtala na hrbet. Odpravili so se navzdol, za njimi je capljaj tri dni star jagenjček. Pa ni šlo; vrnila sta se in Martin jima je posodil še nosila, da bi žival lažje spravila v dolino.

»PREJ SMO GLEDALI GOR, ZDAJ GLEDAMO DOL!«

Potem je prisedel na klopco in začel pripovedovati. Govori kot dež, prijetno je poslušati njegovo govorico. A kljub gostobesednosti je vedno pripravljen poslušati sobesednika, sprejemati njegova stališča in mu širokosrčno dajati prav. Gledam ga takole od blizu, v modro-sive oči, skozi katere gleda vsa njegova duša. Obraz je uokvirjen z brado, ki ga sicer dela starejšega, pa vseeno mu človek ne bi prisodili 67 let, kolikor pravi, da jih ima. Na svet je namreč privekal na Koprivniku leta 1919, ravno na Martinovo, zato so ga tudi krstili za Martina.

Na vprašanje, zakaj se je odločil, da bo postal oskrbnik koč na Stolu, odgovori duhovito, kot zna le on. Doma v Radovljici v Gradnikovi ulici je žena mnogokrat gledala gor na mogočni Stol in na Prešernovo kočjo in končno je rekla: »Zdaj bova pa gledala s Stola dol!« Vendar se je žena odločila, da prevzameta kočjo verjetno zaradi sina, ki je navdušen radioamater. Radioamaterji imajo namreč na Stolu svojo radijsko oddajno postajo. Vsak mesec imajo tekmovanje in na določen dan oddajajo od petih popoldne do petih popoldne naslednjega dne. Vzpostavljajo zveze z radioamaterji po vsem svetu. To je bil torej nagib njegove žene Milke. Drugo pa je, da ima ona dovolj kuharskih in drugih gospodinjskih izkušenj, da si je upala prevzeti Prešernovo kočjo. 26 let je delala v Almiri, od tega šest let v kuhinji, eno sezono je bila na morju in dve leti v gostilni, tako da ji izkušenj zares ne manjka.

Na začetku je bilo težko, je pripovedoval Martin. Z ženo ne znata nemško, na Stol pa pride ogromno avstrijskih turistov. Od Celovške kočje nimajo daleč. Najraje pijejo vino, tako poceni ga doma ne dobijo in tudi tako dobrega ne. V lanskem letu je bilo v koči čez 3200 obiskovalcev. Ob sobotah in nedeljah pride na pomoč sin ali zet, saj sta dva človeka zares premalo. V Celovski koči so štirje, pa tudi povsod drugod, kamor pogledate, jih je več.

Sicer pa z ljudmi ni težav. Martin je vedno dobre volje, ustrežljiv in prijazen – in to odtehta vse drugo. Tudi s tujimi gosti se je navadil ravnati in se z njimi dobro sporazumeva, čeprav ne obvlada njihovega jezika. Težave niso v ljudeh, pač pa drugod. Predvsem v pomanjkanju vode. Martin pravi, da si je le dvakrat umil noge in da si po koncu sezone najbolj želi domov zato, da se počisto okopa. Žena Milka varčuje s kapnico, kar se le da. Malo je je, ker padavin ni. Sredi lanskega junija je padlo nekaj snega, z lopato so ga strgali s klopi in mize zunaj, dežja pa ni, le veter piha. Na Stolu ima veter mlade (tako kot v Bohinjcu dež). Divji veter se privali

s severa in odnaša vse, kar ni dovolj težko ali dovolj močno pričvrščeno ali obteženo. Celo križ na vrhu Stola je razdejal. Tudi drva bi veter razmetal, če jih ne bi bil Martin pokril in obtežil. Zaboje s praznimi steklenicami je obtežil z betonskimi kvadri. Veter ni prizanesel niti dimniku.

Največji problem pa so stranišča. Res škoda, da mora biti v tako poetični okolici govor o takih banalnih stvareh. A kar je res, je res. Dve stranišči sta v koči, a sta popolnoma zamašeni, zato ju je Martin zaprl, saj mu drugega ni kazalo. Pod kočjo so naredili zasilno stranišče. Ljudem je to težko dopovedati, posebno tujcem. Pod kočjo zidajo nov prostor, kjer bodo agregat in dve novi stranišči. Tam, kjer stoji agregat zdaj, pa bodo imeli dvarnico, da veter ne bo mogel razmetavati drv.

Čez teden že gre, ob sobotah in nedeljah, ko pride z naše in avstrijske strani pravi naval planincev, pa sta dva človeka odločno premalo. Kuhati, pomivati, streči toliko ljudem je nemogoče, zato sta z ženo vesela, da jima pride pomagat sin Jože ali zet Beno.

OVCE, KAVKE, BELKE IN — MIŠKA

Vendar so to za Martina bolj obrobne stvari, kar naprej se vrača k eni in isti stvari, ki je zanj najpoglavnejša. To so ovce, kavke in belke. Planinski svet okrog sebe sprejema z odprtimi očmi in srcem. Ne pozabi omeniti niti miške, ki so jo našli v sodu za smeti. Ostanke hrane znosijo planinske kavke. Martin je že dober preučil njihove navade. Natančno jo opisuje, da je črna, da ima rdeče nožice in rumen kljun. V letu je videti dolga, peruti ima široke, tudi rep je širok. Gnezdi v celih kolonijah v skalnatih predelih Stola. Pri gnezdenju in prehranjevanju je izredno prilagodljiva in iznajdljiva. Belka je snežni jereb ali snežnica, a jo Martin opisuje kot nekakšno planinsko gos. Ta ptica je mnogo bolj občutljiva od kavke, moti jo prodiranje civilizacije sem gor. Spomladi so prihajale v velikih jatah, kadar pa je dosti ljudi, jih ni na spregled. Belka je pozimi snežno bela, le rep ima črn. Samcu se od kljuna čez oči vleče črna progga. Na pomlad belka menja perje in barvo, samec postane rjav in črna marogast, samica, ki je manj izrazita, pa postane zgoraj rumenkasto siva.

Martin se je od biologije povrnil na druge stvari. Včasih sta z ženo dosti hodila v hribe. Bila sta na Viševniku, Lipanci, Javnorškem vrhu, Storžiču in kdo bi še vedel kje. S ponosom pove, da sta bila trikrat na Triglavu.

»Skromna sva,« pravi, »in pokojnina nama zadošča. Če bi ne imel veselja, bi zaradi gmotnih koristi zagotovo ne lezel sem gor in vse poletje preživel tu. Tako pa pove-

čan družinski proračun namenjam otrokoma, sinu Jožetu in hčerki Martini, ki sta si prav lani osnovala svoji družini.« Letos bosta z ženo spet prišla na Stol samo s pogojem, da jima zagotovijo pomoč, kar jima bodo otroci prav gotovo nudili. Saj bi bilo škoda, če bi Stol izgubil tako prijaznega oskrbnika.

OTROCI POSPRAVILI VSE, KAR NI DIŠALO PO ALKOHOLU

Preskrba s hrano in pijačo je dobra, celo več — Martin jo zelo pohvalil. Helikopter pripelje drva, hrano in pijačo, fantje pa prinesejo vse druge gospodinjske potrebščine v nahrbtniku; za kilogram dobe 70 dinarjev. »To so strašansko dobri fantje,« jih hvali Martin. Vesela jih je tudi Milka, saj ji prinesejo vse, za kar jih prosi. Zgodi pa se, kot se je zgodilo tudi neko lansko nedeljo, da zmanjka radenske in drugih brezalkoholnih pijač — in tega marsikateri obiskovalci ne razumejo. Ne vedo namreč, da je dan poprej prišlo gor kar 50 otrok iz Trziča in da so v koči preспали in seveda Martinu in Milki popili vse, kar je bilo nealkoholnega v koči. Ljudje se malce razburjajo, a Martin jih zna potolažiti.

Martin je opozoril še na akcije »večno mladih fantov«, ki redno prihajajo v koč, in s ponosom je pokazal stol z vžganim napisom.

Martin je še kar govoril, čeprav smo se že odpravljali. O divjih goseh, o jarcih in o kavkah. Smehljaje nas je pospremil nekaj korakov; še malo, še teden dni, pa bosta tudi on in Milka odšla nazaj domov. Še zadnji pozdrav in spustili smo se po melišču na drugi strani Stola ter krenili proti Zelenici.

Ivanka Korošec

Pripis uredništva: Prvo Prešernovo koč na Stolu je zgradila Kranjska podružnica Slovenskega planinskega društva že leta

1909, naslednje leto pa so jo slovesno odprli. Dvajsetega februarja 1942, po znani bitki na Stolu, so partizani koč zažgali, da v njej ne bi imeli Nemci oporišča. Člani PD Javornik-Koroška Bela so na temeljih stare koč zgradili novo in jo odprli 21. avgusta 1966 — natanko pred dvajsetimi leti. Pred dvema letoma — 4. avgusta 1984 — pa so odprli razširjeno koč, ki sedaj premore 42 skupnih ležišč. Prešernova koč na Stolu je odprta od junija do septembra.

Stol poznajo slovenski planinci predvsem po vsakoletnem, tradicionalnem zimskem pohodu nanj, ki ga koordinacijski odbor planinskih društev občine Jesenice in Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Jesenice prireja okoli 20. februarja — v spomin na junaški boj Jeseniške čete Cankarjevega bataljona 20. februarja 1942. O letošnjem, po vrsti že 21. pohodu, ki je bil v petek, 20., soboto, 21., in nedeljo, 22. februarja, bomo v prihodnji številki Planinskega vestnika objavili daljšo reportažo.

Zapis o Martinu Dijaku in njegovi soprogi Milki, ki že vrsto let tik pod najvišjim vrhom Karavank skrbita za udobje planincev in njihovo prijetno počutje, smo dobili v začetku oktobra lani, vendar vse doslej nismo imeli možnosti, da bi ga uvrstili na strani Planinskega vestnika. In ne glede na to, da bodo Prešernovo koč odprli šele čez tri mesece, zapis naše zveste radovljiške sodelavke Ivanke Korošec pa je nastal ob nastopajoči lanski jeseni, misli zakoncev Dijak, klenih stebrov dvatisočaka Stola, niso sedaj, še v zimi, prav nič manj aktualne in tehtne. Nasprotno — naj bodo hkrati vabilo planincem, da naj se z novim poletjem odločijo tudi za obisk izjemno razgledne gore v Karavankah — njihovega »kralja«, 2236 metrov visokega Stola. Kajpak bodo ob tej priložnosti deležni popolnega gostoljubja in prijazne besede Martina Dijaka in njegove življenjske sopotnice Milke.

PD ZABUKOVICA: 1126 ZMAGOVALCEV SAVINJSKE POTI

Po sklepu leta 1985 so v PD Zabukovica napravili obračun podeljenih značk Savinjske planinske poti. Od leta 1972 do 31. decembra 1985 je pot prehodilo 1126 članov ali povprečno 87 na leto. Lani je pot prehodilo 63 članov iz 15 planinskih društev. Med njimi prednjačijo člani PD Zabukovica — 25 njegovih članov je prehodilo pot. V okviru društva so lani ustanovili planinsko sekcijo v delovni organizaciji Juteks — in prva njena pot je bila hoja po domači Savinjski planinski poti. Pot so doslej prehodili planinci iz tehle planinskih okolij: MDO Savinjska 807 članov (71,7%), iz drugih slovenskih planinskih društev 235 članov (20,9%), iz dru-

štev iz drugih naših republik 77 planincev (6,8%), iz Avstrije šest članov (0,5%) in en planinec (0,1%), ki ni včlanjen v PZS. Med pohodniki je 65-letni Branko Čeh iz Maribora, ki je pot prehodil že trinajstkrat. V pismu, ki ga je poslal društvu, piše, da je pot končal po 18-mesečni bolezni. Pot je podrobno opisal in opozoril na nepravilnosti. Med drugim je zapisal: »... Zelo jo bom pogrešal, če ne bom več hodil po njej. Na njej sem doživljal lepe in tudi manj lepe trenutke, odvisno od vremena, časa in razpoloženja...« Spodbudne besede, ki so dokaz, da tudi — speljati pot po obronkih Savinjske doline — ni bil zaman.

Franc Ježovnik

PREDSTAVLJAMO PLANINSKO POT REČICA OB SAVINJI—MOZIRSKA KOČA

Planinsko društvo Rečica ob Savinji je ob praznovanju 400-letnice trških pravic in ob razviti družstvenega prapora označilo novo planinsko pot do Mozirske kočice. S kratkim opisom in s pomočjo nove planinske karte Pohorje — zahodni del jo bomo z užitkom prehodili.

Rečica je dostopna z avtobusom Celje—Mozirje—Ljubno (direktna zveza Zagreb—Celje—Logarska dolina). V bližini je tudi kamp Menina, iz katerega se tuji kaj radi odpravijo k Mozirski koči. Za natančen opis poti bo treba še kaj raziskati in uskladiti zapise imen posameznih domačij, potokov in planin.

Z avtobusnega postajališča Rečica v trgu zagledamo lepo smerno tablo MOZIRSKA KOČA NA GOLTEH (3 h, 1344 m; turistična tabla: DOL—SUHA, POLJANE, ŽEKOVEC). Krenemo levo po trškem naselju in čez potok Lučnek — in smo v severnem koncu naselja. Po približno kilometru asfaltne ceste se odcepi v levo (proti severozahodu) ob Lučniku makadamska cesta za Poljane; na razpotju je zasajena mlada lipa.

Asfaltna cesta gre dalje v Suho (tu je odcep označene poti mimo Goličnika), Dol in Trnavče, kjer je odcep za Žekovec—žičnico Golte. Tla so bolj ilovnata, to so Graščinski travniki; levo so na strmem hribu (458 m) ostanki razvalin Lekšetovega gradu. Ko se pričnemo dvigati (levo ob potoku je odcep ceste na grad), gremo mimo Tišlerja — in smo že v Poljanah. Strmina se ob kamnolomu (domačini mu pravijo Rude) poveča. Hodimo po odprtem svetu mimo samotnih domačij, in v uri hoje smo v Žeronicah (570 m). Desno (na sever) krene dalje gozdna cesta na Ston, mimo Borsečnika, lovske kočice in pod spomenikom do Goličke Loke. Takoj za opuščanim kamnolomom se odcepi cesta v levo proti Negujnicam.

Mimo kozolca v isti smeri naprej (voda!), kot kaže napis STON, mimo Žeronicah (gostilna A. Tiršek, Poljane 28), nato rahlo v desno na kolovoz po gozdu. Prečimo pot in dalje v gozd. Z njega stopimo na cesto, ki nas privede v zaselek Negujnica — tod okoli so nekaj kopali premog. Čez dvorišče Brinovčeve domačije (Poljane 31, 670 m) in nad njo na pobočno teraso v so-teških plasteh. Odtod se ponudi lep razgled: Na jugovzhodu pred nami so Dobrovlje (Čreta), ki so čez Slapi (925 m) povezane z Menino planino, na zahodu so Rogac z Lepenatko ter Savinjske in Kamniške Alpe. Pod nami je dolina Savinje in Drete.

Ob kraju gozda krenemo na stezo po gozdnem slemenu, ki nas pripelje na majhen laz. Naravnost v breg, in steza se po-

časni dviga v ključih po mlajšem gozdu. Ko smo zgoraj v starem smrekovem gozdu, moramo paziti na markacije, ker je steza slabo vidna. Stopimo na gozdno cesto (spodaj je napis: REČICA), čez njo gremo na stari kolovoz, ki nas nad zavojem ponovno pripelje nad njo. Po njej naprej, pod električnim vodom (od leta 1982; po preseku uzremo na obzorju Kum), za njim zavijemo v levo na Graščinski travnik, kjer stoji lovska kočica na planini Ston (1100 m). Iz Rečice smo hodili okoli dve uri in pol. Čez travnik krenemo v gozd na sedlo, nato po severovzhodnem pobočju Konjščice (1179 m), na stezo — in že smo v ovinku ceste (naprej drži na Goličko Loko, kjer sta bili dve gozdarski koči, sedaj sta podrti). Zatem gremo po stezi po gozdu ob ograji proti pomembnemu razpotju planinskih poti pri spomeniku z napisom:

*Od Save z juga partizanska pot
vodila na koroško stran je tod
junaške borce. Gorski veter tih
iz grobov brez imen nam nosi vzdih:
Umrli smo, da svet svobodnih dni
vam živim nikdar več ne zatemni!*

Z leve se priključi pot z Ljubnega mimo Tirškega. Od spomenika krenemo navzgor na Medvedjak, pred spomenikom pa desno k Mozirski koči. Pred spomenikom zavijemo desno (zahod) po stari planinski poti, kot kažejo markacije ob stezi, ki se dviga po tihoti smrekovega gozda. Strmina se poveča in stopimo na dober kolovoz. Razpotje: napis LJUBNO, desno navzdol Rečica (ta drži mimo Goličnika). Le malo po njem navzgor in smo pri smerni tabli ŽEKOVEC, MOZIRSKA KOČA, in že tudi v novem ovinku ceste. Lahko gremo po njej navzgor pod žičnico ali pa po stari, še dokaj dobro označeni stezi, po lepi polici z razgledom mimo nove kočice Gorske reševalne službe do Mozirske kočice. Prejšnji, pa morda tudi sedanji cestni ovinek se imenuje Bela peč (saj je res bila tu peč, ki pa so jo sedaj zaradi nove ceste malo popravili).

Če bo kdo ponovno raziskoval planine tod okoli, kot jih je moj pokojni sošolec Vladko Fajgelj, bo našel še mnogo neraziskanega, nezapisanega. Kje bo našel podatke, je vprašanje, ker je živih virov čedalje manj.

Božo Jordan

Pripiš uredništva. V nedeljo, 14. septembra 1986, bo tradicionalna vsakoletna prireditev slovenskih gornikov — dan planincev. Letos se bodo planinci sešli pri Mozirski koči (pot do nje iz Rečice ob Savinji opisuje Božo Jordan v pričujočem sestavku). V eni prihodnjih številik Planinskega vestnika bomo podrobneje predstavili sicer nekoliko manj znane Golte, Mozirsko kočico in pa njena gostoljubna oskrbnika.

ZANIMIVO ZA TURIZEM NA OBEH STRANEH

NATANČNIH PODATKOV O OBISKU PLANINSKIH POTI, KI POTEKAJO MED AVSTRIJO IN JUGOSLAVIJO, SICER NI, ŽE PRVO LETO, ODKAR VELJA NOVI MEDDRŽAVNI SPO-RAZUM, PA JE POKAZALO, DA JE INTERES NA OBEH STRANEH MEJE DOKAJ VELIK

Tone Poglajen, načelnik oddelka za mejne zadeve in tujce pri RSNZ: »Posebnih težav na planinskih poteh, ki potekajo ob jugoslovansko-avstrijski meji, ni bilo. Vidi se, da gre v večini res za prave ljubitelje gora.«

Dne 18. julija 1984 sta naša država in Avstrija podpisali sporazum o ureditvi in gibanju po planinskih poteh, ki potekajo ob meji. Gre za poti na območju prehodnih mest Kepe, Stola, Jezerskega sedla, Pece ter na Kobanskem in Kozjaku.

Po podatkih Republiške uprave za notranje zadeve je lani, torej pravzaprav prvo leto izvajanja sporazuma, te poti obiskalo 1479 naših in 9883 avstrijskih planincev. Največ obiskovalcev so našli na prehodu na Duhu na Ostrem vrhu, kjer je bilo kar 3513 avstrijskih in 479 domačih planincev. Na Pankraciju in planinski poti na Kozjaku so jih našli nekaj več kot dva tisoč, več kot tisoč obiskovalcev pa je bilo še na Stolu in Belščici (oziroma na poteh, ki so na naštetih območjih). Značilno je, da je bilo povsod, razen na Pavličevem sedlu, več avstrijskih kot naših planincev.

Tone Poglajen, ki je na Republiškem sekretariatu za notranje zadeve načelnik oddelka za mejne zadeve in tujce in tudi sam vnet planinec, nam je podatke pojasnil takole:

»Morda se komu zde številke skromne, upoštevati pa bi morali, da planinske poti pač niso običajni mejni prehodi in da na njih ni vedno miličnikov, ki bi natančno

šteli, koliko planincev je prešlo mejo. Verjetno bi morali številke povečati najmanj za tretjino.

Razlogov, zakaj smo našli več avstrijskih kot naših planincev, pa je po mojem mnenju več. Menim, da naši še ne poznajo dovolj meddržavnega sporazuma in režima, ki velja za hojo po teh poteh. V nekaterih primerih gre tudi za poti in postojanke, ki jih naši planinci niso nikoli obiskovali v večjem številu, precejšen pa je verjetno vpliv razvitejšega turizma na avstrijski strani.

Poti so zanimiva dopolnitev turistične ponudbe — in zaradi vedno večjega poudarka, ki ga dajemo turizmu, bi kazalo razmisliti, da bi v prihodnje dovolili hojo še drugim planincem in ne samo našim in avstrijskim: v glavnem gre za nemške, švicarske, nizozemske in morda še nekatere druge ljubitelje gora.«

— Običajno vsako novo stvar pri uvajanju spremljajo razne težave. Ali to velja tudi za ta sporazum?

»Posebnih težav ni bilo. Planinci se drže označenih poti in tudi potrebne dokumente

ŠTEVILO LJUDI, KI SO PREŠLI MEJO NA PLANINSKIH POTEH V LETU 1985

Območje UNZ / Mejni prehod	Jugoslovani	Tujci	Skupaj
Kranj			
Stol	20	1.310	1.330
Belščica	18	1.062	1.080
Skupaj	38	2.372	2.410
Celje			
Pavličevo sedlo	409	72	481
Savinjsko sedlo	11	2	13
Skupaj	420	74	494
Slovenj Gradec			
Peca	12	94	106
Pankracij	480	1.830	2.310
Planinska pot na Kozjaku	50	2.000	2.050
Skupaj	542	3.924	4.466
Maribor			
Duh na Ostrem vrhu	479	3.513	3.992
Vse skupaj	1.479	9.883	11.362

imajo. Zgodilo se je, da je bil s kakšno avstrijsko skupino planincev tudi gornik iz katere druge države — to velja predvsem za območji Stola in Pece. Takšne ljudi naši miličniki vljudno opozorijo in jih napotijo nazaj. Ker se skupina že tako vrača po isti poti, s tem ni posebnih težav. Menim, da težav tudi ni, ker gre v večini za res prave ljubitelje gora, ki se temu primerno tudi obnašajo. To se pozna tudi pri njihovi opremljeni, saj je večina primerno opremljena za hojo v visokogorju. Žal pa opažamo, da nekateri oskrbniki in osebje v planinskih kočah ne poznajo dovolj teh poti in določb sporazuma, da bi lahko planincem pomagali in svetovati.«

Toliko Tone Poglajen, dodamo pa lahko, da bi dobre izkušnje in interes turističnega gospodarstva na obeh straneh meje res lahko spodbudilo, da bi med državama spremenili sporazum tako, da bi tudi planinci iz drugih evropskih držav lahko

hodili po teh poteh. Planinstvo in turizem bi s tem pridobila veliko, varnost naših meja pa ne bi bila nič manjša. Poleg tega ne bi smeli pozabiti na poglobitveni smoter tovrstnega meddržavnega sodelovanja — spoznavanje tujih planin in ljudi med sabo. Nič namreč ne pomagajo dobri in urejeni politični odnosi, meddržavniški obiski in podobni diplomatski stiki, če ni spoznavanja med ljudmi. In ker lahko trdimo, da je planinski dober dan veliko več vreden kot kjerkoli v dolini, bi tudi to bil naš prispevek k boljšemu medsebojnemu razumevanju.

Seveda pa so poti ob meji za planinska društva tudi velika obveznost. Nikakor nam ni v čast, da nekateri oskrbniki in osebje v kočah poti in režima hoje po njih skorajda ne poznajo. Vso pozornost pa bodo društva še naprej morala posvečati vzdrževanju teh poti in oznakam na njih.

Božo Zorko

NA SAMOTNIH POTEH

MILAN VOŠANK

Dan po slavu ob obletnici Aljaževega stolpa na Triglavu, ko se je gora odela v viharje in snežne oblake, na večer prispev v Vrata. Dolina sama je bila že mračna, vrhovi očaka in sosedov — razen od Rokavov noter nekam nazaj, kjer je vse sivo — pa še vsi svetli. Kakor vedno sem izza Aljaževega doma dolgo zrl v Severno steno Triglava. Kako rad zahajam na plezalne ture v to skalovje (tu, v tem zidu od vzhoda do zahoda, sem doživljal s prijatelji vse od lažjih do najtežjih smeri: deževen mrzel bivak, prebujanje v prelepo jutro na skalnem turncu, skrajno zadoščenje plezalskih strasti, prijateljstvo, srečo, strah, prešerno vriskanje na grebenih, pesem, kletev... Ob zahodnem vznožju me je gora tudi »udarila«, pa ne smem razmišljati o tistem danes!). V vzhodne dele stene, v lažje smeri, sem često zahajal sam iskat samote in poslušat tišino. Jutri bi se rad povzpел po vsej Nemški smeri do vrha gore (kar je moja dolgoletna želja). Toda že od Zlatorogovih polic navzgor se kaže sneg in nad Kugyjevim prehodom je vse belo. Torej v Slovensko! Oddahnem se sam pri sebi, ko se sprehodim do spomenika padlim gornikom, ko mračna stena z vso težo »pritiska name«. Samota okrog kočice »me ubija«. Nikjer nobenega znanca. Nobenega alpinista. Kje so časi, ko smo posedali v noč ob pivu! Sami tujci, v koči pa vpitje in pijano petje Slovencev. Kaj počnem tukaj? Razočaranje? Vendar ne — tu je gora! In jutri bo lep sončen dan. Plezanje (čakal si ta dan!). Vrhove je zagrnil mrak, da so obrisi postali neločljivi, le belina snega je prodirala skozi črnino. Strah? Seveda! Zjutraj bo bolje (poznam se!). Kaj počneta moji žena in hči doma? Razmišljam dolgo v noč (čakam pričakovanje novega dne).

Zgodaj, v sivem hladnem jutru, pohitim pod steno. Presenečenje! Pred leti, ko sem zahajal sem, je bil sneg skorajda do police, ki vodi v Slovensko in Nemško smer. Danes ni snega, samo mokra previsna stena. Kako prek (hodim sem in tja. Hudič!)? Pa priteče mlad fant in z lahkoto spleza čez po nekakšni gredi na desno. Sledim mu (zračno, a z dovolj oprimki). Ta prehod si kaže zapomniti. Novi znanec me vabi Skozi kamine, pa se raje odločim za najstarejši prehod — Čez macesne.

Oziram se po loku Triglavske severne stene na desni. Kakšna nema veličina. Kakšen kolos pečevja (oblikovje kiparskih sil narave). Zopet spomini... In na drugi strani spodnjega Triglavskega ledenika Stenar. In Škrlatica. Precej je zasneženo. Huda ujma je morala biti.

Malo plezam preveč v levo, a nato hitro najdem pravi potek smeri. Pa gre navzgor v lepi plezi. Vedno sem zelo užival v takšnih samotnih vzponih (ali pa nenavezano v družbi). Mar ni Slovenska prelepa smer? Samo grabiš po pečini (vsega je dovolj), preizkušaš, si previden..., globina se veča, duša in srce pa rohnita v veselju, da si tu. Da živiš (da so ti nekoč pokazali pot v gore). Danes je tako. Nekaj skalnih skokov

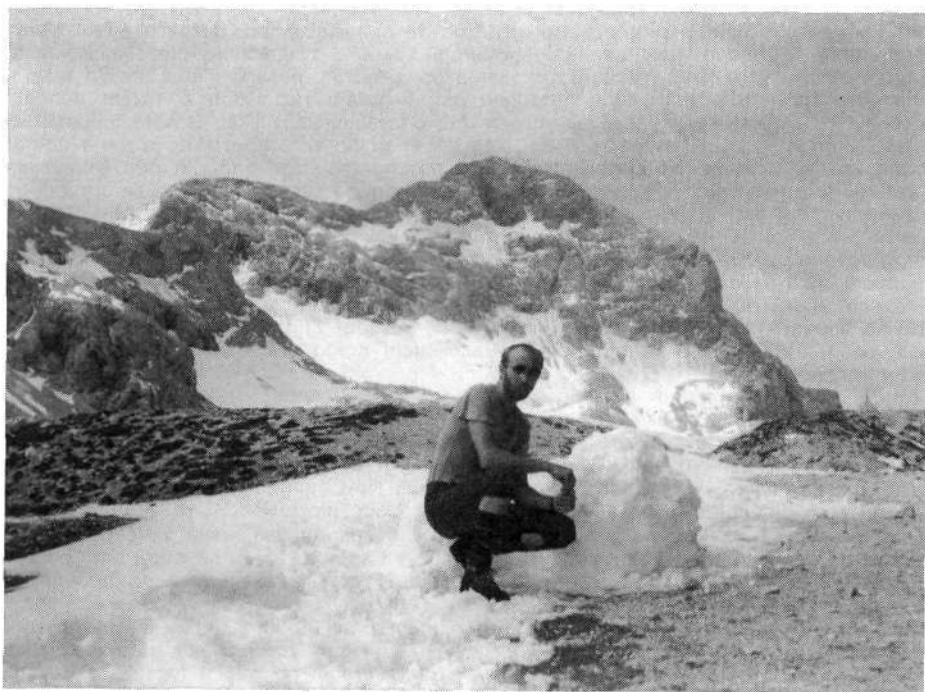
— in že sem pod Belimi platmi. Naprej do police. Krajša strma stena. Še malo in stopim na Zlatorogove grede. Kakšna bo Slovenska grapa? Gledam začudeno: zelo malo snega. Plezam po desnem robu, ko naletim na tanek led. Poletna zmrzal. Seveda — v visokih gorah sem, ni se čuditi — kljub poletju. Previdnejši korak. Izstopam po Prevcu. Grem bolj po levi, pa ni bistveno težje. Glej vrsto klinov. Verjetno od zimskih vzponov. Vršna stena. Greben. Izplezam. Samemu sebi stisnem roke. Lepo je bilo.

SESTOP V KOT

Ob pogledu na kolono na grebenu Malega Triglava se odpovem vrhu. Danes bom sestopil skozi Kot. To bo novo doživetje zame, saj pod Rjavino še nisem hodil. Velikokrat sem se oziral v to mogočno goro iz Mojstrane (kako lepo je vidna iz okolice Podhoma pri Bledu) in s sosednjih vrhov! Kakšna je njena stena od blizu? Bral sem pisanje Franceta Avčina o prvem vzponu po centralni smeri tam prek. Toda zakaj alpinisti danes skorajda ne plezamo v tem ostenju? In v ostenju Luknje peči in Dimnikov (prijatelj Tine Mihelič piše v Planinskem vestniku pred leti, kako so preživljali lepe večere v Kotu in plezali v Dimnikih — po pravih navpičnih rovih ponekod). In kakšna je dolina Kota? Veliko lepega sem slišal o tej dolini, kjer ni planinske kočje, kjer so le svislji v Legarjevem rovtu in je zato ta svet še vedno precej samotnen in ohranjen (in naj vendar ostane tak!).

Vrbanova špica, Cmir, Begunjski vrh, RŽ, Kredarica in vršni grebeni Triglava me pozdravljajo, ko hitim čez Ledenik proti Staničevi koči. Pravzaprav ponekod krepko gazim in se vdiram v zamete. Pred kočo je pot zaledenela kakor sredi zime. Je pa res zapadlo snega! Kratek postanek — oskrbnica pripoveduje o nedavni ujmi, kakršne tod v tem času že dolgo ne pomnijo, ljudje me sprašujejo, odkod prihajam (nerad jim odgovarjam) — in že stečem po snežni poti proti Kotu (toda še prej posnetek zasneženega Triglava in sneženega moža pred kočo. Avgustovski sneg in poletni snežak!). Daleč spodaj pa se rahlo soparna razširja zelena dolina Mojstrane in onstran nje gozdnati vrhovi Karavank. Kakšno nasprotje na tako majhni razdalji! Vendar, danes mi je takšen očak kar povšeči. Barvni kontrast za večje oko.

Bližam se Rjavini. Snežna meja je za mano in tu je — poletje. Obsedim na prijetnem travnatem pomolu nasproti rjavinske stene, katere vrh je že visoko zgoraj (Luknja peč in Dimniki pa so za zdaj videti še precej nizko). Res velika, že kar divja stena na pogled. Iščem potek smeri. Z vrha stene nekajkrat zaropota padajoče kamenje. Kako

bi bilo s plezalskim poizkusom (seveda ne danes, enkrat morda)? Police, stebri, plati... Stena me navdaja s tesnobo. Nekje pošumeva slapovje (znana pesem s planin). Daleč spodaj je še dolina Kota. Glej tam travnike sredi obširnih gozdov (kje so skrite svisli?). Prav je, da ta tihi svet ostaja samemu sebi in prijateljem.

Dolgo sestopam sam po sončni poti, preden srečam prve popotnike. Potem se pozdravim s skupino invalidov in njihovih vodnikov, namenjenih na vrh očaka in Sedmera jezera (kakšna volja v teh ljudeh; dolgo zrem za njimi v občudovanju; spodaj v naseljenih dolinah pa toliko pomehkuženih src!). Prijetnost mojega počutja ta dan je na vrhuncu: gore naokrog, ta mir, ta tihota, ta prelepi rajski svet usklajenosti in nasprotij! Kolikokrat se bom v mračnih dneh vsakdanjosti spomnil te poti. Kadar se gore človeku prikažejo v najlepši podobi, to so trenutki povzdignjenja duše do neslutnih višin (naravno povzdignjenje duše, česar pač ne more nadomestiti nobeno mamilo!). V gorah ni vedno tako, ni vedno samo svetloba, toda ali mar ne hodimo v ta svet, da te kratke trenutke povzdignjenja samega sebe vedno znova doživljamo? Da, znam ceniti najlepše, ker sem v gorah doživel, tudi najtrše življenjske preizkušnje. Povzdignjenje duše: tihi vzpon čustev v človeku v gorah, to je kakor odkrivanje najlepšega v umetnosti (vedno znova, ko gledam slikarske stvaritve — podobe naših gora Antona Karingerja, slikarja iz prejšnjega stoletja, to neverjetnost potegov čopiča, smisel za izbiro motiva, za barve...; vedno znova, ko poslušam glasbo iz albuma Dark Side of the Moon angleške skupine Pink Floyd: zvoki kitare, orgel, basa, tolkal, glasov in saksofona — človeka strese...).

Sestopam in se oziram nazaj. Nazadnje sem v dolini — sredi gozdov. Makadamska cesta se vije do tiste asfaltne, po kateri sem prišel. Pa saj so vse poti brez konca. Je le nenehno prihajanje in vračanje in hrepenenje (življenje gornika).

IZ NENAPISANIH PLANINSKIH SPOMINOV

TUDI TAKO SE KUJETA BRATSTVO IN ENOTNOST

KOT VOJAK NA SUHI PLANINI

TOMISLAV JAGAČIĆ, Varaždin

Jeseni 1951 bi moral iti v vojsko.

Takrat je bilo to drugače kot danes. Nihče ni vedel, v katerem kraju bo služil vojaški rok. Bal sem se, da bo mesto moje vojaščine v ravnini, da bo garnizija v majhnem mestu, ki ga lahko spoznaš na enem samem nedeljskem izhodu. Želel sem, da bi bila moja garnizija v večjem kraju, ki je obkrožen z gorami ali pa se te dvigajo v neposredni bližini.

Pred odhodom mi je uspelo zvedeti ime kraja, v katerem bom preživel leto dni: to je bil Niš.

V mojem kovčku se je ob rekvizitih, ki jih mora imeti vsak vojak, znašel tudi zemljevid Jugoslavije. Ob enoličnem ropotanju vlaka sem se večkrat zagledal v karto in v mislih potoval. Najdlje se mi je pogled ustavljal na Nišu z okolico.

Gledam! Mesto na obali Nišave, preden ta reka preda svoje vode Južni Moravi. Tu se odcepi železniška proga proti Bolgariji, poprej se mora prebiti skozi Sičevačko klišuro. V bližini so toplice Niška Banja. Tik ob poti, ki vodi iz Niša v Banjo, so Turki leta 1809 v stolp zazidali 952 lobanj srbskih junakov, ki so umrli ob poskusu, da bi v prvi srbski vstaji pod vodstvom vojvode Stevana Sindelića zavzeli Niš. Stolp ima mračno ime Čele kula. Te podatke o Nišu sem poznal že prej.

Toda katera gora je v bližini? Pogledal sem malo bolje. Suha planina, vrh Trem, 1808 metrov. Vzhodno od Niša so Svrliške planine, južno od Leskovca Kukavica...

In tako sem, dragi moji planinci in planinke, sredi oktobra 1951 prispel v Niš.

Bil sem dober vojak (nočem se hvaliti). Tako tudi piše na posebni diplomii, ki mi jo je ob odhodu iz vojske dal izdelati komisar, major Dušan Špadijer. To je bil sposoben vojaški starešina, naklonjen vojakom, priljubljen, pripravljen pohvaliti in nagraditi za opravljeno delo, za trud in uspehe v vojaškem pouku in v kulturno-prosvetni aktivnosti. Zaslužil si je, da ga po toliko letih omenim. Posebno še, ker je tudi on zaslužen za moje vojaško planinstvo.

Tudi sedaj se živo spominjam jutranjih vojaških pregledov. Stal sem s puško na rami, obrnjen proti drevesu, s katerega se je poslavljalo poslednje jesensko listje. A tam

daleč na obzorju se je risal greben Suhe planine z vrhom Tremom. Kot da bi me klical in pozival: »Pridi, čakam te!« Kot da bi me spraševal: »Kdaj boš prišel?« Tako je šlo več kot dva meseca. Vsako jutro ob istem času. Jaz pa sem potihoma v sebi odgovarjal in obljubljal: »Prišel bom, prišel bom! Vsekakor bom prišel! Iz Niša ne pojdem prej, dokler ne pridem na tvoj vrh!«

PODPOLKOVNIK JE BIL PLANINEC

Čez nekaj mesecev me je major Špadijer »potegnil« v klub: postal sem, kot se reče po vojaško, »klubdžija«. V tej službi sem imel stike z Domom armade, kjer sem spoznal podpolkovnika Mila Boričića, prvoborca legendarne 1. proletarske udarne brigade. Na mojo srečo je bil tovariš Boričić goreč planinec. Uvedel me je v planinsko organizacijo Niša, v planinsko društvo, v katerem so se zbirali oficirji; društvo se je imenovalo »Suha planina«.

Gore so me takrat prevzele vsega, celo sanjal sem o njih. Bral sem planinske in zemljepisne časopise. Spomladi in poleti skoraj ni bilo sobote in nedelje, da ne bi bil odšel v Dom armade, si oblekel planinsko opremo in hodil s planinci na gore v bližnji in daljni okolici Niša.

Vse od prihoda v vojsko sem si vestno zapisoval naslove svojih tovarišev. Posebno sem pazil, da sem si zapisal naslove tovarišev iz planinskih predelov Jugoslavije. Nameraval sem namreč planinariti po vrnitvi iz vojske. Po napornih planinskih turah se bo enostavneje in ceneje odpočiti pri prijatelju iz vojske, spoznati njegovo družino, videti, kako živi, kaj dela. Posebno sem bil vesel naslovov tovarišev Slovencev iz Gorenjske, Črnogorcev, Albancev s Kosova; slednji mi bodo pomagali pri turah na Prokletijah.

V PLANINSKI ŠTAFETI NA VRHU SUHE PLANINE

Tako so tekli moji vojaški dnevi, tedni in meseci v Nišu. Približal se je dan, ko bi morali planinci iz Niša prevzeti od planincev iz Leskovca planinsko štafeto na vrhu Suhe planine. Izbran sem bil v ekipo, ki je krenila po poti do Suhe planine. Najprej s kamionom do vasi Studena, naslednjega dne pa peš proti vrhu.

Tega vzpona, tovarištva, posebne pozornosti in ustrežljivosti do mene, vojaka, nisem pozabil. Ponosno sem si odtisnil štampiljko vrha v planinsko izkaznico. Ponosno sem tudi jaz del poti nosil štafeto palico.

Kje daleč je že tisti dan, ko sem na jutranjem vojaškem pregledu v kasarni sanjaril o Suhi planini!

Končno je prišla jesen 1952 in moje slovo od vojske, tovarišev in Niša. Imeli smo poslovilno konferenco. Tudi komisar major Dušan Špadijer je govoril. Pohvalil je mojo idejo, da iz planinskih nagibov ohranim stike s tovariši iz vseh krajev Jugoslavije tudi po končani vojaščini.

»Ne zaprite svojemu tovarišu vrat, ko bo prišel kot planinec, utrujen in lačen. Jagačič vas vse nosi s seboj,« se je slikovito izrazil tovariš komisar. »Škoda, da tudi vi nimate naslovov, da bi nadaljevali izmenjavo pisem in se medsebojno obiskovali,« je med drugim dejal tovariš Špadijer.

FRANC SODJA, FRANC SLIVNIK, MILAN MARIĆ IN MNOGI DRUGI

Te besede našega komisarja si je zapomnil Franc Sodja iz Srednje vasi pri Bohinju, ki me je s svojimi starši gostil ob vrnitvi s Triglava leta 1953. Takrat me je pot vodila od Triglavskih jezer prek Komarče v Bohinj in ob Bohinjskem jezeru do Srednje vasi. Ob neki drugi priložnosti je Franc Slivnik iz Spodnjih Gorij pri Bledu, še preden mi je spustil roko, potegnil iz masti domače klobase in se opravičeval: »... Ker mame ni doma, ti pa si nam v Nišu rekel, da boš prišel lačen.«

Milana Marića iz Drvarja sem nagovoril na cesti. Čudil se je, odkod imam tako točne podatke o njem, njegovih starših in družini. Po desetih letih me ni prepoznal. Ko pa sva se »odkrila«, sem moral v njegovo hišo. Večkrat sem ga obiskal. Njegovi otroci, majhni ob prvem srečanju, so postali odrasli ljudje.

S tovariši Albanci sem se vzpenjal na Đerovico, najvišji vrh Prokletij na jugoslovanski strani.

Ko bom končal aktivno delo in postal upokojenec, bom šel po poteh naslovov svojih vojaških tovarišev. Leta 1954 sem povedel svoj razred na proslavo 150. obletnice prve srbske vstaje v Niš — in to prav v svojo kasarno.

V vojski sem želel pešačiti od Niša do Zagreba. Kakšna presenečenja, odkritja in spremembe, če pojdem sedaj, po štiridesetih letih, prek planin in dolin iskat svoje tovariše iz armade!

GORE V MRAK BLESTEČE ČRTAJO OBRISE . . .

(Severin Sali)

KER JE KATALOG IZŠEL V FORMATU PLANINSKEGA VESTNIKA, JE NAMENJEN KOT DOPOLNILNI IZVOD JUBILEJNEMU LETNIKU ZA VEZAVO • NA PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE JE NA VOLJO ZA 250 DINARJEV

V preteklem letu, ko smo praznovali 90-letnico izhajanja Planinskega vestnika, je komisija za kulturo in preučevanje zgodovine pri Planinski zvezi Slovenije skupno z Loškimi muzejem iz Škofje Loke pripravila slikarsko-literarno razstavo v počastitev tega jubileja. Razstava je bila na ogled v Škofji Loki, na Bledu, v Bohinjski Bistrici, Kranjski Gori, Trziču, na Jesenicah, v Radovljici, Sevnici in Ljubljani.

Ob tej priložnosti je izšel poseben katalog, v katerem so predstavljeni slikarji udeleženci z deli iz svojih skicirk (iz Škofje Loke Peter Adamič, Pavle Florjančič, Herman Gvardjančič, Janez Hafner, Tone Logonder, Simon Mlakar, Franc Novinc,

Mirna Pavlovec, Marjan Prevodnik, Gorazd Sotler in Ive Šubic ter iz Zgornje Gorenjske Albin Polajnar, Janez Ravnik, Jaka Torkar in Melita Vovk). Poleg predstavitve slikarjev je v katalogu več pomembnih zapisov, nanašajočih se na jubilatovo slavo. Napisali so jih vidni planinski delavci Franc Ekar, Jože Gašparič, Marijan Krišelj, Marjan Oblak, Miha Potočnik in Tone Strojín. V svojih zapisih razpravljajo o pomembnih dejstvih preteklosti in sedanjosti, ki so v zvezi z vsebino Planinskega vestnika. Zapisi doslej niso bili še nikjer objavljeni in so zato toliko večjega pomena.

Tega so se organizatorji razstave v popolnosti zavedali, zato so katalog izdali v formatu Planinskega vestnika in je kot tak namenjen kot dodaten izvod jubilejnemu letniku 1985 za vezavo. Zato naj ne bo planinskega društva in ne posameznika, ki letnika 1985 ne bi dopolnil s tem katalogom.

Katalog lahko dobite ali naročite pri Planinski zvezi Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova 9. Pošljejo vam ga tudi po pošti. Cena kataloga je 250 dinarjev.

Katalog obsega 19 strani, na naslovni strani je reprodukcija Jalovca, delo Eda Deržaja, v njem pa so tudi slike vseh dosedanjih urednikov Planinskega vestnika. Ker je v zalogi le še 300 izvodov, pohitite z naročilom.

Ivan Jenko

Naslovna stran kataloga, izdanega ob razstavi GORSKA KRAJINA IN PLANINSKA LITERATURA, posvečeni 90-letnici Planinskega vestnika

NEKAJ CITATOV IZ KATALOGA

Franc Ekar: »... Pri tem jubileju bi želel izpostaviti, da moramo z največjo skrbnostjo zagotoviti vse, da bi Planinski vestnik izhajal nemoteno, v kvaliteti, obsegu in vsebini, kakršno Planinski vestnik zasluži. Vestnik mora biti arhivar in preglednik kot tudi analizador planinskih aktivnosti in dosežkov, da nam bo tudi vodilo in učbenik za prihodnje.«

Marijan Krišelj (Planinski vestnik jemlje kot sobesednjaka): »... In ta moj sobesednjak se grenko nasmehne. Morda se spominja tudi takih trenutkov, ki so mu polnili čašo z grenkobo. Tudi teh je zdaj

na pretek. Pa kaj — tu smo, da ne tar-
namo, pač pa zato, da bi zavihтели to čašo
in jo razbili, pa začeli tam, kjer smo se
domenili, da je naš začetek — v sredini
našega planinstva, ki ta trenutek med
nami je in smo v njem tudi mi.«

Dr. Tone Strojín: »... Ni važno, kako naj
Planinski vestnik pojmuje — kot revijo,
glasilo ali mesečnik, zame to vedno pred-
stavlja *izročilo časa*, vsega tega, kar so
imeli, znali ali vedeli zapisati posamezni
rodovi...«

Marjan Oblak: »... V obdobju stoletnice
naj Planinski vestnik postane naš, naj bo

član, ne gost v planinski družini, potem
bo po vsebini tudi tak, kakršnega si
želimo.«

Jože Gašparič: »... In če je 8. februar —
po Prešernu — slovenski kulturni praznik,
je to še posebno pomemben dan za pla-
nince, saj je tega dne pred 90 leti izšla
prva številka Planinskega vestnika, gla-
sila in ohranjevalca naše bogate planinske
kulturne dediščine.«

Dr. Miha Potočnik: »... Vestnik je zadnja
postojanka in zadnji okop, ki bi ga pustili
pasti. Upam in prepričan sem, da se to
nikoli ne more in ne sme zgoditi.«

PROSLAVA OB 90-LETNICI PLANINSKEGA VESTNIKA V KRANJU

PLANINSKI VESTNIK IN SLOVENSKA KULTURA

V četrtek, 6. februarja 1986, je Planin-
sko društvo Kranj priredilo proslavo ob
slovenskem kulturnem prazniku, so-
časno pa sklenilo veliki Vestnikov jubilej,
ko je ta najstarejša slovenska
revija lani proslavila svojo 90-letnico.
Na proslavi, ki so se je udeležili pred-
stavniki gorenjskih planinskih društev
in družbenopolitičnih organizacij ter
Planinske zveze Slovenije — skupno
tristo ljudi, je spregovoril predsednik
PD Kranj Franci Ekar, ki je med drug-
im poudaril:

»Za Planinski vestnik lahko trdimo, da
je ustvaril bogato, trajno kulturno dedi-
ščino, ki ji ni primerjave in iz katere
so izšli tudi veliki planinski pisci. Vest-
nik je na čelu s prvim urednikom Anto-
nom Mikušem in nato Josipom To-
minškom odigral izredno pomembno
vlogo v boju proti germanizmu, kajti
zapisano delo, razdeljeno med ljudstvo,
je neizbrisno in mnogo močnejše od
trdnjav in spomenikov vrh gora.

Povojna zasnova Vestnika je bila nada-
ljevanje bogate tradicije dela, začetka
8. februarja 1895 — prav na obletnico
Prešernove smrti. To delo je z izjemno
energijo opravljal in postal 'nesmrtni
urednik' Tine Orel. Planinski vestnik se
je kljub raznim presenečenjem vklju-
čeval v čas in ohranjal svoj veliki vse-
binski in kulturni ugled. V zadnjih letih,
ko je mesto urednika prevzel Marjan
Krišelj, se je Vestnik soočal tudi z
gospodarsko krizo, čas čipov pa je
razbohotil novo, včasih s kulturnega
vidika nesprejemljivo vsebino.

Ob napotku Vestniku, kako naprej,
naj povzamem le željo, da bi Vestnik
našel pot v vsako planinsko družino in
bil preprost in poučen kulturni list do-
gajanja v planinstvu. Menim, da nam
v današnjem času — ob številčnosti
planincev pa tudi strokovnjakov, izobra-
žencev, vrhunskih alpinistov — te želje
ne bo težko uresničiti. Planinski vestnik
si namreč kot redko glasilo v sloven-
skem kulturnem prostoru takšno mno-
žičnost dejansko zasluži. To naj ne bi
bil napotek novemu uredniku Milanu
Čilenšku, ampak izziv vsem kulturnim
ljubiteljem gora, da se vključijo v sno-
vanje Vestnikove vsebine kot v akcijo
razširjanja planinske ideje...«

V kulturnem sporedu so sodelovali vo-
kalni kvartet Spet iz Škofje Loke, reci-
tatorka Monika Tušek iz Radovljice ter
Viktor Košir z Jesenic, ki je pripravil
imenitno projekcijo barvnih diapoziti-
vov s temo Gore v sliki in besedi,
kombinirano s prozo ter glasbeno
spremljavo z orglami in flavto. M. C.

PROSLAVA TUDI NA BLEDU

Viktor Košir je predvajal diapozitive z
enakim motom tudi v petek, 14. fe-
bruarja, na Bledu — v osnovni šoli
prof. dr. Josipa Plemlija, s čimer je ta
pedagoški zavod počastil slovenski
kulturni praznik. Projekcijo si je ogla-
dalo 700 učencev in ves učiteljski zbor
šole.

I. J.

KULTURNA SREČANJA NA URŠLJI GORI

V PD PREVALJE IŠČEJO NOVE IN ZANIMIVE OBLIKE DELA

Planinsko društvo Prevalje je v soboto in nedeljo, 25. in 26. januarja 1986, organiziralo 1. kulturna srečanja. Potekala so v koči na Uršlji gori (1696 metrov).

V dolini so se ljudje začudeno spraševali, kaj se bo le dogajalo na Gori (tako namreč Korošci kratko imenujejo Uršljo goro, op. ur.). Vezi med planinstvom in kulturo pa izvirajo še iz časov prve planinske organizacije na svetu (Alpine club), ki si je postavila za cilj vsestransko raziskovati Alpe in je v svoje vrste vključila znanstvenike, umetnike in planince, kot je v uvodu srečanja povedal predsednik Planinskega društva Prevalje Stanko Lodrant. Nacionalni vidik je bil v slovenskem planinstvu v preteklosti v ospredju. Mežiška podružnica SPD, predhodnica prevaljskega društva, je bila ustanovljena leta 1919 v Pliberku zato, da bi narodnostno ozaveščala ljudi. V Mežiški dolini je sedaj vsak četrti prebivalec član planinskega društva, v celotni Sloveniji pa je to merilo 1 : 20.

Na koroškem koncu so živeli in ustvarjali trije pomembni možje: Lovro Kuhar-Prežihov Voranc, dr. Franc Sušnik in Leopold Suhodolčan. Njim so posvečena srečanja. Program, ki ga je zasnovala Ivanka Komprej, je bil pester. Posamezne točke je povezovala s mislimi iz del omenjenih ustvarjalcev. Nastopili so pevci Vresa s Prevalj in njihova pesem se je glasno razlegala po gostinski sobi, v katero se je stisnilo kakih sto planincev. Domač kulturni delavec Mitja Šipek je nastopil v vlogi Svetnečega Gašperja (priredba Vorančeve Poti na klop). Slišali smo tudi hudomušno Sušnikovo Zgodbo izpod Uršlje gore in odlomek iz Prežihovih Solzic. Študijska knjižnica Ravne na Koroškem je pripravila »mini razstavo« o življenju in delu teh treh pisateljev. Plakati bodo postali nekakšen »zaščitni znak« doma, predvsem ko bo tja gor romala šolska mladina, ki jo organizatorji pričakujejo na poletnih kulturnih srečanjih — v spomin na pisatelja Suhodolčana. V programu so sodelovali tudi alpinisti, ki so ob diapozitivih opisovali svoje vzpone. Za prijeten popoldan so poskrbeli harmonikarji kulturno-umetniškega društva Prežihov Voranc z Raven.

Večina ljudi se je že v soboto vrnila v dolino, nekateri pa so se na Goro povzpeli šele v nedeljo, ko kulturnega programa sicer ni bilo, zato pa jih je pričakala pokrajina, pokrita z novim snegom in obsijana s soncem, čeprav je vreme še v petek grozilo, da bo pokvarilo vsa prizadevanja organizatorjev.

POVEDALI SO O KULTURNIH SREČANJH

»TAKA SREČANJA POSTAJAJO VSE POGOSTEJŠA POTREBA«

JOŽKO KERT, umetniški vodja moškega pevskega zbora Vres, v imenu pevcev: »Čestitamo prevaljskim planincem za izvirnost ideje. Želimo le, da bi ta kulturna srečanja z vrha Uršlje, kjer je danes jasen dan, pripomogla zbitriti večkratno motnost v odnosu do kulture, ki vlada tam spodaj.«

MITJA ŠIPEK, izvajalec monodrame Svetneči Gašper: »Doslej se je zvrstilo že čez dvesto ponovitev Svetnečega Gašperja, vendar je ta današnja 'najvišja'. Planinski ambient me je po svoje prevzel — in tako sem se lažje vživel v vlogo. Zamisel o kulturnih srečanjih je perspektivna. Ideja je dobra, čeprav je vzniknila malo pozno. Čez leta bodo srečanja gotovo množičnejša.«

JOSIP KOŠUTA, izvršni sekretar CK ZKS za kulturo: »Srečanja, kjer ljudje tako čutijo s stvarjo, so redka, a postajajo vse pogostejša potreba. Tu gre za pot na goro, široke razglede, ki se odprejo, pesem vetra, druženje z ljudmi, ki jim je pesem prava beseda na pravem mestu — vse to na Gori, ki nam, Korošcem, pomeni veliko. V naši duši je posebej zapisana, kot so zapisani tudi ti trije ljudje — Prežih, Sušnik, Suhodolčan. Sèm smo pršli zaradi sebe, pomagali pa so nam oni. Če ne bi živeli z njihovimi ideali, ne bi prišli. Kultura je tista žlahtnost — obrnjenost ljudi k ljudem in hkrati posameznika vase.«

MIHA KOVAČ, Ljubljana: »Privedite mi je bila všeč, še zlasti zato, ker ni bilo pijančevanja. Tudi program je bil v redu. Mogoče bi se morali organizatorji v prihodnje povezati še s kakšnimi drugimi družbenimi organizacijami in društvi — npr. taborniki. Zdi se mi, da so se kulturnih srečanj udeležili le stalni obiskovalci koč. Ne moti me, da so srečanja pozimi. Še bi prišel.«

STANKO LODRANT, predsednik PD Prevalje: »Pravzaprav mi je kar 'odleglo', ko so se srečanja tako uspešno končala. Najbolj prisrčno je seveda tisto, kar je spontano. Če pa tega ni, je potrebna organizacija. Ugotovimo lahko, da je bilo dobro

Pozdrav z Uršlje gore

Razglednica, ki so jo ob prvih kulturnih srečanjih na Uršlji gori izdali prevaljski planinci. Na zgornjih slikah je planinski dom na Uršlji gori in cerkev sv. Uršule, na spodnjih pa so pisatelj Prežihov Voranc, ustanovitelj rávenske gimnazije in dolgoletni ravnatelj Študijske knjižnice na Ravnah na Koroškem dr. Franc Sušnik ter pisatelj Leopold Suhodolčan

razpoloženje ustvarjeno. Nekateri so predlagali, naj bi se na prihodnjih srečanjih spominjali tudi Ksaverja Meška, ki je služboval na Selah in nekaj časa tudi v Šentanelu. Pripombo bomo upoštevali.«

IVANKA KOMPREJ, pobudnica in organizatorica kulturnih srečanj: »Za prvo srečanje je bil obisk zadovoljiv, program pa je bil na visoki nadmorski in umetniški višini. V lepem vremenu so ljudje imeli

možnost tudi opazovati čudovito naravo; verjetno jim bo želja po obiskovanju narave ostala in se še povečala. Upamo, da nam bo uspelo za vsako prihodnje srečanje pridobiti nove izvajalce. Želimo, da bi naša srečanja spodbujala tudi ustvarjalce. Kulturna srečanja bi radi prirejali vsako leto (pozimi in poleti); tako bo naš planinski dom resnično kulturni dom.«

Andreja Čibron

PETI POHOD NA TISJE

V spomin II. štajerskega bataljona Franca Rozmana-Staneta

Start: sobota, 14. decembra. Vreme je primerno, delovna sobota pa je marsikoga priklenila ob delovni stroj. Kljub temu je bilo na startu, pri spomeniku NOB v Liti, i, že zelo zgodaj živahno. Vsak je želel čimprej priti do kontrolnega kartona in se odpraviti na pot, posvečeno II. štajerskemu bataljonu Franca Rozmana-Staneta. Krenili smo prek Rozmanovega trga, Ježe, Brega in nato v hrib po robu Čvingarja. Od tod se nam je odprl pogled na Jablaniško dolino. Gradiške Laze, Gradišče s cerkvijo ter Zgornja in Spodnja Jablanica so nas prijazno pospremile do Jelše, kjer

smo ob zvokih glasbe segli po okrepčilu. Seveda je pomagalo in kmalu smo bili nad cerkvijo v Librgi. Tu smo se srečali s prvim snegom in s strmino, da so bila kolena skoraj pod brado. Lajež psov pa je kmalu naznanil, da smo pri spomeniku, da smo na cilju.

Cilj: v stari Jugoslaviji Tisje 16, sedaj Preska nad Kostrevnico. Smo pri Tisnčan. Tu je gospodar Stane Zaman in mami Martina. Pod podom točijo topel čaj in žigosajo kartone. V hiši prijaznega domačina pa pogovori o tem, ali naj se zaselek s štirimi domačijami, od katerih sta bili 1941. leta na božični večer požgani Zamanova in Pevčeva, zopet poimenuje v Tisje. Predsednik krajevne konference SZDL iz Kostrevnice Lojze Sirk se zavzema za telefonske linije in novo, bližje cesto. 34 članov Zveze borcev iz Kostrevnice in Prim-

skovega na Dolenjskem se bori še naprej. Domačini iz sedmih vasi in petih zaselkov so za samoprispevek, kajti kmetije so se začele utrjevati, potrebujejo pa okno v svet. Obiščite jih, tod vodi tudi Badju-rova pot!

Vrnitev: Iz Tisja smo krenili mimo gasil-skega doma do Poglajnovce, s slamo krite kmečke hiše, ki si jo je vredno ogledati, saj je pod spomeniškim varstvom. Skozi mlad gozd smo se spustili do štirirazredne šole v Veliki Kostrevnici in že smo bili v zadružnem domu. Tu so nam podelili značke. Alpinisti PD Litija so dobro oskrbeli vse lačne in žejne, a pogrešali smo enolončnico. Dom je okrašen s slovenski-mi, planinskimi in jugoslovanskimi zasta-vami. Pošta, prodaja značk in razglednic sta bili na višini. Pohvalili smo markaciste za dobro nadelano pot, saj se ni nobeden izgubil kljub blatu, še manj pa poškodoval. Tega je bil najbolj vesel vodja zdravstvene službe dr. Pavle Pajntar s sodelavkami. 654 udeležencev pohoda ni mačji kašelj. Veseli pa smo bili tudi mi, saj je prišlo tudi dvanajst planincev iz beograjskega Železničarja, 70 pohodnikov iz Sombora pod vodstvom Aca Aleksića ter 40 pionir-jev iz PD Brežice z mentorico Meto Petrič, ki so se najbolj razveselili ob kepanju in igranju šestletnega fantka na harmoniko. Vtisov s pohoda in zmenkov za hribe je bilo toliko, da smo komaj ujeli zadnji avto-bus za Litijo!

Tone Jarc

POHOD PO POTEH 1. POHORSKEGA BATALJONA

Planinci z osnovne šole Franja Vrunča, Celje-Hudinja: Hedvika, Mladen, Peter, Igor, Martin

Na megleno nedeljsko jutro, 12. januarja, smo se planinci osnovne šole Franja Vrunča iz Celja skupaj s planinci PD Že-lezničar zbrali na celjski avtobusni postaji. Od tod nas je avtobus popeljal do Sloven-skih Konjic, kjer nas je pozdravilo vzhajajoče sonce in nam oznanjalo lep dan. Presedli smo na drug avtobus, s katerim smo se pripeljali na Osankarico.

Najprej smo si ogledali zgodovinski muzej Pohorskega bataljona. Razstavljeni so maketa bojišča pri Treh žeblih, razni do-kumenti in slike, ki nam pričajo o res hudem položaju borcev in domačinov, ki so trpeli pod okupatorjevimi terorjem. Prav pretresljiva so pisma zapornikov, ki so jih pisali v zadnje slovo svojim najbližjim. Na slikah se vidijo tudi sabotaže Slovencev proti sovražniku. Nekaj prostora v tem muzeju je posvečenega družini Šarh — to je očetu in njegovim hrabrim sinovom, ki so na tem bojišču junaško umrli.

Po ogledu muzeja smo se odpravili na bojišče pri Treh žeblih. Tu je 8. januarja 1943 okupator s pomočjo izdajalcev obko-

lil taborišče 1. pohorskega bataljona in v dvojnopolurnem boju pobil 69 premraženih borcev, enega so ujeli in po strahotnem mučenju prav tako usmrtili. Na položajih borcev stojijo danes spomeniki z njihovimi imeni, spominska obeležja pa stoji na mestih, kjer so bila njihova bivališča. Ob 11.30 smo krenili po dolgi poti 1. po-horskega bataljona proti Koči na Pesku, kjer smo imeli prvi zaslužen počitek, čakal pa nas je tudi okusen čaj. Tako okrepljeni smo v dveh skupinah odšli na Roglo, odkoder nas je avtobus prijetno utrjene pripeljal do Zreč. Tu so nam potrdili udeležbo na pohodu, potem pa smo se vrnili vsak na svoj dom.

DVA POHODA: NA GORO OLJKO IN V MARIJO REKO

Zadnjo soboto v januarju 1986 je bil 4. planinski pohod pod geslom ZDRAVJU NAPROTI. Letos smo šli z železniške po-staje Šoštanj mimo Stanovška na Goro Oljko. Kljub slabi vremenski napovedi se je naredil enkrat sončen dan z raz-gledom, da je malo takih. Pohoda se je udeležilo 125 planincev, večina iz bližnjih društev, med njimi pa so bili planinci tudi iz Ptuja, Murske Sobote in Litije. V planinskem domu je vsak dobil čaj, naši-tek in v trdo kuhano jajce.

V nedeljo, 19. januarja, pa je bil že 9. pohod krajanov iz Prebolda v Marijo Reko. Organiziran je bil kot del rekreativ-ne dejavnosti v krajevni skupnosti. Pri-jetno srečanje pohodnikov, precej jih je bilo tudi od drugod, je bilo v Domu pod Reško planino. Organizatorji so imeli pre-cej preglavic s potjo, ker je požled uni-čila precej gozda. Zato ni odveč pripis, da je in bo še precej gozdnih poti in steza zaradi požledi še nekaj časa težje prehodnih. Mlad nasad macesnov ob poti na Krvavico je skoro uničen. Zato je treba čas za dostop na vrh ali sestop primerno podaljšati.

Božo Jordan

PLAZ PORUŠIL KOČO NA GROHATU

Nekako 10. februarja 1986, ko je tri dni neprekinjeno snežilo, se je z Raduhe odtrgal plaz in dobesedno odnesel lepo in gostoljubno planinsko kočico na Grohatu, postojanko, ki so jo leta 1973 zgradili člani PD Mežica. Od postojanke so ostali samo betonski temelji, uporaben bo le še del inventarja.

O hudi katastrofi, ki je prizadela ko-roške in sploh vse slovenske planince, bomo obširneje poročali v aprilski številki Planinskega vest-nika.

M. C.

NAŠE PLANINE 11—12/85

Zadnja lanska dvojna številka glasila bratske Planinske zveze Hrvatske — Naše planine — prinaša na 48 straneh (32 rednih in 16 straneh priloge) celo vrsto zanimivih tekstov. Slavko Tomerlin razgrinja »velebitske skrivnosti«: takšno njegovo oznako lahko zares vzamemo dobesedno, saj je Tomerlin, navdušen zadarski planinec, nadelal novo pot po najlepšem gorstvu naše sosednje republike — Velebitu, in sicer od Jelove Ruje do Velike Paklenice. Smilja Petričević je prispevala živahen reportažni zapis Kamena galerija na Runjavoj glavi, medtem ko objavlja Tomislav Sablek Islandski dnevnik. Zadarska alpinistka Barbara Lapenna-Brakus piše o vzponu na 6183 metrov visoki Island Peak v Himačaji, bralni del revije pa končujejo tile štiri zapisi: Krunoslav Milas, Tamo u Lici gdje smokve rastu; Marija Rosandić Pilaš: I po kiši je bilo lijepo; Mirjana Trošelj; Urbanistične i druge balade velebitskog Podgorja, ter Mira Sinček: Osvojena Durmitorom.

Zatem je v reviji obsežen spominski del, pred društvenimi vestmi pa si sledi nekaj poročil iz jamarstva, publicistike in alpinizma.

Zadnji del Naših planin zapolnjuje — kot že prejšnje številke — zgodovina Planinske zveze Hrvatske.

M. C.

SNEŽNIK, ŠT. 6: ZGROŽENOST OB MOREBITNI KATASTROFI V NARAVI

»Ali smo mi poslednja generacija, ki je upravičena uživati neokrnjeno naravo snežniškega pogorja?«

Člani planinske sekcije na osnovni šoli Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici so izdali že drugo številko svojega glasila Snežnika v šolskem letu 1985/86. V njem objavljajo mladi planinci svoje čudovite vtise z gora, nemalo pa se jih poskuša tudi v pesnikovanju.

Do kraja zgroženi pa že kar v uvodniku poudarjajo, da preti smrt naravi okrog Snežnika, če bi ljudje dejansko zgradili termoelektrarno v Miljah pri Trstu in v Plominu ob Kvarnerju (o tem je tekla zelo ostra razprava tudi na skupščini PZS, op. p.). Takole pišejo hudo zaskrbljeni ilirskobistriški planinci:

»... Obe elektrarni bi izbruhali v zrak nezasišane količine žvepovega dvokisa in drugih strupov, ki bi nepopravljivo uničili

okolje, predvsem gozd, tudi na območju ilirskobistriške občine. Mladi in odrasli planinci iz Ilirske Bistrice se pridružujemo silovitemu protestu vse zavedne slovenske javnosti proti gradnji omenjenih elektrarn. Še zlasti, ker se nam zdi, da nismo kdove kako dobro slišali protestov širšega prebivalstva našega kraja.

Nam bodo naše notranjske gozdove uničili tujci, ne da bi sploh stopili vanje z žago in sekuro? Smo res tako brezbržni do ohranitve lastnega zdravja in zdravja naših najmlajših? Ali pa menimo, da smo mi poslednja generacija, ki je upravičena uživati neokrnjeno naravo snežniškega pogorja? Da do vsega tega ne bi prišlo, si od odgovornih upamo zahtevati, da se učinkoviteje in hitreje zavzamejo za varstvo našega zdravja in okolja.«

Med sestavki posebej omenimo tri, ki govore o človekovem hudem posegu v naravo: Srečko Kovačič — Sviščaki, ali se vam bliža smrt; Monika Povšič — Krvava rana nad Bistrico, in pa poročilo o ekoloških dnevih, ki so potekali v Ilirski Bistrici 25. in 26. oktobra 1985.

Posebno zanimiv pa je feljton Viljema Kindlerja Zgodovina snežniških gozdov (ki se bo nadaljeval v naslednji številki Snežnika).

M. C.

PLANINSKI BILTEN PD DELO, ŠT. 30 — PREGLED CELOLETNE DEJAVNOSTI V LETU 1985

PD Delo iz Ljubljane je tik pred občnim zborom (sklicali so ga za 10. januar 1986) izdalo že svoj trideseti bilten. Bilten ali letopis — mirne vesti bi mu lahko rekli tudi revija — je formata A4, obsega pa 59 strani. Besedilni del so razmnožili v ciklostilni tehniki, vmes pa vložili šest prilog na umetniškem papirju, na katerih so natisnili slike s svojih izletov in pohodov. Bilten so razdelili koledarsko — in kajpak je najdebeljši del pri mesecih julij in avgust ter september in oktober — to so pač meseci, ko se zvrsti največ društvenih akcij.

Ta novinarsko-grafični planinski kolektiv združuje 280 članov, bilten pa je več kot imeniten odsev njihovega celoletnega dela. V prvem delu objavljajo celo vrsto zanimivih vtisov, ki so jih Delovi planinci nabirali v zakladnico planinskih spominov, sklepni del biltena pa zajema zelo zgoščena poročila predsednika, propagandnega odseka, alpinistične šole in alpinističnega odseka, gospodarskega odseka, uredništva planinskega biltena, smučarske-

ga odseka, markacijskega odseka, načelnika za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, nadzornega odbora, častnega razsodišča, odseka za varstvo narave, tajnice, foto sekcije, mladinskega odseka in odseka za rekreacijo in trim, zatem pa so navedeni prejemniki spominskih značk, proračun in poslovno poročilo društva. Bilten, ki je bil odlično izhodišče za razpravo na občnem zboru, sta uredili Simona Pavšič in Biljana Bitenc.

M. C.

INFORMATIVNI FUŽINAR: OSEM SMERI V BOKOVU

V sestavku Alpinizem analizirajo koroški alpinisti svoje delovanje. V kratki vesti opisujejo lansko novembrsko plezarijo v Biokovu v Dalmaciji. Milan Pesec, Franc Pori, Ivan Štornik, Zdravko Mežnarc, Slavko Bezjak, Marko in Stanko Jamnik ter Brane Vezonik in Darko Zvonar so preplezali osem smeri, med njimi pet prvenstvenih. Informativni fužinar je glasilo delavcev Železarna Ravne.

N. V.

FERRALIT 1/86: POROČILO PLANINSKE SEKCIJE ZA LETO 1985

Januarska številka Ferralita, glasila delovnega kolektiva Ferralita iz Žalca, prinaša poročilo planinske sekcije. Kljub okrnjenim sredstvom so program izpeljali st odstotno. Ob izletih na Gorjance, Plešivec, Triglav, Pohorje in na Porezen so priredili tudi peterboj in tabor za pionirje planince. Udeleževali so se gradnje planinskega doma na Bukovici in sodelovali s pionirsko planinsko sekcijo na osnovnih solah Petrovče ter Žalec.

N. V.

SREČNO 1/1985: VESTI O PLANINSKI DEJAVNOSTI

Srečno, glasilo delavcev Rudarskega elektroenergetskega kombinata Edvarda Kardelja v Trbovljah, objavlja v prvi letošnji številki naslednje novice: 2. januarja se je pohoda na Kum udeležilo 1050 planincev iz vse Slovenije; Planinski dom dr. Franca Goloba na Čemšeniški planini je zaradi bolezni oskrbnice začasno zaprt, Dom revirskih in savinjskih borcev na Vrheh pa je spet oskrbovan. Sredi januarja je bil na Mrzlici planinski tabor za otroke staršev, zaposlenih v trboveljski Iskri. Planinsko društvo Trbovlje je med počitnicami za otroke pripravilo več izletov. Konec decembra 1985 so trije člani trboveljskopoštojske alpinistične odprave preplezali novo smer v južni steni Fitz Roya v argen-

tinski Patagoniji (o čemer smo na kratko poročali že v prejšnji številki Planinskega vestnika, op. ur.).

N. V.

PTT NOVICE — PLAN RAZVOJA PD PTT LJUBLJANA DO LETA 1990

Glasilo poštnih delavcev Slovenije objavlja v februarški številki izčrpen povzetek osnutka plana razvoja Planinskega društva PTT Ljubljana v obdobju 1986–90. V njem poudarjajo, da bo ljubljansko pošno planinsko društvo razvijalo tiste oblike planinske dejavnosti, ki omogočajo športno-rekreativno dejavnost poštnih delavcev in drugih članov, sočasno pa prispevajo k oblikovanju celostnih osebnosti in skladnemu psihofizičnemu razvoju mladih in k ohranjanju vseh življenjskih funkcij v vseh nadaljnjih obdobjih življenja.

Nadrobno načrtujejo dejavnosti v svojih odsekih (mladinskem, za planinska pota, za varstvo narave, izletniškem, za propagando, kulturo in izobraževanje in za orientacijo ter v svojih planinskih skupinah). Razpravo o osnutku plana razvoja društva so sklenili 15. februarja, 1. marca pa o njem dokončno odločili na občnem zboru.

M. C.

SKOZI TAM: PLAN IZLETOV

Zadnja januarska številka časopisa Skozi TAM, glasila delavcev mariborske Tovarne avtomobilov in motorjev, prinaša celoletni program izletov Planinskega društva TAM. Iz programa povzemamo, da bo to mariborsko društvo priredilo letos kar 44 izletov, med njimi tudi na avstrijski Veliki Klek (Grossglockner), pa na celo vrsto naših vršacev, pozabili pa tudi ne bodo na člane, ki tur v visokogorje ne zmorejo več.

N. V.

VIHARNIK 1/1986: POZIMI NA TRIGLAV

Glasilo delovne organizacije Lesna Slovenj Gradec prinaša v prvi letošnji številki zanimivo novico, žal »z brado«: 30. marca lani se je osem planincev odpravilo na zimsko turo na Triglav. S kombijem so se odpeljali v dolino Krme, nato pa pot nadaljevali s smučmi. V dežju, ki se je spremenil v sneg, so z zadnjimi močmi prišli do Triglavskega doma na Kredarici. Naslednjega dne so se ob hudi nevarnosti plazov zaradi novozapadlega snega s smučmi spustili v dolino. Tudi letos namepravajo osvajati zasnežene vrhove Triglava.

N. V.

**SLOVAR IMEN AVSTRIJSKIH GORA —
WÖRTERBUCH DER BERGNAMEN
ÖSTERREICHS, SALZBURG 1984**

Avstrijska družba za raziskavo imen (Österreichische Gesellschaft für Namenforschung) na Dunaju je izdala priročnik z naslovom Avstrijska raziskava imen (Österreichische Namenforschung) — s podnaslovom Slovar imen gora Avstrije (Wörterbuch der Bergnamen Österreichs). V knjigi formata A 5 in z obsegom 176 strani (izšla je v Salzburgu leta 1984, izdajatelj pa je Otto Kronsteiner) je avtor Heinz Dieter Pohl, doktor in univerzitetni profesor v Celovcu, predstavil imena vseh avstrijskih gora.

Svojevrstni slovar, kakršnih pri nas nismo vajeni, je zbir izjemno vestnega večletnega dela, za kar zasluži avtor vse priznanje. Njegovo delo pa je izredno zanimivo tudi z našega, slovenskega vidika, saj je pri nemških gorskih imenih navedel tudi slovenska — kajpak za geografske pojme, za katere slovensko ime obstaja — to je za gore, ki mejijo na Jugoslavijo, in za vrhove znotraj Avstrije, ki so že od nekdaj imeli tudi slovenska imena (npr. Dobrač). Avtor je trdo delal od leta 1979 do 1984, in plod njegovega petletnega truda je svojevrstna enciklopedija imen avstrijskih gora.

Pohl je navedel več virov, po katerih je povzel imena gora, poglavitni vir pa mu je bila Morigglova razvrstitev Vzhodnih Alp (kamor sodijo avstrijske gore). Med viri, ki jih je uporabil, pa navaja tudi Badjurovo Ljudsko geografijo (Ljubljana 1953).

Heinz Dieter Pohl je imena razvrstil po abecedi, dosledno vsako gorsko ime pa vsebuje tele podatke: ime v nemškem jeziku, (slovensko ime — če obstaja), zemljepisno lego, številko, s katero je avtor oštevilčil gorstvo na pregledni karti (po Morigglu), zatem število po Freytag-Berndtovem zemljevidu, številko gorstva po Zoppsovih vodnikih, slede pa nadaljnja imena — kolikor za navedeno goro so.

Naj to ponazorim po zgledu Vrtače — ta zgled pojasnjuje kot vzorec tudi avtor:

Vertatscha (sl. Vrtača) K/YU 59 FB 23 Z =
Deutscher Berg, Zinnenwand

(beri: Vertatscha, slovensko Vrtača, na meji med Koroško in Jugoslavijo, št. gorstva 59 — to so Karavanke, na Freytag-Berndtovem zemljevidu št. 23, enako tudi na Zoppsovem vodniku po Karavankah; nadaljnji imeni: Deutscher Berg, Zinnenwand).

Pred seznamom gorskih imen je avtor pojasnil tudi izgovorjavo slovenskih črk, tako da uporabnik knjige slovenskih imen ne bi izgovarjal napak.

Sledijo imena vseh gorstev in gora Avstrije, razvrščena po abecedi; dvojezična imena so v abecednem seznamu zajeta, kamor pač sodijo glede na črko.

Zanimiv je drugi del priročnika, v katerem je dr. Pohl nanizal imena gora po abecedi s končnice vsake besede. Na primer nekaj imen gora, ki se končajo na -a: Zimba, Valluga, Tschanescha, Plischa, Vertatscha. Praktična vrednost tako imenovanega vzvratnega poimenovanja se kaže pri imenih, katerih končne črke imajo določeni pomen (npr. -Schneid, -Wald, -Berge: Mitterbergschneid, Böhmerwald, Krainer Berge).

Zlasti za morebitnega slovenskega uporabnika Pohlovega priročnika bo zanimiv zbirni seznam slovenskih imen gora — za poldrugo stran jih je, in avtor je ponekod navedel dvojno rabo — če za posamezno goro obstajata dve slovenski imeni (npr. Vajnaž, Vajnež).

Kako strogo dosleden je avtor pri navedbi drugih imen, naj prikažem na zgledu tako imenovane Beljaške gore (Villacher Alpe), bolj znane z imenom Dobrač.

Pod D je zapisano: Dobrač (sl.) K (= Kärnten — Koroška) s. Dobratsch (glej Dobratsch).

Takoj zatem: Dobratsch (sl. Dobrač) K (= Kärnten — Koroška) 56 FB (št. gorstva po Freytag-Berndtu) 22 RB (št. gorstva po gorskem vodniku Rother-Bergführer) = Villacher Alpe.

Pod V pa vsebuje knjiga tele podatke: Villacher Alpe (*; zvezdica pomeni, da je ime slabšalno), K (= Kärnten — Koroška), 56 FB (št. gorstva po Freytag-Berndtu) 22 RB (št. gorstva po Rotherju) = Dobratsch.

Za nas je zanimivo Pohlovo poimenovanje vrha Pece. Pohl navaja: Kordeschkopf (sl. Velika Glava, Kordeževa peč); po Stanku Klinarju, piscu naših vodnikov po Karavankah, in nasploh po naših virih in praktični rabi pa pravimo vrhu Pece Kordeževa glava (Velika glava) — o peči pri nas ni besed.

Škoda, da Pohl pri poimenovanju gora ni bil tako dosleden tudi na severu Avstrije — npr. pri Böhmerwaldu. Böhmerwald je približno sto kilometrov dolgo gorstvo, ki se v smeri severozahod—jugovzhod razteza ob zahodnonemško-češkoslovaški in avstrijski meji: Nemci in Avstrijci mu pravijo Böhmerwald, Čehi pa Šumava, vendar Pohl češkega imena ne omenja nikjer.

Za obema abecednima seznamoma gora (normalnim in »vzvratnim«) je Pohl dodal deset strani slovarja, v katerem pojasnjuje nastanek in pomen planinskih in drugih pojmov, kakorkoli povezanih z gorami oziroma imeni v njej. Na koncu knjige pa je natisnjenih sedem preglednih kart z razvrstitvijo gorstev, posameznih vrhov in ledenikov.

Pohlov mali leksikon imen avstrijskih gora je dragocen pripomoček za zemljepisce in nadaljnje raziskovalce avstrijskega gorskega sveta, manj pa za planince.

Milan Cilenšek

USTANOVITEV MEDNARODNE ZVEZE ZA GORSKO MEDICINO

HIMALAJSKI SINDROM

V Ženevi bodo uradno ustanovili Mednarodno zvezo za gorsko medicino. Prizadevala si bo uskladiti raziskave, opravljene v glavnih svetovnih gorstvih in se nanašajo na reakcije alpinistov na višinski fenomen. Vedno večje število ekspedicij v višja gorstva in trekningov, posebno v himalajski gorski verigi, ki vodijo številne pohodnike na gorske prelaze, ki presegajo višino 4500 metrov, zahteva boljše poznavanje telesnih reakcij — posebno ob zmanjšanju količine kisika, ko človek premaguje večji in daljši napor.

Na višini 5000 metrov ima alpinist na razpolago dvakrat manj kisika kot na morsk gladini. Organizem, katerega delovanje je bistveno odvisno od razpoložljive količine kisika v krvi, se mora postopoma privaditi na to hipoksijo, ko sta tako bitje srca hot tudi dihanje hitrejša. Nad 3000 metrov ima en alpinist od dveh napade višinske bolezni, za katero je značilen skupak motenj, predvsem možganskih (glavobol v 90 odstotkih primerov) in prebavnih (bruhanje v 30 odstotkih primerov) in anerozije (v 38 odstotkih primerov) ter pljučnih motenj. Razvoj bolezni je za človeka sicer najpogostejše ugoden, bodisi spontano ali zaradi vrnitve v nižja gorstva, toda v enem odstotku primerov pride do hudih komplikacij v obliki edemov (zabuhlin) v pljučih ali možganih.

Gorsko bolezen sta raziskovala doktorja Forey in Herry v chamoniški bolnišnici. Bolezen se pojavi v glavnem nad 3000 metrov in prizadene večidel mladino in zdrave ljudi (?). Pojavi se navadno v štirih dneh po prihodu na to višino. (Po desetih dneh nastopi le izjemoma.) Hitrost vzpenjanja, intenziven napor, mraz, anksieteta (?) in predvsem »določena individualna občutljivost« lahko pospešijo nastop bolezni.

Postopno vzpenjanje

Pojav izčrpanja v višjih legah (po podatkih Francoske alpske federacije je bilo 18 odstotkov intervencij v gorah potrebnih zaradi izčrpanja), do katerega pride zaradi padca notranje telesne toplote pod normalo, kar je posledica preutrujenosti, je prav tako zelo slabo raziskano področje medicine. Po mnenju dr. Jeana Paula Richaleta, člana Zveze za raziskave v psihologiji okolja, se moramo proti izčrpanju boriti predvsem preventivno. Poskrbeti je

treba za zadostno prehrano in hidracijo, upoštevati je treba vremenske napovedi in dobro je treba poznati teren.

Zdravniški podatki, ki se nanašajo na 3200 plezalcev — udeležencev 400 ekspedicij na Himalajo med 1946. in 1978. letom, nam povedo, da je 85 odstotkov plezalcev v posameznih trenutkih izpostavljalo v nevarnost svoje zdravje in življenje. Trije odstotki plezalcev so umrli med plezanjem. Študija poudarja zmanjšanje števila nenadnih obolenj v višinah, kadar sta bili dolžina in trajanje pristopnega pohoda daljša in kadar je trajanje bivanja v višjih legah daljše. To zmanjšanje števila obolenj se kaže v prvih 30 dneh. Toda zdi se, da so po 54 dneh bivanja nad 6000 metri obolenja pogostejša, kar pa je v nasprotju z mnenjem, da je aklimatizacija večja, če je bivanje na višinah daljše. Nekaj osnovnih pravil, ki zagotavljajo dobro aklimatizacijo na višinah, je bilo ugotovljenih na podlagi poskusov, opravljenih na 90 alpinistih v bolnišnici v Crêteilu. Ti poskusi kažejo, da je na večjih višinah potrebna postopna aklimatizacija in da je treba posebno na višinah okrog 5000 metrov bivati vsaj deset dni, preden se poženemo višje.

Toda hkrati je za uspešen pohod in za aklimatizacijo potrebno, da je bazni tabor na višini 4500 do 5200 metrov. Višina 6000 metrov pa predstavlja zgornjo mejo, nad katero se alpinist ne sme zadrževati več kot tedeni dni; daljše bivanje bi namreč privedlo do hitrega poslabšanja njegovega fizičnega stanja. Nekaj dni, prebitih na višini okrog 5000 metrov, bo torej neobhodno potrebnih za povrnitev zdravja. (Po časniku Le monde — France Škrbec)

UMRL ALEKSANDER SIDORENKO

Lani je pred novim letom v 75. letu starosti umrl znani sovjetski alpinist Aleksander Ignatovič Sidorenko. Dne 19. septembra 1938 se je prvi povzpel na najvišji vrh Tien Shana, Pika zmage (7439 metrov). Šestega septembra 1946 se je s šestimi tovariši prvi povzpel na Goro Karla Marxa (6726 metrov) v južnem Pamiru.

Med drugo svetovno vojno se je Sidorenko boril na kavkaški fronti in je med drugim sodeloval avgusta 1942 pri evakuaciji 1300 žensk in otrok iz Baksanske doline in 13. februarja 1943 pri zimskem plezanju na najvišji vrh Elbrusa (5633 metrov), da bi raztrgal Hitlerjevo zastavo. Leta 1947 je prejel naziv »zaslužni profesor športa«.

Józef Nyka, Varšava
(prevod in priredba N. V.)

MILIJON DOLARJEV ZA VRH

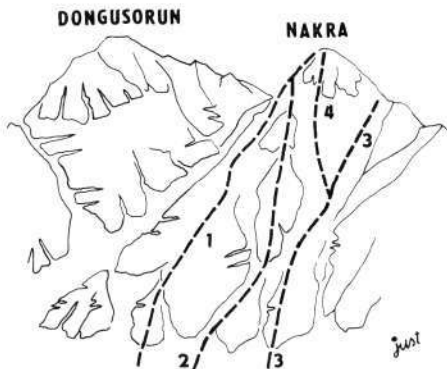
Nam Che Bawa (7762 metrov), ki leži na vzhodnem koncu himalajske verige, je najvišja doslej še nepreplezana gorska devica. Za dovoljenje za vzpon se poteguje več dežel: ZDA (že od leta 1979), Velika Britanija, Japonska, od lani pa še Nova Zelandija, ki je predlagala združeno kitajsko-zelandsko ekspedicijo. Toda Kitajsko alpinistično združenje je doslej vse prošnje zavrnilo, čeprav so Američani ponudili satelitski prenos vzpona in z njim še milijon dolarjev! Kitajska politika zahteva, da vrh najprej osvoji njihova ekspedicija. Poleg tega je ta gora izredno dragocena, tako z alpinističnega kot z znanstvenega vidika in je izredno slikovita.

Kitajska ekspedicija je osvajala ta vrh leta 1983, predvidoma pa bo naslednja ekspedicija poskusila drugo leto. Maja 1985 je združena kitajsko-japonska odprava preplezala Namunani (Gurla Mandhata, 7728 metrov), drugo najvišjo nepreplezano goro.

Józef Nyka, Varšava
(prevod in priredba N. V.)

SLOVAKI V KAVKAZU 1985

Devetnajstčlanska skupina Slovakov, ki jo je vodil Vladimir Launer, je julija in avgusta 1985 obiskala Baksansko dolino pod Elbrusom. Opravili so prek 40 vzponov. Nekateri, npr. Alabakova smer na Ščurovskega (4259 metrov), so bili prav težavni. Največji dosežek je bila nova smer na levi strmini severnega dela Nakra Taua (4200 metrov), ki so jo 29. julija 1985 v 14 urah preplezali J. Zábajnik, J. Čiernik in I. Meško (po sovjetski kategorizaciji VA, po kategoriji UIAA V). Ob koncu je

Nakra Tau (4200 metrov) s severa: 1. Nova slovaška smer 1946; 2. Abalakova smer 1946; 3. Smer Kachiani 1951; 4. Smer Kuchar 1959

Risba Justyna Nyka

13 članov preplezalo oba vrhova Elbrusa. Žal je najboljša češkoslovaška plezalka in alpinistka Zlatica Podhorská, ki je bila specializirana za nižje gore, med aklimatizacijskim plezanjem po Elbrusovem zahodnem vrhu tragično umrla zaradi višinske bolezni in podhladitve, slabo vreme pa je onemogočilo reševalno akcijo.

Józef Nyka, Varšava
(prevod in priredba N. V.)

90 LET TURISTIČNEGA GIBANJA V BOLGARIJI

Določen prvi del mednarodne Planinske poti prijateljstva

Bolgarija je stopila v deseto desetletje organiziranega turizma. Ob tako pomembni obletnici so se navdušeni turisti srečali na 2200 metrov visokem Čarnem Vrahu. Srečanja so se udeležili tudi predstavniki iz držav Varšavskega pakta. V ospredju so bile teme o planinskih postojankah in varstvu narave. Pogovor je tekkel tudi o tem, kako v prihodnje bolje markirati poti in predvsem zavarovati planinske kočice kot tudi naravo. Turisti namreč danes še vedno nimajo odnosa do narave, kar dokazujejo veliki šopki rož, ko se vračajo z gora. Vzgoja v tej smeri je nujna in časa ni več veliko.

Določili so tudi prvi del mednarodne Planinske poti prijateljstva, ki vodi prek Stare planine do gorske postojanke Buslužda, lepe pokrajine, ki je tudi zgodovinsko pomembna, in prek prelaza Šipka do 2376 metrov visokega vrha Boteva.

(Po reviji Der Tourist — J. S.)

NA CHO OYU V ALPSKEM SLOGU

V prvi polovici decembra 1985 je vreme v Himalaji ponavadi ugodno, zato je vsako leto v tem času mnogo uspešnih vzponov. Lani so bili med 5. in 14. decembrom preplezani trije osemtisočaki, med njimi Cho Oyu (8201 meter). Nanj je plezala mednarodna odprava v sestavi Roger Marshall (Kanada), ki je bil vodja odprave, Alan Burgess (Velika Britanija), Jaromir Stejskal in Dušan Becik (ČSSR) ter Peter Athens in Craig Bellinger (ZDA). V alpskem slogu so preplezali Jugovzhodno steno (variacija na prvo plezalno pot), in sicer v štirih dneh, brez kisika, taborov, šerp in brez pritrjenih vrvi. Vrh sta v pet in pol ure dosegla Becik in Stejskal, ki sta se iz zadnjega bivaka na 7400 metrih 5. decembra odpravila otovorjena samo s snežnimi sekirami in fotoaparati.

Józef Nyka, Varšava
(prevod in priredba N. V.)

MEDNARODNI ALPINISTIČNI TABORI V ZSSR V LETU 1986

SOVJETSKI ALPINISTIČNI ŠPORTNI KOMITE JE OBJAVIL SEZNAM MEDNARODNIH ALPINISTIČNIH TABOROV V SZ. TUJI PLEZALCI LAHKO OBIŠČEJO NAJBOLJ SLIKOVITE GORSKE PREDELE SZ IN SE VZPNEJO NA NAJVIŠJE VRHOVE PAMIRA, KAVKAZA IN ALTAJA

V letu 1986 so na voljo štirje mednarodni tabori z možnimi variantami: Pamir '86, Kavkaz '86, Altaj '86 in Čimbulak '86.

Tabor Pamir '86: Na poti do Pamira bodo udeleženci preživeli tri dni v Moskvi, nato bodo poleteli do mesta Oš in se od tam z avtobusi odpeljali do tabora v dolini Ačik-Taš (3700 m) ob vznožju Leninovega vrha (7143 m). Nato bodo neizurjeni planinci trenirali pod vodstvom izkušenih vodnikov. Ta program traja 25 dni — od 7. oziroma 28. julija do 31. julija oziroma 21. avgusta. Izurjene planince pa bo helikopter prepeljal do enega izmed dveh možnih taborov na Fortambeškem ledniku. Ta program traja 30 dni — od 10., 12., 14. julija do 8., 10., 12. avgusta.

Tabor Kavkaz poletje '86 bo trajal v dveh izmenah po 24 dni. Plezalci bodo lahko izbrali različno težavno poti. Prihod v Moskvo bo 3. oziroma 23. julija, odhod pa 26. julija oziroma 15. avgusta.

Tabor Kavkaz pomlad '86 je namenjen alpskim smučarjem. Program traja 17 dni, od 10. do 26. maja.

Tabor Kavkaz jesen '86 bodo priredili ob najprimernejšem času za plezanje in izlete. Trajal bo 17 dni, od 8. do 24. septembra.

Tabor Altaj '86 bo trajal 24 dni, od 3. do 26. avgusta. Vzpon na Beluho (4506 m),

obisk slikovitih jezer in reke ter tajge bodo nepozabna doživetja.

Tabor Čimbulak zima '86 je namenjen smučarjem. Trajal bo 17 dni — od 17. marca do 2. aprila.

Tabor Čimbulak poletje '86: Ob stabilnem poletnem vremenu bodo udeleženci plezali na 4000 do 4300 metrov visoke vrhove. Program traja 17 dni — od 27. avgusta do 12. septembra.

(Po Union internationale des associations d'alpinisme — N. V.)

MOISSIDIS — ČASTNI ČLAN UIAA

Na zadnji seji Mednarodne zveze planinskih organizacij (UIAA) v Benetkah so za predsednika komisije za varnost Georgesa Moissidisa imenovali za častnega člana UIAA. V obrazložitvi je med drugim rečeno, da je Moissidis član Grškega alpinističnega kluba že od svoje mladosti, še iz časov pred drugo svetovno vojno. Opravljal je številne odgovorne naloge v grškem alpinističnem združenju in pri organiziranju mednarodnih srečanj planincev v Grčiji. Aktiven je tudi v UIAA, in leta 1978 so ga s soglasno odločitvijo izvolili za predsednika omenjene komisije.

(Po Bulletin UIAA — J. Š.)

PREJELI SMO

KRIŽI IN TEŽAVE S PLANINSKIMI TRANSVERZALAMI V JUGOSLAVIJI

MALENKOSTI, KI PA NISO MALENKOSTI

PRI KROŽNIH IN VEZNIH POTEH JE NUJNO TREBA UVESTI VEČ REDA IN DISCIPLINE — TUDI PRI DRUŠTVIH, KI SKRBIJO ZA TRANSVERZALE

MATEJ SVETEL

V Planinskem vestniku sem prebral dva članka Toneta Andrejšiča — Čika Tončija — Vse o transverzalah. Imenovani je v dnevnik Večer pozval planince, naj mu tudi sporočijo, katere transverzale so v Jugoslaviji. Hvale vredno je, da se je začel intenzivno ukvarjati v Sloveniji z raznoliko problematiko planinskih transverzal ali krožnih veznih poti. Planinsko društvo Že-

lezničar Zagreb je izdalo pravilnik o priznavanju naziva in podelitvi značke »planinar-transverzalec« ter drobno knjižico za evidentiranje kontrolnih točk in transverzal po posameznih republikah, avtonomnih pokrajinah in v vsej Jugoslaviji. Kdor prehodi 27 različnih tako imenovanih lokalnih transverzal v Jugoslaviji in pa tri republiške, prejme znak »planinec-transverzalec« ter značke I., II. in III. stopnje ter si lahko da izdelati žig.

NAJVZTRAJNEJŠI V SLOVENIJI

Kateri pa so najbolj vztrajni v Sloveniji? S seznamov nosilcev značk »planinec-transverzalec« do 15. aprila 1984 je razvidno, da so to: Vida in Mišan Meden (PD Maribor Matica), Mihael Miklavc (PD Zabukovica, Griže), Lojze Zupančič (PD Novo mesto), Arnold Pavlič (PD Železnikar Celje), Marta in Dušan Škedi (PD Ljubljana Matica), Branko Čeh (PD Maribor Matica), Štefka in Božidar Jordan (PD Polzela), Štefka in Verica Klaužar (PD Zabukovica Griže), Matej Svetel (PD Maribor Matica) in Anton Andrejčič (PD Radovljica). Vsi ti so prejeli znak »planinec-transverzalec« ter značke I., II. in III. stopnje. Med vsemi temi bo treba poiskati tretjega transverzalca v Sloveniji — namreč po številu prehojenih transverzal (prva dva v Sloveniji sta nesporno zakonca Meden iz Maribora). O tem sprašuje Tone Andrejčič v svojem članku Vse o transverzalah — II. del, objavljenem v Planinskem vestniku. Pisec teh vrstic je prehodil in osvojil do maja 1985 v Jugoslaviji 95 različnih transverzal, vendar je štel pri tem številu vsako osvojitve le enkrat. Mnogoštevilnih inozemskih transverzal pa ni štel v ta seznam osvojenih transverzal.

Razveseljivo je, da hodi skupina iz PD Zabukovica Griže organizirano in načrtno več let skupaj po raznih planinskih transverzalah v Jugoslaviji. Prepričan sem, da med njimi res vlada pravo planinsko ozračje ter da ne tekmujejo med sabo, kdo izmed njih bo prvi prehodil transverzalo, kdo bo v rekordnem času prvi prišel na vrh, prvi osvojil čimveč transverzal ne glede na njihovo težavnost, itd. Žal se to pri nekaterih planincih čisto dogaja. Še preden je planinska transverzala uradno odprta, že navežejo stik z organizatorji in želijo pot takoj končati. Če tak planinec ni prvi ali med prvimi v Sloveniji ali celo v Jugoslaviji prehodil predvsem kakšne nove transverzale, ne glede na njeno težavnost, potem z njim nekaj ni v redu.

V reviji Naše planine objavijo občasno seznam vseh transverzal v Jugoslaviji ter dva- ali trikrat na leto izpopolnijo ta seznam z novo odprtimi transverzalami. Morda bi bilo primerno, da bi nekaj podobnega povzel, priredil, napisal ter sproti dopolnjeval v Planinskem vestniku Tone Andrejčič.

POGOJI ZA ODPRTJE PLANINSKE TRANSVERZALE

In sedaj k bistvu stvari. Vsako planinsko društvo lahko markira in nato odpre planinsko transverzalo. Če izda opis poti, je to še bolje. Kakšni pa so pogoji za odprte planinske transverzale, kje so ti pogoji navedeni in kdo jih kontrolira ter

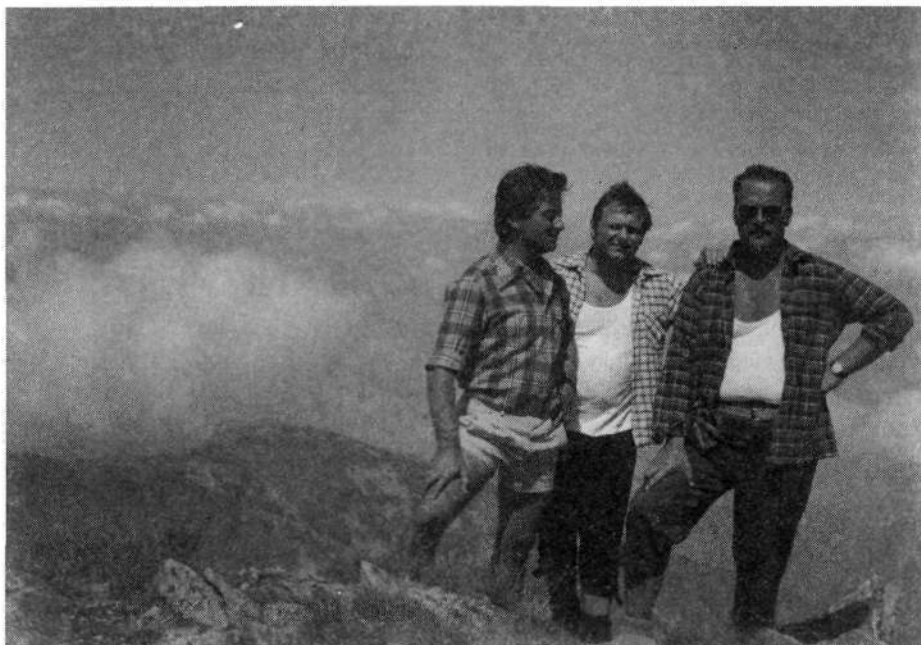
odobri? Kakšne so markacije? Včasih je to vse skupaj zelo vprašljivo, planinska transverzala ni markirana v obeh smereh, na njej ni potrebnih tabel, s prenočevanjem so ponekod težave itd. V marsikaterem transverzalnem dnevniku — če so ti sploh izdani — so podatki pomanjkljivi, časovne razdalje ne ustrezajo dejanski dolžini (med drugim ni upoštevano eno izmed pravil, da je potrebnih za uro normalne planinske hoje pet do največ deset minut odmora) — napisane so bodisi tako, da je potrebno za pot več časa ali pa celo manj, kot je določeno in objavljeno v transverzalnih dnevnikih. Pa tudi opisi so, žal, večkrat netočni.

Kaj pa lahko stori ustrezni republiški planinski odbor ali komisija ali kakšno drugo telo, ki je zavezano za transverzale? Celoten sistem je vsekakor treba poostriiti, drugačno nalogo bi morala opraviti za planinske transverzale vsaj Planinska zveza Slovenije. Če imamo v novejšem času toliko izsolanih vodnikov, ki so evidentirani in imajo svoje legitimacije (želimo, da bi planinsko delovali zmeraj več, ne pa samo nekaj let), naj ti in drugi vsaj prekontrolirajo in prehodijo po navodilih Planinske zveze Slovenije ne samo nove transverzale, ki jih nameravajo planinska društva odpreti, temveč naj tudi že obstoječe in tudi najstarejše planinske transverzale pregledajo, popravijo ter sporočijo, kaj vse je treba urediti za pravilno in varno hojo po transverzalah; to naj sporoče planinskemu društvu, ki je odgovorno za celotno transverzalo ali njen del, meddržtvenemu odboru planinskih društev in obvezno Planinski zvezi Slovenije. Pri tem je razumljivo, da mora biti vsaka nova transverzala tudi pravilno markirana in da so podatki o njej zares pravilni. Navsezadnje lahko pri takem stanju, kot je sedaj, v primeru nesreče ali celo še kaj hujšega odgovarja planinsko društvo, ki upravlja planinsko transverzalo, ali pa celo Planinska zveza Slovenije. O tej problematiki ne bi želel izgublјati besed.

Kot dolgoletni planinski funkcionar (vrsto let načelnik izletniškega odseka PD Maribor Matica, markacist in bivši član Glavnega odbora Planinske zveze Slovenije ter nosilec zlatega častnega znaka Planinske zveze Slovenije) sem večkrat opozarjal — tudi pisno — na razne bistvene pomanjkljivosti, napake, nepravilnosti in na celotno problematiko naših transverzal z namenom, da bi poti popravili, jih bolje uredili itd. Razen lepih besed in praznih obljub (in tudi neodgovora) je bilo bore malo storjenega.

NEKATERE TRANSVERZALE BI BILO TREBA UKINITI

Kako pa je z našimi slovenskimi transverzalami? V kakšnem stanju so markacije na njih? Lahko trdim, saj sem prehodil

Trije slovenski planinci tik pod vrhom 2601 meter visokega Pelistra v Makedoniji — od leve: Peter Hauptman, Stane Bohinc in avtor polemičnega zapisa Matej Svetel

vse slovenske transverzale (izvzemši Tržaških vertikal), da so na mnogih odsekih nemogoče, nekatere bi bilo celo treba takoj ukiniti. V slabem vremenu, megli, ko ni v gozdu (kjer je običajno več razpotij) nikjer nobene kmetije, objekta in nikogar, da bi planincu svetoval in mu dajal odgovore na vprašanja, je planinec prepuščen samemu sebi in sreči. V takem primeru mu ne pomagajo nobene karte, niti najnovejši pripomočki za orientacijo. Morda planinci o teh zadevah ne želijo ali nočejo spregovoriti oziroma pisati — morda obstaja bojazen, da se bo kdo iz njih delal norca.

In še na nekaj je treba opozoriti: na pokrivanje transverzal. Koliko različnih transverzal je sedaj na območju Savinjskih in Kamniških Alp? Kdor je prepošten in ne tekmuje z ne vem kom, bo več raznih poti v Savinjskih in Kamniških Alpah moral vsakokrat prehoditi posebej. Nekateri pa z obiskom vrhov v Kamniških in Savinjskih Alpah zadostijo svoji neutešeni želji in isti žig odtisnejo v več različnih transverzalnih dnevnikov, s čimer goljufajo same sebe.

Markacije bi bilo treba vsako leto obnavljati vsaj dvakrat (in to v obe smeri). Lahko je odpreti transverzalo, ki je že na začetku pomanjkljivo markirana, težave pa nastajajo kasneje — in seveda je razumljivo, da nihče ni za to kriv. Pomembna je le statistika, koliko članov tega ali onega planinskega društva je obhodilo to in to

transverzalo, itd. Celo v Sloveniji se pripeti, da pošlješ priporočeno pismo z vsemi žigi v dnevniku pristojnemu planinskemu društvu, vendar odgovora (ki si ga plačal vnaprej) ne dočakaš. Prav čuden odnos do vsega. Vsaj etika in bonton zahtevata odgovor.

NERAZUMLJIV MOLK

Pred kratkim sem tretjič pisal za nekatere dnevnike v Bosno in Hercegovino ter v Srbijo. Znova nobenega odgovora. Ali je treba to še komentirati? Posebno srečo moraš imeti, da dobiš odgovor iz Peči. Njihovo Prokletijsko transverzalo bi bilo treba ukiniti, da je dokončno ne prekoneš. Specialiteta na jugu je, da se moraš, preden začneš hoditi po transverzali, javiti v njihovem društvu, kjer ti med drugim dajo ključ ob sobotah in nedeljah sicer zaprte kočice ter da prejmeš vsa navodila za kolikor toliko varno hojo. Ker pa so markacije pomanjkljive, ti včasih dajo vodnika. Pa že imaš finančnega spremljevalca. Pripetilo se mi je tudi, da sem prišel v določeno mesto in kljub predhodnemu dogovoru, kdaj in kje se dobimo, nisem dobil niti predsednika niti kakega drugega planinskega funkcionarja, da bi mi pot pojasnil — in tako sem prišel le pogledat, koliko je pri njih ura.

V Bosni in Hercegovini in tudi v Hrvatski postavljajo kot pogoj oziroma dokaz za

osvojitve transverzale fotografije. Če greš sam, že imaš težave s fotografiranjem. Dragega in težkega fotoaparata namreč ni dobro imeti pri sebi. Ker greš ponavadi v manjši skupini (trije do štiri planinci), moraš vsako kontrolno točko — ponekod jih je tudi po 30 in več — slikati, in to ob vsakem vremenu. Za vsak primer napraviš tudi po dva posnetka. Marsikdo se bo z mano strinjal, da danes že črno-bele fotografije niso več poceni. Ne razumem, zakaj ne zadošča osebna fotografija na najzahtevnejših kontrolnih točkah.

Zmenimo se vendar enkrat dokončno in pošteno: ali je sploh vse to še smiselno? Ali se ne bi mogel najti drug primeren način? Ni res, da vsepovsod krađejo žige. Treba jih je zavarovati, čuvati in v primeru tatvine ali uničenja nadomestiti z novimi.

Najlažje je pač zahtevati kot dokaz obiska transverzalne točke fotografijo. Pri vsem tem je treba dati večji pomen vlogi Planinske zveze Slovenije in planinskim zvezam republik in Jugoslavije. Zanimivo je pravzaprav naslednje: če prehodiš fototransverzalo v organizirani skupini, premeš na koncu žigosan dnevnik, njihov vodja ti da žig v dnevnik, pa čeprav nekdo — ni pomembno, kdo — ni prehodil vse poti. Doslednost pa takšna!

JE BIROKRATSKA NATANČNOST VSELEJ UMESTNA?

Pred leti sem hodil po Jugoslaviji, vendar so nastale s priznanjem obiska fototransverzale težave. Celoten moj prvi film je bil v redu razvit, v naslednjem filmu pa so bile nerazvite zadnje tri kontrolne točke. Bile pa so pomembne. Film se je namreč — ne po moji krivdi — pri končnem razvijanju pokvaril. Opisal sem časovne razdalje in dokazal, da sem bil tudi na navedenih treh poslednjih kontrolnih točkah. Toda svojih pravil so se držali kot pijanec plota: ostro, netovariško in neplaninsko so mi odrekli priznanje za prehojeno nekajdnevno transverzalo. Ko sem pisal na njihovo republiško planinsko zvezo in jim vse pojasnil, so seveda takoj reagirali. Takrat mi je bilo vsega dovolj — vrnil sem dobljeno značko in potrjen dnevnik temu nadobudnemu društvu. Sam pa sem sklenil, da v tiste, sicer lepe gorske predele ne bom vodil nobene planinske skupine, pa čeprav v našem planinskem društvu (Maribor Matica) ne dobimo nikarkršnih dnevnic (in jih tudi ne bi nikdar sprejel).

Želim, da bi se tudi drugi planinci in planinke oglasili in povedali svoja mnenja in zapažanja o problematiki planinskih transverzal. Zadeva ni tako preprosta, kot si nekateri razlagajo. Nikakor ne smemo trpeti in dovoliti površnosti, slabega in netočnega dela pri planinskih transverzalah.

ODLIČNA IN HVALE VREDNA ZAMISEL

RESOLUCIJA Z ZAHTEVO PO OHRANITVI TARE

Tovarišica Vida Herman iz Maribora nas je opozorila na sestavek v mariborskem Večeru z naslovom Rešimo Taro. Z njim je mariborsko Planinsko društvo Matica vabilo občane na predavanje Matjaža Ježa o naravnih lepotah narodnega parka Durmitor in splavarjenju po kanjonu Tare, sočasno pa pozvalo udeležence, da bi podpisali resolucijo z zahtevo po trajni in popolni zaščiti reke Tare. Vida Hermanova zatem nadaljuje:

»Res, odlična in pohvalna zamisel, čeprav malo pozno, a še vedno ne prepozno! Vendar: na predavanju se bo podpisalo le nekaj desetih planincev, ki bodo navzoči. KJE PA NAJ SE PODPIŠEMO MI, drugi, zadržani, oddaljeni, ki se ne bomo mogli udeležiti predavanja?

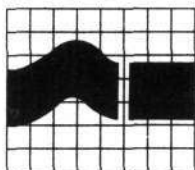
Ali bi lahko Planinski vestnik organiziral podobno podpisovanje? Mogoče bi dovolile vse knjigarne v Sloveniji, da bi pri njih podpisovali resolucijo — obenem bi razstavile nekaj planinskih knjig, saj slišimo, da njihova prodaja zaostaja. Tako bi bilo podpisovanje resolucije omogočeno vsem državljanom, ne le planincem. In še: sprašujem se, ali je treba reševati samo Taro.«

Zahvaljujemo se Vidi Herman za spodbuden predlog. Vendar ga Planinski vestnik bržčas sam ne bi mogel uresničiti — lahko pa bi podobno akcijo izvedla naša planinska društva. Poziv je izrečen — in upamo, da bomo lahko v bližnji prihodnosti poročali, da so kje množično organizirali podpisovanje resolucij z zahtevo po zaščiti našega okolja.

Uredništvo

Faksimile iz Večera z dne 16. decembra 1985

Vodnogospodarski inštitut

p.o. _____

61111 Ljubljana, Hajdrihova 28

Telefon: /061/ 210 812

Vodilna strokovna raziskovalna organizacija na področju vodnega gospodarstva v Sloveniji

Za potrebe vodnega gospodarstva in varstva okolja izdelujemo vodnogospodarske osnove in načrtujemo vodnogospodarske ureditve, izdelujemo hidrološke študije in študije ter projekte za regionalne vodooskrbne rešitve, osnovno odvodnjo in melioracije ter projekte za pomorske in rečne luke.

Proučujemo naravne danosti in zakonitosti pri urejanju povirij, pri vodnogospodarskem varstvu in urejanju visokogorskega sveta, urejanju hudournikov ter ugotavljamo prodonosnost in kalnost slovenskih vodotokov in hidrodinamiko morja.

Vodnogospodarskemu inštitutu je zaupana vodnogospodarska ureditev celotne Vipavske doline, projektiranje velikega regionalnega primorskega vodovoda od Postojne oz. Brestovice do Kopra in načrtovanje vodnogospodarskih rešitev območja bodočih hidrocentral na Spodnji Savi.

Investitorjem posredujemo vodnogospodarske smernice za njihove investicijske odločitve.